

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi lakeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen mukaan naisen sukuelinten silpominen sekä silpomisen valmistelu säädettäisiin rangaistavaksi erillisin rikoslain säännöksin. Naisen sukuelinten silpominen kattaisi naisen ulkoisen sukuelimen vahingoittamisteot, mukaan lukien sukuelimen poistamisen kokonaan tai osittain. Valmistelu puolestaan kattaisi naisen tai tytön viemisen ulkomaille silpomista varten tai muunlaisen naisen tai tytön pakottamisen tai järjestämisen alistumaan silpomiseen.

Kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikoksen osalta säädettäisiin erityisestä syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdasta.

Lisäksi syyteoikeuden vanhentumista koskevia rikoslain säännöksiä muutettaisiin niin, että syyteoikeus ei vanhentuisi, jos kysymyksessä olisi täytetty tappo. Oikeus tuomita rangaistus täytetystä taposta ei myöskään vanhentuisi.

Esityksessä ehdotetaan myös rikoslain lapsensurmaa koskevan säännöksen kumoamista tarpeettomana.

Esityksen tavoitteena on vahvistaa naisten ja tyttöjen hengen ja terveyden suojaa sekä heidän ruumiillista koskemattomuuttaan ja seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. Täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisajasta luopumisen tavoitteena on varmistaa, että rikosoikeudellista vanhentumista koskevat säännökset eivät aseta estettä tekijän saattamiselle vastuuseen täytetystä taposta ottaen huomioon, että rikos voi olla selvitetävissä hyvinkin pitkän ajan jälkeen.

Samalla tehtäisiin edellä mainittujen muutosten edellyttämät tarkistukset eräisiin muihin lakeihin.

Esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteita liittyen turvalliseen ja kriisinkestävään oikeusvaltioon.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	6
2 Nykytila ja sen arviointi.....	7
2.1 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen määritelmä	7
2.1.1 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen osana naisiin kohdistuvaa väkivaltaa....	7
2.1.2 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen legaalimääritelmiä.....	7
2.2 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vaikutuksia.....	9
2.3 Arvioita tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen esiintyvyydestä.....	10
2.3.1 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta raportoineita tilastoja	10
2.3.2 Muut naisten ja tyttöjen sukuelimiin kohdistuvat toimenpiteet	11
2.4 Intersukupuolisten lasten sukuelinten kosmeettiset leikkaukset	12
2.5 Naisen sukuelinten silpomista ja sen valmistelua koskevat kansainväliset velvoitteet	12
2.6 Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten vanhentumisaikoja koskevat kansainväliset velvoitteet	14
2.7 Lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö	15
2.7.1 Naisten sukuelinten silpominen ja sen valmistelu.....	15
2.7.2 Rikoslain 8 luvun vanhentumista koskevat säännökset	19
2.7.3 Lapsiin kohdistuneita naisen sukuelinten silpomisrikoksia koskevat vanhentumisajat	21
2.7.4 Tahallisia henkirikoksia koskevat vanhentumisajat	21
2.7.5 Lapsensurma	23
2.7.6 Kärsimyksen korvaaminen naisen sukuelinten silpomisrikoksista	24
2.8 Nykytilan arviointi	24
2.8.1 Naisen tai tytön sukuelinten silpominen	24
2.8.2 Alaikäisen tytön vieminen ulkomaille sukuelinten silpomista varten ja tytön tai naisen pakottaminen tai järjestäminen alistumaan sukuelinten silpomiseen.....	25
2.8.3 Rikosoikeudellinen vanhentuminen	26
2.8.4 Lapsensurma	30
2.8.5 Kärsimyksen korvaaminen naisen sukuelinten silpomisrikoksissa.....	32
3 Tavoitteet	32
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	33
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	33
4.1.1 Naisen sukuelinten silpominen	33
4.1.2 Naisen sukuelinten silpomisen valmistelu	33
4.1.3 Rikosoikeudellinen vanhentuminen	34
4.1.4 Lapsensurmaa koskevan rangaistussäännöksen kumoaminen	35
4.1.5 Kärsimyksen korvaaminen naisen sukuelinten silpomisrikoksissa.....	35
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	35
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	38
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	38

5.1.1 Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista ja sen valmistelua koskevat vaihtoehdot	38
5.1.2 Lapsen kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisrikoksen syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohta.....	39
5.1.3 Tahallisen henkirikoksen syyteoikeuden vanhentumista koskevat vaihtoehdot	40
5.1.4 Lapsensurman kumoamista koskevat vaihtoehdot.....	41
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	41
5.2.1 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen ja sen valmistelu.....	41
5.2.2 Rikosoikeudellinen vanhentuminen	46
5.2.3 Lapsensurma	50
6 Lausuntopalaute.....	50
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	51
7.1 Rikoslaki	51
7.2 Esitutkintalaki	57
7.3 Laki liikenteen palveluista	58
7.4 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa	58
7.5 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta.....	58
7.6 Pakkokeinolaki.....	58
7.7 Rikosrekisterilaki	59
7.8 Rikosvahinkolaki	59
7.9 Vankeuslaki.....	59
8 Voimaantulo	59
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	60
9.1 Hyväksyttävyyysvaatimus	62
9.2 Suhteellisuusvaatimus.....	63
9.3 Laillisuusperiaate	63
9.4 Kriminalisointiperiaatteet.....	64
LAKIEHDOTUKSET	66
1. Laki rikoslain muuttamisesta	66
2. Laki esitutkintalain 3 luvun 10 a §:n ja 4 luvun 19 §:n muuttamisesta.....	69
3. Laki liikenteen palveluista annetun lain 25 §:n muuttamisesta.....	70
4. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:n muuttamisesta.....	71
5. Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n muuttamisesta.....	71
6. Laki pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n muuttamisesta.....	72
7. Laki rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta	73
8. Laki rikosvahinkolain 9 §:n muuttamisesta	74
9. Laki vankeuslain 19 luvun 4 ja 5 §:n muuttamisesta	74
LIITTEET	77
RINNAKKAISTEKSTIT	77
1. Laki rikoslain muuttamisesta	77
2. Laki esitutkintalain 3 luvun 10 a §:n ja 4 luvun 19 §:n muuttamisesta.....	82
3. Laki liikenteen palveluista annetun lain 25 §:n muuttamisesta.....	84
4. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioista annetun lain 2 luvun 1 a §:n muuttamisesta.....	85
5. Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n muuttamisesta.....	86

6. Laki pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n muuttamisesta.....	88
7. Laki rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta	89
8. Laki rikosvahinkolain 9 §:n muuttamisesta	90
9. Laki vankeuslain 19 luvun 4 ja 5 §:n muuttamisesta	91

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Tähän hallituksen esitykseen sisältyvät pääministeri Petteri Orpon hallituksen Vahva ja välittävä Suomi –hallitusohjelman mukaiset rikoslain (39/1889) 8 ja 21 lukujen muuttamiseen liittyvät lakiehdotukset, jotka koskevat naisen ja tytön sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun säätämistä rangaistavaksi erillisissä rangaistussäännöksissä, tahallisen henkirikoksen syyteoikeuden vanhentumista ja lapsensurmaa koskevan lainsäännöksen kumoamista.

Hallitusohjelman mukaan tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen kriminalisoidaan rikoslaisissa nykyistä selkeämmin. Myös alaikäisen tytön vieminen ulkomaille sukupuolielinten silpomisista varten kriminalisoidaan. Hallitusohjelmakirjausten toteuttamisessa esityksessä on lisäksi huomioitu valmisteltavana olevan naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumista koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (myöh. ”NKV-direktiivi”) sisältämät naisen sukuelinten silpomista koskevat velvoitteet. NKV-direktiivin osalta on saavutettu poliittinen sopu neuvoston ja parlamentin välillä helmikuussa 2024, ja direktiivin lopullisen hyväksymisen odotetaan tapahtuvan huhti-toukokuussa 2024.

Vuonna 2019 eduskunnalle luovutettiin kansalaisaloite (KAA 1/2019 vp) tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen kieltämiseksi. Kansalaisaloitteessa ehdotettiin valmisteltavaksi lakia, joka kattaisi kaikenikäisiin tyttöihin ja naisiin kohdistetut samoin kuin ulkomailla tehdyt silpomiset.

Eduskunnan lakivaliokunta käsitteli kansalaisaloitetta ja antoi sitä koskevan mietinnön LaVM 6/2020 vp. Mietinnössä valiokunta katsoi, että silpominen on jo nykyisin rikoslailta rangaistavaa (s. 11), mutta edellytti tyttöjä ja naisia koskevan rikoslain sääntelyn selkeyttämistä rikoslainsäädännössä. Valiokunta katsoi lisäksi, että myös poikien ei-lääketieteellisiin ympärileikkauksiin liittyy sääntelytarpeita, joita on aiheellista selvittää ja arvioida tarkemmin. Lakivaliokunta kuitenkin korosti, etteivät poikien ei-lääketieteellisiin ympärileikkauksiin liittyvät sääntelytarpeet saa viivästyttää tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen rangaistavuuden selkeyttämistä.

Valiokunnan päätösehdotuksen perusteella laaditussa kirjelmässä EK 44/2020 vp eduskunta edellytti, että valtioneuvosto ryhtyy mahdollisimman ripeästi toimenpiteisiin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen säätämiseksi rikoslaisissa rangaistavaksi nykyistä selkeämmin ja antaa tarvittavat lakiehdotukset eduskunnan käsiteltäviksi kuluvan vaalikauden aikana.

Eduskunnassa on myös käsitelty sittemmin rauennutta toimenpideoitetta tyttöjen sukuelinten silpomisen kieltämisestä erillislailla (TPA 53/2018 vp) sekä lakialoitetta LA 4/2019 vp laiksi tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen ennaltaehkäisemisestä sekä lakialoitetta LA 99/2020 vp laiksi rikoslain 21 luvun muuttamisesta, jossa ehdotetaan säädettäväksi uusi sukupuolineutraali sukupuolielinten silpomisesta koskeva säännös, jonka mukaan rangaistaisiin sitä, joka tekee tai määrää tehtäväksi sukuelinten ympärileikkauksen muilla kuin lääketieteellisillä perusteilla alaikäiselle lapselle tai täysi-ikäiselle vastoin tämän omaa tahtoa. Myös molemmat lakialoitteet ovat sittemmin rauenneet.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus selvittää myös tahallisten henkirikosten syyteoikeuden vanhentumisajan pidentämistä tai syyteoikeuden vanhentumisesta luopumista ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Eduskunnalle on tehty lakialoitteet LA 25/2016 vp ja LA 17/2021 vp, joissa on ehdotettu tapon syyteoikeuden vanhentumisesta luopumista. Lakialoitteiden käsittely on päättynyt niiden raukeamiseen.

Lisäksi hallitusohjelman mukaan kumotaan lapsensurmaa koskeva rikoslain 21 luvun 4 § tarpeettomana.

1.2 Valmistelu

Oikeusministeriö asetti eduskunnan lausuman EK 44/2020 vp perusteella 27.5.2021 työryhmän valmistelemaan tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen säätämistä rikoslaissa rangaistavaksi nykyistä selkeämmin. Työryhmän jäseniksi nimettiin edustajat oikeusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, sisäministeriöstä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta, Helsingin käräjäoikeudesta, Syyttäjälaitoksesta, Helsingin yliopistosta, Suomen Asianajajaliitosta ja Ihmisoikeusliitosta. Työryhmän toimikaudeksi asetettiin 27.5.2021–28.2.2022. Työryhmän toimikautta pidennettiin myöhemmin 30.11.2022 asti.

Työryhmä järjesti 26.10.2021 kohdennetun kuulemistilaisuuden, johon kutsuttiin muslimi- ja juutalaisyhteisöjä, Lääkäriliitto, lapsiasiavaltuutettu sekä aihepiiriin perehtynyt akateeminen tutkija. Lisäksi työryhmän toimikauden aikana kuultiin laajasti asiantuntijoita kirjallisesti, heidän joukossaan muun muassa eri uskonnollisten yhdyskuntien edustajia, naisjärjestöjä, lääketieteen ja oikeustieteen edustajia, lapsiasiavaltuutettu, Väestöliitto sekä Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta (ETENE).

Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 30.11.2022 (Oikeusministeriön julkaisuja – Mietintöjä ja lausuntoja 2023:6).

Mietinnössään työryhmä tarkasteli toimeksiantonsa mukaisesti erilaisia vaihtoehtoja, joiden avulla naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen sääntelyä voitaisiin selkeyttää rikoslaissa. Se kuitenkin totesi kaikkiin malleihin liittyvän sekä hyviä että huonoja puolia siten, että mitään mallia ei voitu yksiselitteisesti nostaa sääntelyn selkeyttämisen kannalta sopivimmaksi. Kaikkiin malleihin todettiin liittyvän myös runsaasti lainsäädännöllisiä haasteita, joista suurimmat liittyisivät yhdenvertaisuuteen sekä silpomista koskevan, kansainvälisesti yleisesti hyväksytyyn legaalimääritelmän puuttumiseen. Työryhmä ei esittänyt muutoksia rikoslakiin silpomisen rangaistavuuden selkeyttämiseksi.

Työryhmän mietintöön sisältyy kolme täydentävää lausumaa ja kaksi eriävää mielipidettä.

Työryhmän asiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa
https://oikeusministerio.fi/hankkeet_tunnuksella_OM019:00/2021.

Hallituksen esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen määritelmä

2.1.1 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen osana naisiin kohdistuvaa väkivaltaa

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen katsotaan ilmiönä osaksi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai kunniaan liittyvää väkivaltaa. Oikeusministeriön julkaisemassa naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmassa (Oikeusministeriön julkaisuja – Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15) kunniaan liittyvän väkivallan ei katsota olevan muista perhe- ja lähisuhdeväkivallan ilmenemismuodoista erillinen ilmiö. Kunniaan liittyvässä väkivallassa korostuvat perheen, suvun ja yhteisön roolit yksilön sukupuolimoraalin ja yhteisten normien kontrollissa. Kunnian säilyttämiseen liittyvä kielteinen sosiaalinen kontrolli vaikuttaa kaikkiin yhteisön jäseniin – sekä tekijöinä että uhreina. Nuorten, erityisesti tyttöjen ja naisten, siveellisyyden ja sen säilyttämisen ajatellaan olevan koko perheen tai suvun yhteinen asia. Yksilön teot vaikuttavat koko yhteisön kunniaan, jolloin kaikilta odotetaan muun muassa tietynlaista käyttäytymismallia ja moraalila. (mt., s. 35)

Kunniaan liittyvää väkivaltaa voi ilmentyä eri muodoissa henkisenä, fyysisenä, seksuaalisena ja taloudellisena väkivaltana. Esimerkkinä kunniaan liittyvästä väkivallasta käytetään usein myös tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista. (Oikeusministeriön naisiin kohdistuvan väkivallan toimintaohjelma, s. 35, Istanbulin sopimuksen johdanto-osa)

2.1.2 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen legaalimääritelmiä

Maailman terveysjärjestö (WHO) määrittelee sukuelinten silpomisen tytön tai naisen ulkoisten sukuelinten osittaiseksi tai täydelliseksi poistoksi tai miksi tahansa muuksi näiden sukuelinten vahingoittamiseksi ei-lääketieteellisistä syistä. WHO luokittelee silpomiset neljään pääryhmään (2022); Tyyppi I: Näkyvä klitoris ja/tai klitoriksen huppu poistetaan. Tyyppi II: Näkyvä klitoris ja pienet häpyhuulet poistetaan. Isot häpyhuulet voidaan samalla tyypistää tai jättää tyypistämättä. Tyyppi III: Pienet ja/tai suuret häpyhuulet tyypistetään ja tyypistetyt häpyhuulet ommellaan yhteen niin, että virtsan ja kuukautisveren poistumiseen jätetään pieni aukko. Näkyvä klitoris joko poistetaan tai jätetään emätinlaukkoa kaventavan ja ahtauttavan osan alle. Tätä kutsutaan infibulaatioksi tai faraoniseksi ympärileikkaukseksi. Tyyppi IV: Kaikki ei-hoidollisista syistä tehtävät sukuelimiä vahingoittavat toimenpiteet, esimerkiksi lävistäminen, pistäminen, raapiminen sekä polttaminen.

Istanbulin sopimuksen (SopS 52 ja 53/2015) 38 artiklan mukaan puolestaan osapuolten tulee säätää rangaistavaksi naisen isojen häpyhuulten, pienten häpyhuulten tai häpykielen täydellinen tai osittainen poistaminen leikkaamalla, faraoninen ympärileikkaus tai muu silpominen. Faraonisella ympärileikkauksella tarkoitetaan yleisesti infibulaatiota eli tytön tai naisen ulkoisten sukuelinten osittaista tai täydellistä poistoa ja ulompien häpyhuulten osittaista yhteenompelua, joskin Istanbulin sopimuksen selitysmuistion mukaan sopimuksessa viitattu infibulaatio tarkoittaa ainoastaan ulompien häpyhuulten osittaista yhteenompelua. Tällainen toimenpide voidaan tehdä myös poistamatta sisempiä häpyhuulia tai klitorista. Muulla silpomisella tarkoitetaan sopimuksen selitysmuistion mukaan kaikkien muiden fyysisten muutosten aiheuttamista tytön tai naisen sukuelimiin. (ks. selitysmuistio kappale 199; HE 155/2014 vp, s. 52/I). Istanbulin sopimuksen selitysmuistiossa todetaan, että kontekstina on nimenomaisesti silpomisperinne.

NKV-direktiivin 3 artiklassa määritellään naisen sukuelinten silpominen isojen häpyhuulten, pienten häpyhuulten tai häpykielen täydelliseksi tai osittaiseksi poistamiseksi leikkaamalla, infibulaatioksi tai muuksi silpomiseksi. Direktiivin johdanto-osan 15 kappaleen mukaan termillä ”leikkaamalla poistaminen” olisi viitattava häpykielen ja isojen häpyhuulten osittaiseen tai täydelliseen poistamiseen. Termillä ”infibulaatio” olisi viitattava isojen häpyhuulten sulkemiseen ompelemalla ulkoiset sukuelimet osittain yhteen niin, että emätinaukko kapenee. Termillä ”muu silpominen” olisi viitattava kaikkiin muihin naisen sukuelimiä fyysisesti muuttaviin toimenpiteisiin.

Sukuelinten silpominen voi kohdistua jokaiseen ihmiseen hänen sukupuolestaan riippumatta. Kansainvälisesti tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen määritellään kuitenkin naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi ja määritelmään vaikuttaakin sisältyvän ajatus vakavasta teosta, jolla on haitallisia vaikutuksia tyttöjen ja naisten sukuelinten toimintaan ja jonka motiivina ovat naisten seksuaalisuuden sääntely tai muu naisiin kohdistuvaan kunnianormistoon liittyvä tekijä.

Kuten yllä esitellyistä määritelmistä käy ilmi, useimmiten käytetyt silpomisen legaalimääritelmät kattavat periaatteessa sanamuotojensa mukaan laajan määrän myös sellaisia tekoja, joihin ei välttämättä sisälly lainkaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai kunniaan liittyvää väkivaltaa. Esimerkiksi Istanbulin sopimuksen selitysmuistiossa mainitaan, että teot tehdään tavallisesti ilman uhrin suostumusta, mutta suostumuksen puute, pakko tai muu painostus eivät kuitenkaan ole silpomista koskevan artiklan sanamuodon mukaan silpomisen edellytys. Erilaiset kosmeettisen genitaalikirurgian palvelujen yhteydessä suoritettavat sukuelimiä muokkaavat leikkaukset kuuluvat näin lähtökohtaisesti useiden silpomisen legaalimääritelmien sanamuotojen piiriin.

Keskeinen ero tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen ja kosmeettisten leikkausten välillä on ennen kaikkea se, että silpomisen taustalla on kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan muodoksi sekä ihmisoikeusloukkaukseksi määritelty silpomisperinne. Lisäksi silpominen suoritetaan useimmiten alaikäiselle ilman hänen suostumustaan, kun taas kauneuskirurgiset leikkaukset suoritetaan aikuiselle hänen aloitteestaan ja suostumuksellaan ja osana laillisesti tarjolla olevia palveluita. Silpominen myös tehdään usein ilman puudutusta väkivalloin ja tilanne voi olla hyvin traumaattinen, kun taas kosmeettiset leikkaukset suoritetaan kivunlievitystä käyttäen ja turvallisessa kliinisessä ympäristössä, kuten leikkaussalissa.

Toisaalta on myös huomattava, että joissain maissa silpominen on siirtynyt toimenpiteeksi, joka suoritetaan pääosin terveydenhoidon ammattilaisten toimesta asianmukaisissa terveydenhuollon toimitiloissa. Esimerkiksi YK:n seksuaali- ja lisääntymisterveysjärjestö UNFPA on Egyptin osalta arvioinut, että maassa 75 %:a silpomisista olisi lääkäreiden suorittamia. Muun muassa UNFPA ja YK:n lastenjärjestö UNICEF ovat ankarasti kritisoineet myös kaiken asteisia terveydenhuollon piirissä tehtyjä silpomistekoja. Istanbulin sopimuksen selitysmuistion mukaan myös terveydenhuollon ammattihenkilöiden suorittamat toimenpiteet kuuluvat silpomista koskevan 38 artiklan soveltamisalaan (ks. selitysmuistio, kohta 199; HE 155/2014 vp, s. 52/I).

WHO, Istanbulin sopimus sekä monet Istanbulin sopimusta mukailevat kansalliset lait ja NKV-direktiivi perustavat silpomisen määritelmän sukuelimen vahingoittamiseen. Näihin määritelmiin ei suoranaisesti sisälly muita edellytyksiä, kuten pakottamista, painostusta tai tavoitetta vahingoittaa tai kontrolloida seksuaalisuutta, tai teon kohdistumista alaikäiseen. Usean sellaisen Pohjoismaan lainsäädännössä, johon sisältyy erillissäännös sukuelinten silpomisesta, suostumuksen ei ole sen sijaan katsottu poistavan rangaistavuutta.

2.2 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vaikutuksia

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisessa poistetaan usein normaalia, tervettä kudosta, mikä voi johtaa sukuelinten normaalin, fysiologisen toiminnan vaikeutumiseen. Toimenpiteen tekotapa ja laajuus, teon kohteen ikä tekohetkellä, tekijän taidot, tekoväline ja olosuhteet, joissa silpominen on tehty ja joissa teon kohde toimenpiteestä toipuu, vaikuttavat kaikki siihen, millaisia vaikutuksia ja komplikaatioita silpominen mahdollisesti aiheuttaa.

Tutkimusten mukaan silpominen voi aiheuttaa voimakasta kipua, joka voi johtaa kipushokkiin sekä verenvuotoa, joka runsaana voi johtaa vuotoshokkiin ja kuolemaan. Silpomisesta voi aiheutua myös erilaisia tulehduksia sekä yleisinfektio. Steriloimattomat välineet voivat lisäksi aiheuttaa bakteeri- tai virustulehduksia, kuten hiv tai B- ja C-hepatiittitartunnan. Seurauksena voi olla genitaalisen kudosturvotusta, virtsaamisongelmia, ongelmia haavan paranemisessa ja vieruskudoksen tai muiden elimien vaurioitumista. Pitkäaikaisia terveyshaittoja voivat olla kuumekautiskivut, ja erilaiset virtsaamisongelmat. Lisäksi silpominen voi aiheuttaa ulosteenpidätyskyvyttömyyttä, kroonisia infektioita ja monenlaisia vakavia arpeutumisen jälkiseurauksia. Emättimen ongelmat, kuten vuoto, kutina ja infektiot, ovat tyypillisiä silpomisen läpikäyneillä naisilla.

Silpominen voi aiheuttaa myös hedelmättömyyttä ja varsinkin WHO:n luokituksen tyypin III silpomisen läpikäyneillä naisilla yhdyntä voi olla mahdotonta liian pienen emätinaukon takia. Myös seksuaalisuuteen liittyviä muita ongelmia, kuten yhdyntäpelkoa ja -kipuja, ongelmia kiihottumisessa ja orgasmin kokemisessa, haluttomuutta ja tyytymättömyyttä seksuaalielämään voi esiintyä. Myös miehille aiheutuvista ongelmista seksipartnerin läpikäymän sukuelinten silpomisen vuoksi on raportoitu, ja tutkimuksissa on nostettu esiin muun muassa yhdyntäkipuja ja -ongelmia, erektiohäiriöitä, peniksen haavaumia ja infektiota.

Silpomisen ja erityisesti infibulaation läpikäyneiden naisten raskauden ja synnytyksen aikainen seuranta voi olla hankalaa gynekologisen tutkimisen mahdottomuuden vuoksi. Ponnistusvaiheen pitkittyminen, sikiön voimien ja synnytyksen edistymisen seuraamisen haasteet, keisarileikkaukset ja repeämät ovat silpomisen läpikäyneillä muita yleisempiä. Myös krooniset infektiot, kuten hiv ja B- ja C-hepatiitti, siirtyvät synnytyksen aikana äidistä lapseen silpomisen läpikäyneillä naisilla muita yleisemmin. Myös synnytyksen jälkeiset verenvuodot, vastasyntyneen virvoittelu ja äidin pitkittynyt sairaalassa olo on todettu joissain tutkimuksissa silpomisen läpikäyneillä naisilla muita yleisemmiksi. Voimakas synnytyspelko ja synnytystilanteessa esiin nousevat takauumat silpomistilanteesta sekä haluttomuus synnyttää uudelleen ovat myös silpomisen mahdollisia pitkäaikaisia terveyshaittoja.

Tyttöjen ja naisten silpomiseen voi liittyä myös psykologisia haittavaikutuksia ja mielenterveyden ongelmia. Silpomistapahtumassa koettu kipu, shokki ja toimenpiteen suorittajien fyysisen voiman käyttö ovat yleensä syitä traumaattiseen kokemukseen. Myös silpomisesta aiheutuvat fyysiset ja seksuaaliset terveyshaitat sekä silpomiseen liittyvät kirurgiset toimenpiteet, kuten avausleikkaus, voivat aiheuttaa psyykkisiä ongelmia. Silpomisen aiheuttamia psyykkisiä haittavaikutuksia ei ole laajalti tutkittu, mutta tiedetään, että niissä on runsaasti vaihtelua. Psykkisten ongelmien syntyyn silpomisen läpikäyneillä voi vaikuttaa muun muassa tytön tai naisen sosioekonominen asema, kulttuurista, koulutus, ikä, siirtolaisuus, perinteen hyväksyttävyyden ympäröivässä yhteisössä, terveydenhuollon edustajien asenteet ja lainsäädäntö perinteen suhteen. Välittömiä psykologisia haittoja silpomisesta voivat olla pelko ja stressi. Pitkäaikaisia psykologisia ongelmia silpomisen läpikäyneillä tytöillä ja naisilla ovat tavallisimmin posttraumaattinen stressireaktio, painajaiset ja unettomuus. Silpomisesta voi seurata myös syömishäiriöitä, kognitiivisia häiriöitä, matalaa itsetuntoa sekä ahdistusta ja masennusta. Myös silpomisen negatiivisia sosiaalisia vaikutuksia on tutkimuksissa kuvattu.

2.3 Arvioita tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen esiintyvyydestä

Silpomisen esiintyvyyden arviointi riippuu siitä, mitä silpomisella tarkoitetaan. Kuten edellä on todettu, silpomiselle ei ole selvää kansainvälistä legaalimääritelmää. Yleisin yleiskielessä käytetty silpomisen määritelmä on WHO:n käyttämä laaja määritelmä, jonka piiriin kuuluvat lähtökohtaisesti kaikki sukuelinten vahingoittamisen muodot mukaan lukien yksittäiset pistot ja viillot. Silpomisesta raportoineissa tilastoissa ei välttämättä avata tarkemmin silpomisen määritelmää, tai niissä viitataan WHO:n määritelmään, mutta jätetään käytännössä muun muassa erilaiset kauneuskirurgiset toimenpiteet tai sukuelinlävistyksen tarkastelun ulkopuolelle.

2.3.1 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta raportoineita tilastoja

Arvioiden mukaan esimerkiksi Guineassa, Djiboutissa ja Somaliassa lähes kaikki tytöt joutuvat jonkinasteisen sukuelinten silpomisen kohteeksi. Muuttoliikkeen myötä silpominen on levinnyt myös Eurooppaan, Australiaan ja Pohjois-Amerikkaan, joista löytyy silpomista harjoittavia yhteisöjä. Silpominen on saanut osakseen laajaa kansainvälistä arvostelua, ja sen kokonaismäärä on vähentynyt viimeisen 30 vuoden aikana. Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGE on arvioinut Euroopassa olevan noin 180 000 tyttöä silpomisvaarassa.

Silpomisen läpikäyneistä tytöistä ja naisista Suomessa ei ole saatavilla kattavaa tutkimustietoa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on kartoittanut silpomisen esiintyvyyttä Suomessa. THL:n mukaan Suomessa asuvat silpomisvaarassa olevat tytöt tai heidän vanhempansa ovat yleisimmin lähtöisin Somaliasta, Sudanista, Egyptistä, Irakista, Syyriasta ja Turkista. Suomessa perinnettä harjoittavista maista lähtöisin olevia tyttöjä ja naisia arvioidaan olevan noin 38 000 ja heistä mahdollisesti noin 10 000 arvioidaan läpikäyneen silpomisen. Silpomisvaarassa arvioidaan olevan noin 650 tyttöä, jos laskenta perustuu sille lähtökohdalle, ettei ketään Suomessa syntynyttä tyttöä enää silvota (matalan riskin skenaario). Jos lähtökohta on, ettei silpomispeirinne katkea Suomessa maahanmuuton jälkeen, arvio riskissä olevien tyttöjen lukumäärästä on noin 3 080 (korkean riskin skenaario), joskin kansainvälisen tutkimusnäytön perusteella korkean riskin skenaarion lukumääriä pidetään todennäköisesti liian korkeina. Esimerkiksi 2010–2012 toteutetussa maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa noin 70 %:a somalitaustaisista ja noin 30 %:a kurditaustaisista Suomessa asuvista naisista kertoi läpikäyneensä silpomisen. Silpominen oli sitä yleisempää mitä vanhempi nainen oli. Turvapaikanhakijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa noin 11 %:a turvapaikkaa vuonna 2018 Suomesta hakeneista naisista kertoi läpikäyneensä silpomisen, mutta yhdenkään turvapaikkaa hakeneen alle 12-vuotiaan tytön ei raportoitu läpikäyneen sitä.¹

Ulkomaalaistaustaisen aikuisväestön terveydestä ja hyvinvoinnista 2018–2019 tehdyssä tutkimuksessa noin kaksi prosenttia naisista kertoi läpikäyneensä sukuelinten silpomisen. Yleisimmin silpomisesta kertoivat 30–44-vuotiaat naiset, joista silpomisen läpikäyneitä oli noin kolme prosenttia. Silpominen oli tapahtunut keskimäärin 7-vuotiaana. Silpomisen kokeneita oli erityisesti Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta (8 %) sekä muualta Afrikasta muuttaneiden naisten keskuudessa (18 %). Silpomisen esiintyvyys oli tässä tutkimuksessa alhaisempi kuin aiemmissa aihetta käsittelevissä Suomessa toteutetuissa ulkomaalaistaustaisten väestötutkimuksissa, mutta tutkimustuloksia ei voida suoraan verrata toisiinsa, sillä tutkimusten tiedonkeruutavat poikkeavat toisistaan.

¹ Ks. LaVM 6/2020 vp, s. 4-6 ja THL lausunto lakivaliokunnan kuulemistilaisuudessa 3.10.2019 THL/1614/4.00.02/2019, s. 1-2.

Koko maan kattavassa kouluterveyskyselyssä on keväällä 2019 ensi kertaa kysytty, onko tyttö ympärileikattu. Kyselyyn vastasi yhteensä 26 241 lukiassa ja 9 363 ammatillisessa oppilaitoksessa ensimmäistä ja toista vuotta opiskelevaa, iältään 15–21-vuotiasta tyttöä. Lukioiden osalta kysely kattaa 70 %:a opiskelijoista. Kaikista kouluterveyskyselyyn vastanneista tytöistä 80 (0,2 %) kertoi olevansa ympärileikattu. Tytöistä 18 kertoi olevansa ulkomailla syntyneitä, 51 kertoi olevansa Suomessa syntynyt ja 11 ei vastannut syntymämaata koskevaan kysymykseen. Ulkomailla syntyneistä yleisimmin ympärileikkauksesta raportoivat somalialaissyntyiset tytöt, joista 8 (19,5 %) kertoi olevansa ympärileikattu. Vastaaajien joukossa on todennäköisesti myös muutama ympärileikkauksen läpikäynyt Suomessa syntynyt tyttö. Järjestelmällistä tiedonkeruuta tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta on pyritty kehittämään keräämällä tietoa vuodesta 2017 alkaen hoitoilmoitusrekisterin ja syntyneiden lasten rekisterin avulla. Syntyneiden lasten rekisterin vuotta 2017 ja 2018 koskevien tietojen perusteella yksikään silpomisen läpikäyneistä synnyttäjistä ei ollut syntynyt Suomessa, mutta tieto syntymämaista ei ole kattava.²

Asenteita tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista kohtaan on myös viime vuosina selvitetty. Helsingin seudulla asuvien somalimiesten tietoisuutta ja käsityksiä silpomisesta tutkittaessa on käynyt ilmi, että Suomessa asuvat somalimiehet suhtautuvat tyttöjen sukuelinten silpomiseen pääosin kielteisesti ja heidän asenteensa sitä kohtaan ovat muuttuneet huomattavasti kielteisemmiksi Suomessa asumisen aikana. Lähes kaikki myös tiesivät, että tyttöjen sukuelinten silpominen on laitonta Suomessa. Viitteitä on kuitenkin myös siitä, että jotkut somalitaustaiset hyväksyvät lievämuotoisen tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen.

Toisessa tuoreessa tutkimuksessa on selvitetty nuorten Suomessa asuvien somalinaisten käsityksiä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisperinteestä. Tutkimuksen mukaan lievintä silpomismuotoa, joita somalikulttuureissa kutsutaan yleensä sunnaksi, ei välttämättä mielletä silpomisiksi ja se voidaan perinnettä vaalivan yhteisön keskuudessa nähdä hyväksyttävänä.

2.3.2 Muut naisten ja tyttöjen sukuelimiin kohdistuvat toimenpiteet

Kansainvälisen esteettisen kirurgian liiton julkaiseman selvityksen mukaan vuonna 2019 suoritettiin maailmanlaajuisesti yli 164 000 labiaplastiaa eli häpyhuulten pienennysleikkausta, jossa poistetaan osa häpyhuulista. Labiaplastioiden lukumäärä oli lisääntynyt 73 %:a vuodesta 2015. Labiaplastioita tehtiin eniten Brasiliassa, USA:ssa, Venäjällä ja Saksassa, jotka kaikki ovat maita, joita ei yleensä määritellä silpomista harjoittaviksi kulttuureiksi. Sukuelinten kosmeettisista syistä tapahtuva kirurginen muokkaus vaikuttaa olevan maailmanlaajuisesti kasvussa ja operaatioita voidaan tehdä myös alaikäisille. Osassa maista alaikäisten pääsyä toimenpiteisiin on rajoitettu esimerkiksi ammattilaisten eettisten ohjeistusten ja käytännön ohjeiden avulla.

Kosmeettisia genitaalikirurgisia toimenpiteitä on laillisesti tarjolla myös Suomessa. Saatavilla ei ole tilastoja siitä, kuinka suuri osa Suomessa suoritetuista kosmeettisen genitaalikirurgian toimenpiteistä on suoritettu kosmeettisesta tai uskontoon tai kulttuuriin liittyvästä syystä. Silpomisen yleisyyttä Suomessa tilastoivista tutkimuksista ei käy myöskään ilmi, onko näissä tutkimuksissa otettu silpomisena huomioon myös Suomessa tehtäviä kosmeettisia genitaalikirurgian toimenpiteitä. Esimerkiksi THL:n silpomisen esiintyvyyttä koskevissa tutkimuksissa ei huomioida kosmeettista länsimaista sukuelimiin kohdistuvaa kirurgiaa, koska sitä ei yleisesti lääketieteessä ja terveystieteissä mielletä sukuelinten silpomisiksi, vaikka tekojen voidaan katsoa lähtökohtaisesti täyttävän Istanbulin sopimuksen sanamuodon ja WHO:n määritelmät siten, että niissä vahingoitetaan tytön tai naisen sukuelintä ilman lääketieteellistä syytä. Muun muassa

² Ks. LaVM 6/2020 vp, s. 4-6 ja THL lausunto lakivaliokunnan kuulemistilaisuudessa 3.10.2019 THL/1614/4.00.02/2019, s. 1-2.

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa tällaiset teot ovat lain sanamuodon mukaan rangaistavia silpomisena suostumuksesta riippumatta, joskin kosmeettista kauneuskirurgiaa harjoitetaan näissä maissa avoimesti.

2.4 Intersukupuolisten lasten sukuelinten kosmeettiset leikkaukset

Pienten lasten sukuelimiin kohdistetaan kosmeettisia leikkauksia myös tilanteissa, joissa lapsen sukuelimet poikkeavat rakenteeltaan mies- tai naistyyppillisistä sukuelimistä. Lapsia, joiden sukupuoli on sukuelinten rakenteen vuoksi epäselvä, kutsutaan intersukupuolisiksi. Termiä ei kuitenkaan ole määritelty tarkasti esimerkiksi lainsäädännössä, eikä se ole myöskään lääketieteellinen diagnoosi. Lasten sukuelimiä saatetaan joutua muokkaamaan lääketieteellisistä syistä, esimerkiksi virtsaamisongelmiin liittyen, mutta osa toimenpiteistä on myös puhtaasti kosmeettisia. Osa toimenpiteistä on myöhemmin peruttavissa, mutta eivät kaikki.

Intersukupuolisten lasten hoitoon ovat viime vuosina ottaneet kantaa muun muassa YK:n ihmisoikeusvaltuutettu, Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu, Euroopan unionin perusoikeusvirasto sekä Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous. Edellä mainitut tahot ovat muun muassa tuoneet esille sukupuolipiirteitä muokkaavien lääketieteellisten toimenpiteiden aiheuttamia haittoja ja vahinkoja ja peräänkuuluttaneet lapsen omaa tietoon perustuvaa suostumusta sellaisille toimenpiteille, jotka eivät ole välttämättömiä lapsen terveyden kannalta. YK:n ihmisoikeuskomitea huomautti vuonna 2021 Suomelle antamissaan päätelmissä ja suosituksissa (CCPR/C/FIN/CO/7) olevansa huolissaan siitä, että intersukupuolisille lapsille tehdään edelleen peruuttamattomia ja kajoavia lääketieteellisiä toimenpiteitä. Komitea pani myös huolestuneena merkille, että tällaiset toimet toteutetaan usein ennen kuin lapsi on sen ikäinen, että pystyisi itse antamaan täyden, vapaan ja tietoon perustuvan suostumuksensa toimenpiteelle.

2.5 Naisen sukuelinten silpomista ja sen valmistelua koskevat kansainväliset velvoitteet

Naisen sukuelinten silpomista koskevista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista yksityiskohtaisimmin silpomisen kiellon määrittää naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus eli ns. Istanbulin sopimus (CETS 210). Sen 38 artiklan mukaan sopimuksen osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että seuraavat tahalliset menettelyt säädetään rangaistaviksi: a. naisen isojen häpyhuulten, pienten häpyhuulten tai häpykielen täydellinen tai osittainen poistaminen leikkaamalla, faraoninen ympärileikkaus tai muu silpominen; b. naisen pakottaminen tai järjestäminen alistumaan johonkin a alakohdassa mainittuun tekoon; c. tytön kehottaminen, pakottaminen tai järjestäminen alistumaan johonkin a alakohdassa mainittuun tekoon. Sopimus ei edellytä, että rangaistavuus tulee toteuttaa erillissäännöksellä.

Istanbulin sopimus on tullut Suomen osalta voimaan 1.8.2015 (SopS 52 ja 53/2015). Yleissopimusta voimaansaatettaessa on katsottu, että Suomen voimassa oleva lainsäädäntö kattaa kaikki sopimuksen edellä mainitut velvoitteet (ks. HE 155/2014 vp ja L 376/2015).

Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa arvioiva GREVIO-asiantuntijaryhmä on julkaissut ensimmäisen Suomea koskevan arviointiraporttinsa vuonna 2019. Raportti sisältää asiantuntijaryhmän suosituksia Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoon liittyen, mutta suositukset eivät ole oikeudellisesti velvoittavia. Raportissa GREVIO oli kiinnittänyt huomiota tilanteisiin, joissa esimerkiksi sukulaiset tai yhteisön jäsenet kehottavat, pakottavat tai suostuttelevat tytön alistumaan silpomisen kohteeksi ilman että ottavat aktiivista osaa varmistaakseen sen, että toimenpide tehdään. Artiklan 38 c kohdassa on GREVIO:n mukaan kyse tilanteesta, jossa tyttöön, joka ei itse ole aikonut silpomisen kohteeksi, vaikutetaan ulkopuolelta. Raportissa GREVIO kehottaa

Suomen viranomaisia säätämään yleissopimuksen 38 artiklan c alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tytön tahallisen kehottamisen, pakottamisen tai järjestämisen alistumaan sukuelintensä silpomiseen (178 kohta).

Myös Euroopan unioni on 1.10.2023 liittynyt Istanbulin sopimuksen osapuoleksi, ja sopimus velvoittaa sitä oikeudellisesti. Helmikuussa 2024 EU:ssa poliittisella tasolla sovitulla NKV-direktiivillä on osaltaan tarkoitettu panna täytäntöön Istanbulin sopimuksen velvoitteita. Lisäksi direktiivillä tuetaan sen johdanto-osan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden tekemiä kansainvälisiä sitoumuksia naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumiseksi ja ehkäisemiseksi.

Direktiivin 3 artiklassa veloitetaan jäsenvaltiot säätämään rikoksena rangaistavaksi tahallisen tehty isojen häpyhuulten, pienten häpyhuulten tai häpykielen täydellinen tai osittainen poistaminen leikkaamalla, infibulaatio tai muu silpominen sekä naisen tai tytön pakottaminen tai järjestäminen alistumaan johonkin edellä mainittuun tekoon. Direktiivin johdanto-osan kohdassa 15 todetaan, että naisen sukuelinten silpomista koskevan rikoksen erityisluonne sekä tarve varmistaa sen seurauksena erityistä vahinkoa kärsineiden uhrien suojelelu huomioon ottaen mainittua rikosta olisi nimenomaisesti käsiteltävä jäsenvaltioiden rikoslainsäädännössä. Direktiivin 10 artiklassa edellytetään vähintään viiden vuoden enimmäisvankeusrangaistusta mainituista teoista

Euroopan ihmisoikeussopimus (EIS) (SopS 63/1999) sisältää useita oikeuksia ja määräyksiä, jotka liittyvät sukuelinten vahingoittamiseen kulttuurisista ja uskonnollisista syistä. Sopimuksen 2 artikla sisältää oikeuden elämään, 3 artikla kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kiellon, 8 artikla oikeuden nauttia yksityisen- ja perhe-elämän kunnioitusta ja artikla 9 ajatuksen-, uskonnon ja omantunnonvapauden. Viimeksi mainittu oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa tai uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan tai uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin. Lisäksi artiklassa säädetään, että henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa yleisen turvallisuuden vuoksi, yleisen järjestyksen, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ole vielä antanut yhtään varsinaista tuomiota koskien naisten sukuelinten silpomista. Asiaa on käsitelty lähinnä maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden käännäyttämistä tai karkottamista koskevissa ratkaisuisissa, ja tässä yhteydessä EIT on katsonut, että naisen tai tytön palauttaminen rikkoo EIS 3 artiklan kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kieltoa, jos palautettava on todellisessa vaarassa joutua silpomisen kohteeksi (esim. Collins ja Akaziebie v. Ruotsi, no. 23944/05, 8.3.2007; Izevbehai ja muut v. Irlanti, no. 43408/08, 17.5.2011, kohta 73; Omeredo v. Itävalta, no. 8969/10, 20.9.2011; R.B.A.B. ja muut v. Alankomaat, tuomio 7.6.2016, kohta 54). R.B.A.B. –tuomiossaan EIT määrittelee silpomiseksi tytön tai naisen ulkoisten sukuelinten täydellisen tai osittaisen poiston tai muun vammian, joka on aiheutettu sukuelimeen ei-lääketieteellisestä syystä (kohta 27).

Ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (ns. Oviedon sopimus, SopS 23 ja 24/2010) 5 artiklan 1 kohdan mukaan terveyteen kohdistuva toimenpide voidaan suorittaa vain, jos toimenpiteen kohteena oleva henkilö on antanut suostumuksensa vapaasta tahdostaan ja tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista. Sopimuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaan, jos henkilö ei voi antaa suostumustaan, toimenpide voidaan suorittaa vain, jos siitä on hänelle välitöntä hyötyä. Jos alaikäinen ei voi lain mukaan antaa suostumustaan, voidaan toimenpide suorittaa vain hänen laillisen edustajansa tai laissa määrätyn viranomaisen, henkilön tai muun tahon luvalla (6 artiklan 2 kohta).

Kaikkalainen naisten syrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (CEDAW-sopimus, SopS 68/1986) ei sisällä nimenomaisia määräyksiä naisten sukuelinten silpomiseen liittyen, mutta sopimuksen toimeenpanoa valvova CEDAW-komitea on antanut vuonna 1990 naisten ympärileikkausta koskevan suosituksen nro 14, jossa se suosittaa osapuolia toteuttamaan asianmukaisia ja tehokkaita toimenpiteitä naisten ympärileikkauksen poistamiseksi. Myös naisten terveyttä koskevassa suosituksessa nro 24 (1999) kehoitetaan osapuolia takaamaan silpomisen kieltävien säännösten voimaansaattaminen ja tehokas täytäntöönpano.

CEDAW-komitea on Suomen seitsemännen määräaikaisraportin johdosta vuonna 2014 antamissaan päätelmissä suosittanut, että Suomi ryhtyy toimiin poistaakseen naisten sukuelinten silpomisen muun muassa sisällyttämällä lainsäädäntöön nimenomaisen säännöksen, jolla naisten sukuelinten silpominen kriminalisoidaan (CEDAW/C/FIN/CO/7, kohta 17).

Lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991) velvoittaa suojelemaan lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä (19 artikla). Lapselta ei myöskään saa kieltää oikeutta nauttia yhdessä muiden ryhmän jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään niissä maissa, joissa on uskonnollisia, etnisiä tai kielellisiä vähemmistöjä tai alkuperäiskansoihin kuuluvia henkilöitä, kun lapsi kuuluu tällaiseen ryhmään (30 artikla).

Lapsen oikeuksien komitea on katsonut, että valtion tulee ryhtyä kaikkiin tehokkaisiin ja tarkoituksenmukaisiin toimiin, jotta lasten terveydelle vahingollisia perinteisiä tapoja poistetaan. Tyttöjen sukuelinten silpominen mainitaan nimenomaisesti tällaisena vahingollisena käytäntönä. Komitean näkemyksen mukaan kulttuuriseen identiteettiin vedoten ei voida puolustella tai oikeuttaa sitä, että viranomaiset tai päätöksentekijät ylläpitävät perinteitä tai kulttuurisia arvoja, jotka epäävät lapselta yleissopimuksessa taatut oikeudet (yleiskommentit nro 13 (2011) ja 14 (2013)).

Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (ns. KP-sopimus, SopS 8/1976) takaa ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauden (4 artikla) sekä velvoittaa kunnioittamaan ja takaamaan jokaiselle alueellaan olevalle ja oikeuspiiriinsä kuuluvalla yksilöllä yleissopimuksen takaamat oikeudet ilman minkäänlaista syrjintää (2 artikla). Ketään ei saa 7 artiklan mukaan kohdella epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla, ja jokaisella on 9 artiklan mukaan oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen (ns. TSS-sopimus, SopS 6/1976) täytäntöönpanoa valvova TSS-komitea on yleiskommentissaan nro. 14 (2000) korostanut tarvetta ottaa käyttöön tehokkaita ja sopivia toimenpiteitä, joilla voidaan hävittää esimerkiksi silpomisen kaltaiset haitalliset perinteiset käytänteet, jotka vaikuttavat lasten – erityisesti tyttöjen – terveyteen. Yleiskommentin mukaan osapuolilla on myös velvollisuus estää kolmansia henkilöitä pakottamasta naisia perinteisten käytäntöjen, kuten naisten sukuelinten silpomisen, kohteeksi.

2.6 Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten vanhentumisaikoja koskevat kansainväliset velvoitteet

Istanbulin sopimuksen 58 artiklassa määrätään, että osapuolten on toteutettava tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet varmistaakseen, että vanhentumisaika, jota sovelletaan oikeudenkäynnin vireillepanoon sukuelinten silpomista koskevan 38 artiklan mukaisesti rangaistavaksi säädettyjen tekojen johdosta, jatkuu niin kauan kuin on tarpeen kyseisen rikoksen vakavuuteen nähden, jotta asiaa koskeva oikeudenkäynti voidaan panna vireille sen jälkeen, kun uhri on tullut

täysi-ikäiseksi. Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 155/2014 vp, s. 71/I–72/II) on katsottu, että voimassa olevat rikoslain säännökset koskien rikosoikeudellista vanhentumista täyttävät Istanbulin sopimuksen 58 artiklan asettamat velvoitteet.

NKV-direktiivi sisältää myös lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten vanhentumisaikoja koskevan määräyksen. Direktiivin 13 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet säätääkseen vanhentumisajasta, jonka puitteissa muun ohella 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten (naisen sukuelinten silpominen ja naisen tai tytön pakottaminen tai järjestäminen alistumaan tällaiseen tekoon) tutkinta, niihin liittyvä syytteesenpano, oikeudenkäynti ja niistä tuomitseminen on mahdollista riittävän pitkään sen jälkeen, kun kyseiset rikokset on tehty, jotta niitä voidaan torjua tehokkaasti. Vanhentumisajan on oltava oikeassa suhteessa kyseessä olevan rikoksen vakavuuteen nähden. Edelleen saman artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos uhri on lapsi, 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten vanhentumisaika alkaa kulua aikaisintaan siitä, kun uhri on täyttänyt 18 vuotta.

2.7 Lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö

2.7.1 Naisten sukuelinten silpominen ja sen valmistelu

Suomen rikoslaissa tai muussa sääntelyssä ei ole erikseen tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen kriminalisointia koskevia säännöksiä. Sen sijaan kaikkia sukuelimiä vahingoittavia tekoja arvioidaan yleisten pahoinpitelyä koskevien säännösten kautta.

Myöskään alaikäisen tytön viemisestä ulkomaille sukuelinten silpomista varten tai tytön tai naisen pakottamisesta tai järjestämisestä alistumaan sukuelinten silpomiseen ei ole nimenomaista säännöstä, mutta teot voivat jo nykyisin olla rangaistavia tilanteesta riippuen eri rikoslain säännösten perusteella, jotka kattavat ajateltavissa olevat tilanteet varsin laajasti, mutta eivät täysin aukottomasti. Sovellettavaksi voi tilanteesta riippuen tulla jokin osallisuuden muoto, kuten rikoskumppanuus tai avunanto suhteessa (törkeään) pahoinpitelyyn tai erillinen kriminalisointi, kuten törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu (RL 21:6a) tai pakottaminen (RL 25:8).

Pahoinpitelystä tuomitaan rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaan muun muassa se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä tai aiheuttaa toiselle kipua. Ruumiillisella väkivallalla tarkoitetaan ruumiillisen koskemattomuuden loukkausta, josta voi aiheutua toiselle vamma tai muu terveyden vahingoittuminen. Pahoinpitelyn tunnusmerkistön täytyminen ei kuitenkaan edellytä terveysvahinkoja. (HE 94/1993 vp, s. 95) Pahoinpitelyn rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Törkeäksi pahoinpitelyn voi rikoslain 21 luvun 6 §:n mukaan tehdä se, että teossa esimerkiksi aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma tai hengenvaarallinen tila, tai jos rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai siinä käytetään teräasetta taikka muuta tähän rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä. Teon on oltava myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rangaistusasteikko törkeässä pahoinpitelyssä on vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta. Vaikeana ruumiinvammana on pidetty esimerkiksi jonkun aistin menettämistä tai huomattavaa heikkenemistä, pysyvää ja pitkäaikaista haittaa ja olennaista kosmeettista haittaa (ks. HE 68/1966 vp, HE 94/1993 vp, s. 96–97, LaVM 11/1969 vp, s. 5 ja KKO 1932 I 7, KKO 1933

I 51 ja 1975 II 79, KKO 1939 II 121, KKO 1955 II 49). Erityisen julmaa tekotapaa on luonnehdittu esitöissä esimerkiksi teon kohdistumisena puolustuskyvyttömään henkilöön (HE 94/1993 vp, s. 96, ks. myös HE 6 /1997 vp, s. 174).

Jos pahoinpitely taas on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, voidaan rikoksentehtyjä tuomita lievästä pahoinpitelystä sakkoon rikoslain 21 luvun 7 §:n mukaan.

Sekä perusmuotoisen että törkeän pahoinpitelyn yritys on rangaistava. Rikoslain 5 luvun 1 §:n mukaan yritykseksi katsotaan se, että tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Rikoksen yritys on kysymyksessä silloinkin, kun sellaista vaaraa ei aiheudu, jos vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain satunnaisista syistä.

Rikoksumppanuudesta säädetään rikoslain 5 luvun 3 §:ssä. Pykälän mukaan jos kaksi tai useammat ovat yhdessä tehneet tahallisen rikoksen, rangaistaan kutakin rikoksen tekijänä. Tekijä-vastuu edellyttää yhdessä tekemistä, mikä merkitsee ensinnäkin vaatimusta yhteisymmärryksestä. Yhteisymmärrys merkitsee tietoisuutta siitä, että oma toiminta yhdessä muiden toiminnan kanssa toteuttaa tunnusmerkistön. Toiseksi yhdessä tekeminen edellyttää osallistumista itse rikoksen toteuttamiseen siten, että osallisen työnjaon mukainen osuus on olennainen ja hänen osuutensa täyttämistä on pidettävä kokonaisuuden kannalta merkityksellisenä. (HE 44/2002 vp, s. 152). Jos henkilö vie alaikäisen tytön, tai naisen, ulkomaille tämän sukuelinten silpomista varten tai pakottaa tai järjestää tyttöä tai naista alistumaan sukuelinten silpomiseen ja silpomisteke etenee vähintään rangaistavan yrityksen asteelle, tytön, tai naisen, ulkomaille vienyttä tai tyttöä tai naista silpomiseen alistumaan pakottanut tai järjestänyt henkilö voi olla vastuussa silpomisteosta tai sen yrityksestä rikoksumppanina, mikäli hänen osuutensa on kokonaisuuden kannalta olennainen.

Avunannosta säädetään rikoslain 5 luvun 6 §:ssä. Pykälän mukaan joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä, tuomitaan avunannosta rikokseen saman lainkohdan mukaan kuin tekijä. Rangaistus määrätään kuitenkin noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa. Avunantajan tulee olla tietoinen tekijän teosta ja oman toimintansa päätekoa edistävästä merkityksestä, mutta avunannon rankaiseminen ei edellytä sitä, että tekijä olisi selvillä avunantajan toiminnasta. Avunantotoimen tulee lisätä rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä. (HE 44/2002 vp, s. 156-157). Avunantovastuu edellyttää, että pääteke on edennyt vähintään rangaistavan yrityksen asteelle. Alaikäisen tytön, tai naisen, ulkomaille viemisen ja silpomiseen alistumaan pakottamisen tai järjestämisen osalta avunantovastuu laajentaa tekojen rangaistavuutta suhteessa rikoksumppanuuteen vain sellaisten mahdollisten tilanteiden osalta, joissa tytön, tai naisen, ulkomaille vieminen tai pakottaminen tai järjestäminen alistumaan silpomiseen lisää rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä mutta ei kuitenkaan ole rikoksumppanuuden edellyttämällä tavalla olennainen osa kokonaisuutta.

Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta säädetään rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä. Pykälän mukaan vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi tuomitaan muun muassa se, joka törkeän pahoinpitelyn tekemistä varten laatii yksityiskohtaisen suunnitelman törkeästä pahoinpitelystä. Säännöstä ei sovelleta, jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen taikka jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa.

Tekoja, jotka valmisteluvaiheessa merkitsevät valmistelua tai osallisuutta siihen, arvioidaan täytetyn rikoksen tai yrityksen taikka niihin osallisuuden näkökulmasta, jos rikos etenee yritykseksi tai täytetyksi teoksi. (HE 141/2012 vp, s. 37).

Valmistelun kohteena olevan päärikoksen osalta kyseessä täytyy olla konkreettinen, ainakin jollakin tavalla yksilöity teko, eikä pelkästään yleinen valmius tarpeen tullen toteuttaa esimerkiksi törkeä pahoinpitely ole riittävää (HE 141/2012 vp, s. 35). Rangaistavaa valmistelua voi olla vasta jokin konkreettinen ulkomaailmassa ilmenevä teko, valmistelutoimi (HE 141/2012 vp, s. 18). Rikoksen tekemistä koskevan yksityiskohtaisen suunnitelman edellytetään perustuvan faktatietoon ja olevan sellainen, että se luo edellytykset ja on välttämätön rikoksen toteuttamisessa. Yksityiskohtainen suunnitelma edellyttää selvästi pääpiirteittäistä suunnitelmaa enemmän, mutta ei kuitenkaan sitä, että rikossuunnitelman jokaisesta pienestäkin yksityiskohdasta olisi lopullisesti päätetty. (HE 141/2012 vp, s. 36–37).

Kun henkilö vie alaikäisen tytön, tai naisen, ulkomaille tämän sukuelinten silpomista varten tai pakottaa tai järjestää tyttöä tai naista alistumaan sukuelinten silpomiseen, mutta silpominen jääkin jostain syystä toteutumatta ja myös etenemättä edes sen rangaistavan yrityksen asteelle, voi sovellettavaksi tulla rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettu törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu. Alaikäisen tytön, tai naisen, sukuelinten silpomisessa on monissa tilanteissa kyse törkeäksi pahoinpitelyksi arvioitavasta teosta. Tällaisen teon ollessa suunnitella voidaan ajatella, että alaikäisen tytön, tai naisen, vieminen ulkomaille tämän sukuelinten silpomiseksi tai tytön tai naisen pakottaminen tai järjestäminen alistumaan sukuelinten silpomiseen voi tulla arvioitavaksi törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevassa pykälässä tarkoitettuna yksityiskohtaisen suunnitelman laatimisena, mikäli kyseisen tekotavan edellä kuvatut edellytykset täyttyvät. Tällaisesta ei kuitenkaan ole tiedossa olevaa oikeuskäytäntöä.

Pakottamisesta säädetään rikoslain 25 luvun 8 §:ssä. Pykälän mukaan joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, pakottamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Väkivallan ei tarvitse olla väkivaltarikoksena rangaistavaa eikä uhkauksen merkitä henkilöön kohdistuvalla väkivallalla uhkaamista. Hyvin monet oikeudettomat painostuskeinot tulevat kysymykseen. Pakottaminen on mahdollista myös uhkaamalla tehdä jotakin pahaa taivutettavan läheiselle henkilölle. Olennaista on se, että painostuskeinolla voidaan vaikuttaa toisen tahtoon siten, että hän tekee tai sietää jotakin pakottajan tahtomaa tai tällaisen pakon vuoksi jättää tekemättä itse tahtomansa. Oikeudettomuus koskee pakotuskeinoa, sitä mihin pakotetaan tai näiden suhdetta. (HE 94/1993 vp s. 111/I-II). Alaikäisen tytön, tai naisen, pakottamalla ulkomaille vieminen tämän sukuelinten silpomiseksi tai silpomiseen alistumaan pakottaminen voi tulla arvioitavaksi pakottamisena, mikäli rikoskumppanuus, avunanto tai törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu ei tule kyseeseen. Pakottamista koskeva pykälä voi siten tulla sovellettavaksi tilanteessa, jossa pääteko ei etene vähintään rangaistavan yrityksen asteelle eivätkä osallisuussäännökset sen vuoksi tule kyseeseen eikä mainittu valmistelukriminalisointi sovellu sen vuoksi, ettei tehty suunnitelma silpomisesta ole riittävän yksityiskohtainen.

Muuhun lainsäädäntöön sisältyy muun muassa vanhempiin kohdistuvia velvoitteita huolehtia lasten hyvinvoinnista. Lastensuojelulain (417/2007) 2 §:n mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) säädetään huoltajan velvollisuudesta turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi (4 §). Tähän velvollisuuteen sisältyy muun muassa lain 1 §:ssä mainittu velvollisuus suojella lasta

kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Lasta ei myöskään saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti (1 § 3 mom.). Lain uudistamista koskeneessa hallituksen esityksessä todetaan muun muassa, että vanhempien ja muiden huoltajien on suojeltava lasta myös muiden henkilöiden lapseen kohdistamalta väkivallalta ja muulta kaltointohtelulta. Selvää on, että vanhemmat ja muut huoltajat eivät saa itsekään kohdistaa lapseen minkäänlaista väkivaltaa, huonoa kohtelua tai hyväksikäyttöä (HE 88/2018 vp, s. 35).

Henkilöön liittyvien rikosten osalta olennaista on myös niin sanottu oppi loukatun suostumuksesta, joka pohjautuu itsemääräämisoikeuteen. Suostumusopista ei ole nimenomaista sääntelyä lainsäädännössä, vaan oppi on kehittynyt oikeuskäytännön ja –kirjallisuuden pohjalta. Suostumusopin mukaisesti esimerkiksi pahoinpitelyn oikeudenvastaisuuden voi poistaa teon kohteen suostumus: tämä mahdollistaa esimerkiksi sen, ettei nyrkkeilyotteluun osallistujia tai kosmettisista syistä kauneuskirurgisia toimenpiteitä tai lävistyksiä tekeviä henkilöitä tuomita pahoinpitelystä, mikäli teon kohde on pahoinpitelyn kriteerit muuten täyttävään tekoon suostunut. Suostumusta ei kuitenkaan voida antaa tekoon, jonka vahinkoseuraukset ovat vakavat (Ks. Esim. KKO 1996:74, KKO 1997:129 sekä KKO 2016:14/15 ja KKO 2018:93).

Loukatun suostumusta koskevaa oppia ei voida soveltaa tapauksiin, joissa teon kohteena on lapsi, sillä lapsen ei voida katsoa voivan ymmärtää teon seurauksia ja siten antaa tekoon pätevää suostumusta. Tarkkaa ikärajaa sille, milloin teon kohde voi antaa pätevän suostumuksen, ei ole määritetty. Esimerkiksi seksuaalirikoksia koskevassa lainsäädäntöuudistuksessa yli 16-vuotiaan on katsottu lähtökohtaisesti voivan päättää vapaaehtoisesta osallistumisesta seksuaalisiin tekoihin. Tässä kyse ei ole varsinaisesta loukatun suostumusta koskevasta opista, mutta sääntely ilmentää lähtökohtaa, jonka mukaan lapsen ymmärrys ja kypsyys ja sitä myötä oikeus päättää omaan kehoonsa kohdistuvista asioista kasvavat iän myötä. Samanlainen periaate näkyy myös terveydenhuoltoa koskevassa sääntelyssä. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 7 §:n mukaan alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasoonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan.

Naisia tai tyttöjä koskevista silpomistapauksista ei ole saatavilla olevan tiedon mukaan annettu tuomioita Suomessa. Korkein oikeus on käsitellyt poikien ympärileikkausta ratkaisuihinsa KKO 2008:93, KKO 2016:24 ja KKO 2016:25. Tuomiossaan 2008:93 korkein oikeus on ottanut kantaa myös tyttöjen ympärileikkauksiin (silpomisiin) todeten, että tytön ympärileikkaus merkitsee tosiasiallisesti silpomista. Korkeimman oikeuden mukaan mainitussa teossa on kysymys lähinnä törkeäksi pahoinpitelyksi luokiteltavasta menettelystä, jota ei voida oikeuttaa (kohta 27).

Ulkomailla tehdyt teot

Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa ja samalla Suomen tuomioistuinten toimivaltaa rikosasioissa määrittää rikoslain 1 luku. Luvun 1 §:n mukaan Suomen rikoslakia sovelletaan Suomessa tehtyihin rikoksiin. Luvun 10 §:n mukaan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä, missä rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni. Laiminlyöntirikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä tekijän olisi pitänyt toimia, että siellä, missä rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni. Jos rikos jäi yritykseksi, rikos katsotaan tehdyksi sielläkin, missä rikoksen täytyessä sen tunnusmerkistön mukainen seuraus joko todennäköisesti tai tekijän käsityksen mukaan olisi ilmennyt. Yllyttäjän ja avunantajan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä osallisuusteko suoritettiin, että siellä, missä rikosentekijän

rikos katsotaan tehdyksi. Jos rikoksen tekopaikasta ei ole varmuutta, mutta on perusteltua syytä olettaa, että rikos on tehty Suomen alueella, se katsotaan tehdyksi Suomessa.

Suomen rangaistussäännöksiä voidaan kuitenkin soveltaa myös ulkomailla tapahtuneisiin rikoksiin rikoslain 1 luvun mukaisesti. Luvun 5 §:n mukaan rikokseen, joka kohdistuu suomalaiseen tai Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen sovelletaan Suomen lakia, jos teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Lisäksi 6 §:n mukaan Suomen kansalaisen tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Henkilön tulee säännöksen mukaan olla rikoksentekehtkellä tai oikeudenkäynnin alkaessa Suomen kansalainen. Suomen kansalaiseen rinnastetaan säännöksen mukaan muun muassa myös Suomessa pysyvästi asuva henkilö. Molempien säännösten soveltaminen edellyttää kuitenkin rikoslain 1 luvun 11 §:n mukaan, että teko on rangaistava myös tekopaikan lain mukaan. Säännöksen toisen momentin mukaan tätä kaksoisrangaistavuuden vaatimusta ei kuitenkaan sovelleta pahoinpitelyyn tai törkeään pahoinpitelyyn, jos tekijä on Suomen kansalainen tai siihen vertautuva ja teko on Istanbulin sopimuksen 38 artiklassa tarkoitettu naisen sukuelinten silpominen. Tältä osin kaksoisrangaistavuuden edellytystä koskeva poikkeus koskee itse silpomisteon lisäksi tytön tai naisen pakottamista tai järjestämistä alistumaan sukuelintensä silpomiseen. Tytön tai naisen viemistä ulkomaille silpomista varten tai rikoslain 21 luvun 6 a §:n mukaisen törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan pykälän mukaisia valmistelutekotoja listassa ei kuitenkaan ole, vaan niiden osalta edellytetään pääsäännön mukaisesti kaksoisrangaistavuutta.

Eri osallisuuden muotojen rangaistavuuteen ulkomailla tehdyistä teoista liittyy rikoslain 5 luvun 7 §, jonka mukaan erityinen henkilöön liittyvä olosuhde, joka poistaa jonkin teon rangaistavuuden taikka vähentää tai enentää sitä, koskee ainoastaan mainituissa suhteissa olevaa tekijää, yllyttäjää tai avunantajaa. Yllyttäjää tai avunantajaa ei vapauta rangaistusvastuusta se, ettei häntä koske sellainen erityinen henkilöön liittyvä olosuhde, joka perustaa tekijän teon rangaistavuuden. Säännöksen esitöiden mukaan säännöksessä tarkoitettuja objektiivisesti henkilökohtaisia rangaistavuuden poistavia seikkoja ovat muun muassa eksterritoriaalisuus ja määrätynlainen sukulaisuus törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisessä (HE 44/2002 vp, s. 158).

2.7.2 Rikoslain 8 luvun vanhentumista koskevat säännökset

Rikosoikeudellisesta vanhentumista koskevat säännökset ovat rikoslain 8 luvussa. Rikosoikeudellisella vanhentumisella on kolme ulottuvuutta: syyteoikeuden vanhentuminen (RL 8:1), rangaistuksen tuomitsemisen estävä vanhentuminen (RL 8:6) sekä tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon vanhentuminen (RL 8:10).

Rikoslain 8 luvun 1 §:ssä säädetään syyteoikeuden vanhentumisesta. Syyteoikeuden vanhentumisen seurauksena on se, että rikoksesta ei voi nostaa enää syytettä tai jos syyte on nostettu, niin tuomioistuimien hylkää syytteen vanhentuneena. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan oikeus syyttää rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on elinkautinen vankeusrangaistus, ei vanhennu.

Pykälän 2 momentin mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu 1) kahdeskymmenessä vuodessa, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta määräajaksi yli kahdeksan vuoden, 2) kymmenessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli kaksi vuotta ja enintään kahdeksan vuotta vankeutta, 3) viidessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli vuosi ja enintään kaksi vuotta vankeutta, ja 4) kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko.

Pykälän 3 momentin mukaan ankarimmalla rangaistuksella tarkoitetaan sitä rangaistusta, joka tekoon sovellettavassa rangaistussäännöksessä on säädetty enimmäisrangaistukseksi. Lain esitöissä täsmennetään, että vanhentumisaika on sidottu yksittäistapauksessa sovellettavan rangaistusasteikon enimmäisrangaistukseen eikä rangaistuksen yleisiä vähentämisperusteita oteta huomioon (HE 27/1999 vp, s. 17/II). Syyteoikeuden vanhentumiseen ei siten vaikuta se, liittykö rikokseen yleinen rangaistuksen vähentämisperuste kuten tekijän nuori ikä, rikoksen jääminen yritykseen, avunanto tai rikoksen tekeminen vastuuvapausperustetta kuten hätävarjelua läheisesti muistuttavassa tilanteessa. Täyttyneellä teolla ja rikoksen yrityksellä on siten yhdenmukainen syyteoikeuden vanhentumisaika.

Pykälän 4 momentissa säädetään lisäksi erityisistä virka- ja ympäristörikoksiin liittyvistä vanhentumisajoista ja pykälän 5 momentissa säädetään erityisistä lapsiin kohdistuviin seksuaali-, paritus- sekä ihmiskaupparikoksiin liittyvistä vanhentumisajoista.

Rikoslain 8 luvun 2 §:ssä säädetään syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisesta. Sen mukaan edellä 1 §:ssä mainitut ajat lasketaan rikoksen tekopäivästä. Jos rikoksen tunnusmerkistössä säädetään laiminlyönti rangaistavaksi, syyteoikeus alkaa vanhentua, kun laiminlyöty teko olisi viimeistään tullut tehdä. Jos rikoksen tunnusmerkistössä edellytetään määrätyn seurauksen syntymistä, aika lasketaan tuon seurauksen ilmenemispäivästä. Toisen momentin mukaan, jos rikolliseen tekoon sisältyy lainvastaisen asiointilan ylläpitäminen, syyteoikeuden vanhentumisaika alkaa vasta sellaisen tilan päättymisestä. Pykälän 3 momentin mukaan syyteoikeus osallisuudesta rikokseen alkaa vanhentua samana päivänä kuin syyteoikeus pääteosta.

Rikoslain 8 luvun 4 §:n mukaan syyteoikeuden vanhentumisaikaa voidaan hakemuksesta jatkaa kerran yhdellä vuodella, jos 1) rikoksen esitutkinta vaatii erityisiä, aikaa vieviä tutkintatoimenpiteitä, joiden vuoksi tutkinta olisi vanhentumisajan päättyessä selvästi keskeneräinen, 2) rikos on tullut esitutkintaan poikkeuksellisen myöhään tai 3) rikoksesta vastaajaksi haastettava pakoilee eikä hänelle sen vuoksi todennäköisesti saataisi annetuksi haastetta tiedoksi ennen vanhentumisajan päättymistä ja erittäin tärkeä yleinen etu vaatii vanhentumisajan jatkamista.

Rikoslain 8 luvun 6 §:ssä säädetään rangaistuksen tuomitsemisen estävästä vanhentumisesta, mihin syyteoikeuden vanhentumista koskevalla sääntelyllä on yhteys. Näin ollen mahdolliset muutokset syyteoikeuden vanhentumista koskevaan sääntelyyn tulee ottaa huomioon rangaistuksen tuomitsemisen estävän vanhentumisen sääntelyssä. Pykälän 1 momentin mukaan oikeus tuomita rangaistus 1 §:n 1 momentissa tarkoitettusta rikoksesta ei vanhennu. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistusta muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta rikoksesta ei saa tuomita tai määrätä sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain mukaisessa menettelyssä, kun 2 §:ssä mainitusta päivästä on kulunut: 1) kolmekymmentä vuotta, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta määrääjäksi yli kahdeksan vuoden; 2) kaksikymmentä vuotta, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta yli kaksi vuotta ja enintään kahdeksan vuotta; 3) kymmenen vuotta, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään kaksi vuotta, sakkoa tai rikesakko.

Pykälän 3 momentin mukaan edellä 1 §:n 5 momentissa tarkoitettusta rikoksesta ei saa tuomita rangaistusta sen jälkeen, kun tämän pykälän 2 momentissa tarkoitettu määräaika on kulunut ja kymmenen vuotta on kulunut siitä, kun rikoksen kohteena ollut henkilö on täyttänyt kaksikymmentäkahdeksan tai kaksikymmentäkolme vuotta. Tuomittu rangaistus raukeaa rikoslain 8 luvun 6 §:n 4 momentin mukaan, jos sitä koskeva tuomio ei ole tullut täytäntöönpanokelpoiseksi ennen 2 tai 3 momentissa tarkoitettua ajan täyttymistä.

Rikoslain 8 luvun 10 §:ssä säädetään tuomitun vankeusrangaistuksen raukeamisesta. Sen mukaan elinkautinen vankeusrangaistus sekä joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, sotarikoksesta ja törkeästä sotarikoksesta tuomittu määräaikainen vankeusrangaistus eivät raukea. Pykälän 2 momentin mukaan määräaikainen vankeusrangaistus raukeaa, jollei rangaistuksen täytäntöönpano ole lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä laskettuna alkanut 1) kahdessakymmenessä vuodessa, jos rangaistus on yli kahdeksan vuotta, 2) viidessätoista vuodessa, jos rangaistus on yli neljä ja enintään kahdeksan vuotta, 3) kymmenessä vuodessa, jos rangaistus on yli vuoden ja enintään neljä vuotta, ja 4) viidessä vuodessa, jos rangaistus on enintään vuosi.

2.7.3 Lapsiin kohdistuneita naisen sukuelinten silpomisrikoksia koskevat vanhentumisajat

Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten osalta ei ole voimassa olevassa rikoslaissa erillisiä rangaistussäännöksiä, eikä niiden osalta ole säädetty myöskään erityisistä vanhentumisajoista. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 5 momentissa on säädetty ainoastaan erityisestä vanhentumisajasta lapsiin kohdistuneiden seksuaali-, paritus- ja ihmiskaupparikosten osalta. Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten osalta vanhentumisajat määräytyvät tapaukseen sovellettavan rikoksen ja siitä säädetyn ankarimman rangaistuksen mukaan. Lähtökohtaisesti lapseen kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisrikoksen osalta sovellettavaksi voisi tulla törkeä pahoinpitely, josta voidaan tuomita vankeutta vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi (RL 21:6). Kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kahdeksan vuotta vankeutta, on syyteoikeuden vanhentumisaika kaksikymmentä vuotta (RL 8:1.2).

Rikoslain 8 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentti sisältävät säännökset siitä, mistä lähtien vanhentumisaika lasketaan. Lähtökohta on se, että syyteoikeuden vanhentumisaika lasketaan rikoksen tekoapäivästä. Syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdasta ei ole säädetty erityisiä rikoslajikohtaisia tai asianomistajan ikään liittyviä poikkeuksia.

2.7.4 Tahallisia henkirikoksia koskevat vanhentumisajat

Tahallisia henkirikoksia koskevat säännökset ovat rikoslain 21 luvussa, jossa säädetään henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista. Tahallisia henkirikoksia ovat tappo (RL 21:2), murha (RL 21:2), surma (RL 21:3) ja lapsensurma (RL 21:4).

Edellä mainitun lainsäädännön mukaisesti tahallisista henkirikoksista murha on vanhentumaton, koska murhasta voidaan tuomita elinkautinen vankeusrangaistus (RL 8:1). Taposta voidaan tuomita enintään 12 vuoden määräaikainen vankeus, joten tapon syyteoikeus vanhentuu 20 vuodessa. Surmasta voidaan tuomita vähintään 4 vuoden ja enintään 10 vuoden määräaikainen vankeus, joten surman syyteoikeus vanhentuu 20 vuodessa. Lapsensurmasta voidaan tuomita vähintään 4 kuukauden ja enintään 4 vuoden määräaikainen vankeusrangaistus, joten syyteoikeus vanhentuu 10 vuodessa. Syyteoikeuden vanhentumisaika alkaa rikoksen seurauksen eli kuoleman ilmenemispäivästä (RL 8:2).

Tahallisen henkirikoksen yritys vanhenee samojen sääntöjen mukaan kuin täytetty teko (RL 8:1.3). Näin ollen murhan yritys on vanhentumaton. Tapon ja surman yritys taas vanhenee 20 vuodessa. Lapsensurman yritys vanhenee 10 vuodessa. Syyteoikeuden vanhentumisaika alkaa rikoslain 8 luvun 2 §:n mukaan rikoksen tekopäivästä, koska tapon ja surman yrityksessä ei ole kyse seurauksen aiheuttamisesta.

Lisäksi tahallisista henkirikoksista on erityissäännöksiä rikoslain 11 luvussa, jossa säädetään sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan sekä rikoslain 34 a luvussa, jossa säädetään ter-

rorismirikoksista. Rikoslain 11 luvun säännöksissä, joissa voi olla kyse tahallisesta henkirikoksesta, on säädetty ankarimmaksi rangaistukseksi elinkautinen vankeus ja ne ovat siten vanhentumattomia. Rikoslain 34 a luvun 1 § sisältää säännökset terroristisessa tarkoituksessa tehdystä surmasta, taposta ja murhasta. Terroristisessa tarkoituksessa tehdystä murhasta ja taposta voidaan tuomita vankeuteen elinkaudeksi, joten niiden syyteoikeus ei vanhennu. Terroristisessa tarkoituksessa tehdystä surmasta voidaan tuomita vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi, joten terroristisessa tarkoituksessa tehdyn surman syyteoikeus vanhenee rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti 20 vuodessa.

Tahallisten henkirikosten selvittämistä on korkea, ja suurin osa tapauksista selvitetään varsin nopeasti. Henkirikollisuusseurannan mukaan viime vuosina tehdyistä henkirikoksista 77 prosentissa pääepäillyn henkilöllisyys saatiin selvitettyä vuorokauden kuluessa siitä, kun rikos oli tullut ilmi ja viikkoa kauemmin rikoksen selvittäminen oli kestänyt 11 prosentissa tapauksista. Vuosina 2002–2019 poliisin tietoon tulleista henkirikoksista oli vuoden 2019 lopussa selvittämättä 31 tapausta (1,6 %). Henkirikoksina tutkittavat katoamistapaukset mukaan lukien, joita oli kahdeksan tapausta, vuoden 2019 lopussa selvittämättä oli yhteensä 39 tapausta (2 %). Ilmi tulevista henkirikoksista 98 prosenttia kyetään selvittämään ilmituloa seuraavan kalenterivuoden aikana. (Rikollisuustilanne 2020, s. 27–28). Poliisihallitukselta saatujen tietojen mukaan vuosina 2005–2022 selvittämättömäksi jääneitä tappoina tai surmina tutkittavia rikoksia on yhteensä 21 tapausta. Vuositasolla selvittämättömäksi jää 1–3 tappoa tai surmaa. Pääasiassa kyse on tapoista, ja surmia on vain muutamia.

Oikeuskäytännössä on muutamia tapauksia, joissa tahallinen henkirikos on selvinnyt varsin pitkän ajan kuluttua teosta. Pisimmillään tahallinen henkirikos on saatavilla olevien tietojen mukaan selvitetty hieman alle 30 vuodessa rikoksen teosta. Vuonna 1994 tehdyn henkirikoksen osalta tekijä tuomittiin murhasta Varsinais-Suomen kärjäoikeudessa 27.5.2022 (dnro R 21/5174). Turun hovioikeus ei muuttanut kärjäoikeuden tuomiota 14.6.2023 (dnro R 22/1140). Korkein oikeus (9.1.2024, R2023/675) ei myöntänyt asiassa valituslupaa ja murhatuomio jäi lainvoimaiseksi. Tapauksessa uhri oli ollut kadonneena vuodesta 1994 ja henkirikoksena tapausta alettiin tutkia vuonna 1995. Uhrin ruumis löydettiin vuonna 2022.

Toinen tapaus, jossa henkirikos selvisi yli 20 vuoden jälkeen, on vuonna 1987 tehty murha, josta tekijä tuomittiin Espoon kärjäoikeudessa 14.9.2009 (dnro R 08/2356). Asia ei edennyt hovioikeuteen, joten kärjäoikeuden langettama murhatuomio jäi lainvoimaiseksi. Uhrin ruumis löydettiin jo vuonna 1987 ja tapausta tutkittiin alusta asti henkirikoksena.

Lisäksi vuonna 1993 tehdyn tahallisen henkirikoksen osalta tekijä tuomittiin ensin Pirkanmaan kärjäoikeudessa (dnro R 12/1930) murhasta 1.6.2012. Turun hovioikeus (dnro R 12/1465) katsoi, että kyseessä oli murhan sijaan tappo ja tuomitsi tekijän taposta rangaistukseen 15.2.2013. Korkein oikeus ei myöntänyt asiassa valituslupaa ja tappotuomio jäi lainvoimaiseksi. Tapauksessa uhri oli ollut kadonneena vuodesta 1993, mutta tapausta alettiin tutkia henkirikoksena vuonna 2008. Uhrin ruumis löydettiin vuonna 2011.

Yksittäisiä henkirikoksia jää vuosittain selvittämättömäksi. Osa saadaan vielä vuosien ja vuosikymmenienkin jälkeen selvitettyä. Tahallisen henkirikoksen selviäminen vuosikymmenten jälkeen on mahdollista, vaikkakin kyse on yksittäistapauksista. Yrityksen asteelle jääneet teot eivät sen sijaan ole syyteoikeuden vanhentumisen kannalta merkityksellisiä.

2.7.5 Lapsensurma

Rikoslain 21 luvun 4 §:ssä säädetään lapsensurmasta. Sen mukaan, joka synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa surmaa lapsensa, on tuomittava lapsensurmasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Pykälän 2 momentin mukaan yritys on rangaistava. Lain esitöiden mukaan teko voidaan tehdä synnytyksen aikana tai sen jälkeen. Lisäksi lain esitöissä todetaan, että säännöksen tarkoittamaa tahallisen tappamisen lievää tekemuotoa ei voida soveltaa rikokseen osalliseen. (HE 93/1999 vp, s. 95/I). Muuhun henkilöön kuin lapsen synnyttäjään sovelletaan yleisiä henkirikosta ja osallisuutta koskevia säännöksiä.

Lapsensurmasäännös on säädetty rikoslakiin vuonna 1995, jolloin rikosnimike vaihdettiin lapsentaposta lapsensurmaksi. Lainmuutos oli kielellinen, eikä sillä tehty muutoksia säännöksen sisältöön tai soveltamisalaan (HE 94/1993 vp, s. 95/I). Lisäksi lapsensurmasäännökseen on tehty terminologinen lainmuutos vuonna 2023, jolloin säännöksen viittaus naiseen poistettiin lisäämällä naisen sijaan viittaus ”joka”. Muutoksen tarkoituksena oli se, että säännös ottaisi huomioon tilanteet, jossa lapsen synnyttänyt henkilö on oikeudelliselta sukupuoleltaan mies. (HE 189/2022 vp, s. 101).

Lapsentappoa koskeva säännös otettiin rikoslakiin vuonna 1969, jolloin lapsentapposäännös korvasi lapsenmurhaa koskeneen säännöksen. Teon ei katsottu toteuttavan murhan tunnusmerkistöä, joten rikoksen nimittämistä lapsentapoksi pidettiin tarkoituksenmukaisempana. Muutettaessa lapsenmurha lapsentapoksi rangaistusvastuun lievennys ulotettiin koskemaan myös avioliitossa syntyneitä lapsia, sillä yhteiskunnallisten olojen ei katsottu enää perustelevan tällaisen eron tekemistä. Aviovaimonkin todettiin voivan joutua miehensä hylkäämänä tai muutoin taloudellisen hädän ahdistamana yhtä suuriin vaikeuksiin kuin aviottoman lapsen äiti. Synnytyksestä johtuva poikkeava mielentila sekä ruumiillinen ja henkinen uupumus katsottiin samantilaiseksi, oli lapsi seurausta avioliitosta tai sen ulkopuolelta. (HE 68/1966 vp, s. 4/II).

Alun perin lapsenmurhasäännöksen taustalla oli ajatus siitä, että rangaistavuuden avulla toivottiin pidettävän yllä korkeaa moraalialia. Aviottoman lapsen synnyttäminen todisti avioliiton ulkopuolisesta suhteesta ja merkitsi naisen sosiaalisen aseman romahdusta. Tiukka aborttilainsäädäntö sekä ehkäisykeinojen puutteellisuus vaikuttivat siihen, että lapsenmurhien määrä pysyi pitkään varsin korkeana. Vasta aborttilainsäädännön liberalisointi ja ehkäisyn kehittyminen johtivat lapsenmurhien vähenemiseen. Vuoden 1969 aborttilainsäädännön uudistuksen jälkeen määrä putosi nykyiselle tasolle.

Lapsensurmaa koskevaa säännöstä on nykyisin sovellettu käytännössä vain hyvin harvakseltaan. Poliisin tietoon tulleita lapsensurmia vuosina 2013–2022 on tilastoitu neljä (Rikollisuustilanne 2022, s. 20). Saatavilla olevien tietojen mukaan vuosina 2014–2023 lapsensurmasta on tuomittu yhteensä vain kaksi kertaa. Tuoreimmassa tapauksessa Pirkanmaan käräjäoikeus (dnro R 22/437) katsoi 28.2.2022 tekijän syyksi lapsensurman syyntakeettomana. Turun hovioikeus (dnro R 22/693) ei 7.7.2023 antamallaan ratkaisulla muuttanut käräjäoikeuden tuomiota. Korkein oikeus (12.2.2024, dnro R2023/744) ei myöntänyt valituslupaa ja tuomio jäi lainvoimaiseksi. Toisessa tapauksessa Hyvinkään käräjäoikeus (dnro 13/239) tuomitsi 22.11.2013 tekijän kahdesta murhasta ja kahdesta hautarauhan rikkomisesta. Itä-Suomen hovioikeus muutti 27.6.2014 käräjäoikeuden tuomiota ja tekijä tuomittiin kahdesta lapsensurmasta 4 vuoden vankeusrangaistukseen (dnro R 14/84/20). Korkein oikeus (11.2.2015, dnro R2014/726) ei myöntänyt asiassa valituslupaa ja tuomio jäi lainvoimaiseksi. Lapsensurmaa on sovellettu niin harvoin, ettei sen osalta ole kehittynyt yhtenäistä rangaistuskäytäntöä.

2.7.6 Kärsimyksen korvaaminen naisen sukuelinten silpomisrikoksista

Vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan oikeus korvaukseen loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä on sillä, jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta vakavasti loukattu.

Rikosvahinkolain (1204/2005) 9 §:ssä säädetään kärsimyksen korvaamisesta. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä suoritetaan korvaus sille, jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on erityisen vakavasti loukattu tapon, murhan tai surman yrityksellä, törkeällä pahoinpitelyllä tai sen yrityksellä taikka muulla näihin rinnastettavalla rikoksella.

Pykälän 2 momentin mukaan korvaus kärsimyksestä määrätään vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n 2 momentissa säädettyjen perusteiden mukaan. Muulle kuin seksuaalirikoksen uhrille korvaus on enintään 3 300 euroa vähennettynä tämän lain 19 §:n tarkoitetun muualta tulevan korvauksen määrällä. Eräiden rikosvahinkolaissa säädettyjen rahamäärinen tarkistamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1111/2023) mukaan rikosvahinkolain 9 §:n 2 momentissa tarkoitettujen enimmäiskorvaukset ovat tällä hetkellä muun rikoksen kuin seksuaalirikoksen uhrille 4 300 euroa.

Rikosvahinkolain 2 §:n mukaan korvausta suoritetaan Suomessa tehdyllä rikoksella aiheutetusta vahingosta. Lain 3 §:n 1 momentin mukaan jos rikos on tehty Suomen ulkopuolella, suoritetaan korvausta vain henkilövahingosta ja kärsimyksestä. Korvauksen suorittamisen edellytyksenä on, että uhrilla on rikoksen tekohetkellä kotipaikka Suomessa ja että hänen oleskelunsa Suomen ulkopuolella johtui työstä, opiskelusta tai muusta näihin verrattavasta syystä. Pykälän 2 momentin mukaan Suomen ulkopuolella tehdyllä rikoksella aiheutetusta henkilövahingosta ja kärsimyksestä voidaan harkinnan mukaan suorittaa korvausta muissakin kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, jos korvauksen suorittamista on pidettävä perusteltuna ottaen erityisesti huomioon rikoksen läheinen yhteys Suomeen, rikosentekijän ja rikoksen uhrin välisen suhteen läheisyys, vahingon laatu sekä vahinkoa kärsineen mahdollisuus saada korvausta muualta.

2.8 Nykytilan arviointi

2.8.1 Naisen tai tytön sukuelinten silpominen

Suomen rikoslaisissa tai muussa sääntelyssä ei ole erikseen säännöksiä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen kriminalisoimiseksi. Sen sijaan kaikkia sukuelimiä vahingoittavia tekoja arvioidaan rikoslain 21 luvun yleisten pahoinpitelyä koskevien säännösten kautta. Suomen rangaistussääntelyn on katsottu täyttävän Suomea koskevat ihmisoikeusvelvoitteet, jotka koskevat tyttöjen ja naisten silpomisen periaatteellista rangaistavuutta (ks. LaVM 22/1994 vp, s. 21/1 sekä Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista koskeva HE 155/2014 vp, s. 52, LaVM 6/2020 vp, s. 11), eikä tekojen rangaistavuutta ole myöskään kyseenalaistettu kansalaisaloitteessa KAA 1/2019 vp tai tätä koskevissa eduskuntalausunnoissa tai lakivaliokunnan viimeisimmässä silpomisesta koskevassa mietinnössä LaVM 6/2020 (s. 11).

Vakavien silpomistekojen osalta oikeustilaa on pidetty julkisissa keskusteluissa ja kirjallisuudessa selkeänä. Vakaviin silpomistekoihin, kuten häpyhuulten ja klitoriksen näkyvän osan täydelliseen poistoon, ei ole löydettävissä suostumuksen kaltaista oikeuttamisperustetta aikuisten eikä lasten kohdalla. Tulkinnanvaraisuutta voidaan sen sijaan katsoa liittyvän erityisesti lapsia

koskeviin, vakavaa lievempiin silpomistekoihin. Toisin kuin aikuisten osalta, rikosoikeudellista suostumusoppia ei voida soveltaa tekoihin, jotka koskevat pieniä lapsia.

Tyttöjen osalta eduskunnan kansalaisaloitteen KAA 1/2019 vp perusteella antamassa ponnassa (EK 44/2020 vp) ja pääministeri Orpon hallitusohjelmassa edellytetään, että naisten ja tyttöjen silpomisen osalta sääntelyä selvennetään.

2.8.2 Alaikäisen tytön vieminen ulkomaille sukuelinten silpomista varten ja tytön tai naisen pakottaminen tai järjestäminen alistumaan sukuelinten silpomiseen

Alaikäisen tytön vieminen ulkomaille sukuelinten silpomista varten ja tytön tai naisen pakottaminen tai järjestäminen alistumaan sukuelinten silpomiseen voi jo nykyisin olla rangaistavaa tilanteesta riippuen eri rikoslain säännösten perusteella, jotka kattavat ajateltavissa olevat tilanteet varsin laajasti, mutta eivät täysin aukottomasti.

Rikoslain 5 luvun 3 §:n mukainen rikoskumppanuus tai 6 §:n mukainen avunanto esimerkiksi pahoinpitelyrikokseen eivät kata tilannetta, jossa henkilö vie alaikäisen tytön, tai naisen, ulkomaille tämän sukuelinten silpomista varten tai pakottaa tai järjestää tyttöä tai naista alistumaan sukuelinten silpomiseen, mutta silpominen jääkin jostain syystä toteutumatta ja myös etenevästi edes sen rangaistavan yrityksen asteelle. Tämä johtuu siitä, että osallisuuden rangaistavuus edellyttää rangaistavaa päätekoa (aksessorisuusvaatimus).

Kun jonkin edellä kuvatun teon yhteydessä silpominen ei etene edes sen rangaistavan yrityksen asteelle, voi teko tulla arvioitavaksi törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevassa rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettuna esimerkiksi yksityiskohtaisen suunnitelman laatimisena, mikäli kyseisen tekotavan edellytykset täyttyvät. Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan tunnusmerkistön soveltamista alaikäisen tytön ulkomaille viemiseen tämän sukuelinten silpomiseksi tai tytön tai naisen pakottamiseen tai järjestämiseen alistumaan sukuelinten silpomiseen ei kuitenkaan voida pitää kaikkiin tilanteisiin soveltuvana automaationa, sillä voidaan ajatella, etteivät kaikki yksityiskohtaisen suunnitelman laatimista tai muuta rangaistavaa valmistelua koskevaa tunnusmerkkiä koskevat edellytykset kaikissa tilanteissa täyty.

Valmistelukriminalisoinnin soveltaminen mahdollistaisi rankaisemisen alaikäisen tytön ulkomaille viemisestä tai tytön tai naisen pakottamisesta tai järjestämisestä alistumaan sukuelinten silpomiseen tämän sukuelinten silpomisen tarkoituksessa niissä tilanteissa, joissa itse silpomisteko ei etene vähintään rangaistavan yrityksen asteelle. Valmistelukriminalisoinnin soveltaminen edellyttää kuitenkin, että vaara rikoksen toteuttamisesta ei olisi muista kuin satunnaisista syistä vähäinen eikä henkilö vapaaehtoisesti luopuisi rikoksen valmistelusta, estäisi sen jatkumista tai muuten poistaisi oman toimintansa merkitystä rikoksen valmistelussa. Kaikkiin tilanteisiin valmistelukriminalisointi ei kuitenkaan välttämättä olisi sovellettavissa. Osallisuus rikoslain 21 luvun 6 a §:ään on rangaistavaa.

Alaikäisen tytön tai naisen pakottamalla ulkomaille vieminen tämän sukuelinten silpomiseksi tai silpomiseen alistumaan pakottaminen voi tulla arvioitavaksi rikoslain 25 luvun 8 §:n mukaisena pakottamisena, mikäli rikoskumppanuus, avunanto tai törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu ei tule kyseeseen. Pakottamista koskeva pykälä voi siten tulla sovellettavaksi tilanteessa, jossa pääteko ei etene vähintään rangaistavan yrityksen asteelle eivätkä osallisuussäännökset sen vuoksi tule kyseeseen eikä mainittu valmistelukriminalisointi sovellu sen vuoksi, ettei tehty suunnitelma silpomisesta ole riittävän yksityiskohtainen. Iältään tai kehitystasoltaan pienten tyttöjen osalta pakottamista koskevan kriminalisoinnin ei kuitenkaan voida ajatella soveltuvan, sillä heidän ei voida ajatella pystyvän muodostamaan omaa mielipidettään

ulkomaille viemisestään tai silpomisestaan sillä tavalla, että heidän ulkomaille viemisessään tai silpomiseen alistamisessaan voisi mielekkäästi katsoa olevan kyse pakottamisesta. Myöskään tytön tai naisen järjestämiseen alistumaan sukuelinten silpomiseen pakottamissäännös ei aina sovellu, sillä silpomiseen alistumaan järjestämisessä ei välttämättä ole kyse pakottamisesta.

Naisen tai tytön sukuelinten silpominen on teko, joka usein toteutetaan ulkomailla. Siten myös sen valmistelu voi tyypillisesti kokonaan tai osittain tapahtua ulkomailla. Siksi on olennaista, edellyttääkö rikosvastuu kyseisten valmistelutekujen osalta rikoslain 1 luvun 11 §:n 1 momentin sisältämän pääsäännön mukaista kaksoisrangaistavuutta. Rikoslain 1 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään poikkeuksista kaksoisrangaistavuuden vaatimukseen. Poikkeuksia koskevassa listassa ei ole tytön, tai naisen, viemistä ulkomaille silpomista varten tai rikoslain 21 luvun 6 a §:n mukaisen törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan pykälän mukaisia valmistelutekotapoja, vaan niiden osalta edellytetään pääsäännön mukaisesti kaksoisrangaistavuutta.

2.8.3 Rikosoikeudellinen vanhentuminen

Yleistä rikosoikeudellisesta vanhentumisesta

Rikosoikeudellinen vanhentuminen on rikosoikeudellisen järjestelmän vakiintunut osa. Näin todettiin jo rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä (HE 27/1999 vp, s. 4/I). Järjestelmän lähtökohtana on, että rikokset, joista on säädetty rangaistukseksi elinkautinen vankeus, eivät vanhene. Rikokset, joista voidaan tuomita elinkautinen vankeusrangaistus, on katsottu niin vakaviksi, että niiden on perusteltua olla vanhentumattomia. Erityisesti murhaa on pidetty tällaisena rikoksena, jonka osalta vanhentumista ei ole katsottu yleisen oikeuskäsityksen mukaiseksi. Muiden elinkautisella vankeudella rangaistavien rikosten osalta vanhentumattomuutta on perusteltu johdonmukaisuussyillä (HE 27/1999 vp, s. 17). Vanhentumattomia rikoksia ovat ainoastaan rikokset, joista voidaan tuomita elinkautinen vankeusrangaistus. Tähän ei voimassa olevassa laissa ole poikkeuksia.

Kaikki muut rikokset vanhentuvat rikosoikeudellisen vanhentumisjärjestelmän mukaisesti, mikä perustuu pääsääntöisesti siihen, että vähäiset rikokset vanhentuvat vakavia nopeammin. Rikoslain 8 luvun 1 §:n syyteoikeuden vanhentumista koskevat säännökset perustuvat tähän pääsääntöön. Rikoksen vakavuusarviointi ja näin ollen rikoksen vanhentuminen riippuvat rikoksesta rangaistussäännöksessä säädetystä ankarimmasta rangaistuksesta. Vanhentumisaikaan on kuitenkin säädetty muutamia poikkeuksia tietyistä rikoksista, joista voidaan tuomita määrällinen vankeusrangaistus. Nämä poikkeukset koskevat virka- ja ympäristörikoksia sekä lapsen kohdistuneita seksuaali-, paritus- ja ihmiskaupparikoksia.

Rikosoikeudellista vanhentumisjärjestelmää ja rikosoikeudellista vanhentumista voidaan perustella useilla eri perusteilla. (HE 27/1999 vp, s. 4/I ja HE 169/2005 vp, s. 20–21). Rikosoikeudellisen järjestelmän tavoitteena oleva yleisestäävyys ei lähtökohtaisesti edellytä sitä, että hyvin vanhoista rikoksista rangaistaisiin, vaan ennemmin sitä, että rikoksista rangaistaisiin suhteellisen lyhyessä ajassa. Kun rikoksesta tekemisestä on kulunut pitkä aika, sen sosiaalinen merkitys vähenee. Merkittävänä perusteena vanhentumisjärjestelmälle voidaan pitää myös oikeusturvaan liittyviä näkökohtia. Mitä pidempi aika rikoksesta kuluu, sitä vaikeampaa on hankkia luotettavaa näyttöä tapahtuneesta. Ajan kulumisen asettaakin väistämättä rajoja rikosten selvittämismahdollisuuksille. Lisäksi ottaen huomioon rikosten selvittämisestä vastaavien viranomaisten voimavarojen rajallisuus, on tarkoituksenmukaisempaa keskittää rikosten selvittäminen tuoreimpiin tekoihin. Mitä lievemmästä rikoksesta on kyse, sitä nopeammin saavutetaan vaihe, jolloin syytteen nostaminen olisi epätarkoituksenmukaista tai kohtuutonta.

Joustavuutta vanhentumisjärjestelmässä on siinä mielessä, että syyteoikeutta voidaan jatkaa ker-
ran yhdellä vuodella tiettyjen edellytysten täytyessä rikoslain 8 luvun 4 §:n nojalla.

Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten vanhentuminen

Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten osalta ei ole voimassa olevassa ri-
koslaissa erillisiä rangaistussäännöksiä, eikä niiden osalta ole säädetty myöskään erityisistä van-
hentumisajoista. Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten osalta vanhentu-
misajat määräytyvät tapaukseen sovellettavan rikoksen ja siitä säädetyn ankarimman rangais-
tuksen mukaan. Syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdasta ei ole säädetty erityisiä
rikoslajikohtaisia tai asianomistajan ikään liittyviä poikkeuksia, vaan syyteoikeuden vanhentu-
misaika alkaa pääsääntöisesti rikoksen tekopäivästä. Naisen sukuelinten silpomisen tai sen val-
mistelun kohdistuminen alle 18-vuotiaaseen ei voimassa olevan lainsäädännön mukaan vaikuta
syyteoikeuden vanhentumisaikaan tai syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohtaan.

Lapsiin kohdistuneiden sukuelinten silpomisrikosten vanhentumisaikoja on arvioitu Istanbulin
sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä, sillä Istanbulin sopimuksen 58 artiklassa määrä-
tään siitä, että lapsiin kohdistuneiden sukuelinten silpomisrikosten syyteoikeuden vanhentumis-
ajan tulee jatkua niin kauan kuin on tarpeen kyseisen rikoksen vakavuuteen nähden, jotta asiaa
koskeva oikeudenkäynti voidaan panna vireille sen jälkeen, kun uhri on tullut täysi-ikäiseksi.
Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 155/2014
vp, s. 71/1–72/II) on katsottu, että voimassa olevat rikoslain säännökset koskien rikosoikeudel-
lista vanhentumista täyttävät Istanbulin sopimuksen 58 artiklan asettamat velvoitteet. Lapsiin
kohdistuvien sukuelinten silpomisrikosten katsottiin täyttävän lähtökohtaisesti törkeän pahoin-
pitelyn tunnusmerkistön ja kun törkeän pahoinpitelyn vanhentumisaika on 20 vuotta rikoksen
tekopäivästä laskettuna, uhri ehtii tulla täysi-ikäiseksi ennen rikoksen vanhenemista myös tilan-
teissa, joissa rikos on tehty lapsen ollessa hyvin pieni. Istanbulin sopimuksen voimaansaattami-
sen myötä vanhentumissäännöksiin ei siten tehty muutoksia.

Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten vanhentumisaikoja on arvioitava
uudelleen valmisteilla olevan NKV-direktiivin johdosta. NKV-direktiivin 13 artiklan 1 kohdan
mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet säätääkseen vanhentumisajasta,
jonka puitteissa muun ohella 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten tutkinta, niihin liittyvä syytee-
seenpano, oikeudenkäynti ja niistä tuomitseminen on mahdollista riittävän pitkään sen jälkeen,
kun kyseiset rikokset on tehty, jotta niitä voidaan torjua tehokkaasti. Vanhentumisajan on oltava
oikeassa suhteessa kyseessä olevan rikoksen vakavuuteen nähden. Edelleen saman artiklan 2
kohdassa määrätään, että jos uhri on lapsi, 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten vanhentumisaika
alkaa kulua aikaisintaan siitä, kun uhri on täyttänyt 18 vuotta.

Vanhentumisaika määräytyy rikoslaissa rikoksesta säädetyn ankarimman rangaistuksen mu-
kaan. Rangaistusasteikot taas määritetään niiden moitittavuuden eli rangaistusarvon mukaan.
Moitittavuus on yhteydessä rikoksen vakavuuteen. Vanhentumisaikojen voidaan siten yleisesti
katsoa olevan oikeassa suhteessa rikoksen vakavuuteen nähden. NKV-direktiivin näkökulmasta
lapsiin sekä myös täysi-ikäisiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten vanhentu-
misaikojen voidaan katsoa olevan riittävät ja oikeassa suhteessa tämän rikoksen vakavuuteen
nähden. Sen sijaan se, mistä syyteoikeuden vanhentumisaika lasketaan silloin, kun naisen su-
kuelinten silpomisrikos on kohdistunut lapseen, ei ole NKV-direktiivin velvoitteiden mukainen.
Direktiivin velvoitteiden huomioon ottamiseksi on lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten
silpomisen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikoksen, siltä osin kuin kyse on tytön
pakottamisesta tai järjestämisestä alistumaan naisen sukuelinten silpomiseen, syyteoikeuden
vanhentumisajan alkamisajankohta muutettava alkamaan siitä, kun asianomistaja on täyttänyt

18 vuotta. Muilta osin NKV-direktiivin velvoitteista koskien naisen sukuelinten silpomisrikoksen vanhentumista ei voida katsoa johtuvan muutostarvetta vanhentumista koskevaan lainsäädäntöön. Näiltä osin on perusteltua pitäytyä kansallisen vanhentumisjärjestelmän lähtökohdissa.

Mitä nuoremmalle lapselle naisen sukuelinten silpominen on tehty, sitä vähemmän aikaa asianomistajalla on vielä täysi-ikäisyyden jälkeen saattaa asia tutkittavaksi. Siten erityinen syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohta voisi parantaa erityisesti sellaisten asianomistajien asemaa, joille sukuelinten silpominen on tehty hyvin nuorena. Tällöin myös hyvin nuorena lapsena rikoksen uhriksi joutuneella asianomistajalla olisi riittävästi aikaa täysi-ikäistymisen ja vanhempien riippuvaisuudesta irtautumisen jälkeen saattaa asia tutkittavaksi ja rikoksen tekijät rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Tahallisten henkirikosten syyteoikeuden vanhentuminen

Tahallisten henkirikosten vanhentumissääntelyn muuttamista on tarkasteltu aiemmissä lain esitöissä murhan osalta. Hallituksen esityksessä (HE 130/1972 vp, s. 2 ja 16) on ehdotettu, että rikokset, joista säädetty kovin rangaistus on elinkautinen vankeus, vanhentuisivat 25 vuodessa. Esityksessä todettiin, että tällaisten rikosten syyteoikeuden vanhentumista voidaan perustella samoin perustein kuin vanhentumissäännöksiä yleensä. Lakivaliokunta ei tätä kuitenkaan hyväksynyt, vaan katsoi, että törkeiden rikosten kohdalla yleinen oikeuskäsitys ei hyväksy toimenpiteistä luopumista pitkänkään ajan kuluttua ja murhan osalta tuskin koskaan. Lakivaliokunta totesi, että Suomessa on tälläkin hetkellä selvittämättömiä henkirikoksia, joihin ehdotettu 25 vuoden vanhentumisaika voisi tulla sovellettavaksi. Jos tällaiset rikokset selviäisivät 25 vuoden kuluttua rikoksentekemisestä, ei voitaisi hyväksyä, että rikoksenteikijä voisi rangaistuksetta jatkaa elämäänsä yhteiskunnassa. Lisäksi lakivaliokunta katsoi, että murhan vanhentumattomuudella on suuri periaatteellinen merkitys, vaikka käytännössä sen merkitys kohdistuu harvinaisiin yksittäistapauksiin. (LaVM 15/1972 vp, s. 2/II).

Myös rikosoikeuskomitea (komiteanmietintö 1976:72) ehdotti, ei kuitenkaan yksimielisesti, että törkeimpien rikosten vanhentumisaika voitaisiin määrätä pitkäksi, jopa 35-45 vuodeksi. Komitea arveli, että rikoksen vanhentuminen saattaisi helpottaa epäselväksi jääneiden rikosten selvittämistä tunnustuksen tai uusien todistajalausuntojen kautta, mikä saattaa olla suotavaa esimerkiksi syyttömästi epäiltyjen maineen puhdistamiseksi.

Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä annetussa hallituksen esityksessä todettiin, että murha on edelleen syytä säilyttää vanhentumattomana rikoksena. Tätä perusteltiin samoin perustein kuin lakivaliokunnan mietinnössä vuodelta 1972. Lisäksi todettiin, että murhan vanhentumattomuudella on selvä vertauskuvallinen merkitys ja että selvittämättömät henkirikokset ovat vuosikymmenienkin jälkeen esillä julkisessa keskustelussa, mikä on osoitus niiden yhteiskunnallisesta merkityksestä. (HE 27/1999 vp, s. 16/I-II). Muiden tahallisten henkirikosten osalta aiemmissä lain esitöissä vanhentumissääntely ei ole ollut erityisesti esillä.

Täytetty tappo vanhentuu 20 vuoden kuluessa seurauksen ilmenemispäivästä laskettuna. Täytetyn tapon syyteoikeuden säätämiseksi vanhentumattomaksi järjestelmän perusratkaisuista poiketen on esitettävissä perusteita. Edellä mainitut tuomioistuinratkaisut osoittavat, että tahallinen henkirikos voi yksittäistapauksissa selvitä jopa vuosikymmenien jälkeen, ja oikeuskäytännön vanhin murhaa koskenut tapaus selvitettiin hieman alle 30 vuoden jälkeen teosta. Tämä oli mahdollista, koska murhasta voidaan saattaa vastuuseen aina, jos rikos selviää, koska murha on vanhentumaton. On oletettavaa, että myös tappo voisi siten olla selvitettävissä myöhemmin kuin 20 vuoden jälkeen. Huomioitavaa on lisäksi, että murhan ja tapon välinen rajanveto ei ole täysin selvää, ja sitä on useasti pohdittu korkeimmassa oikeudessa (viimeaikaisessa oikeuskäytännössä

esim. KKO 2022:77; KKO 2022:48; KKO 2020:33). Tapossa kyse on toisen tahallisesta tappamisesta, joka kvalifioituu murhaksi, jos tappo tehdään 1) vakaasti harkiten, 2) erityisen raa'alla tai julmalla tavalla, 3) vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen tai 4) tappamalla virkamies hänen ollessaan virkansa puolesta ylläpitämässä järjestystä tai turvallisuutta taikka virkatoimen vuoksi ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä (RL 21:2). On mahdollista, että murhana syytetty teko katsottaisiin tuomioistuimessa täyttävän tapon tunnusmerkistön. Jos kyse olisi tapauksesta, jossa syyte olisi nostettu tappoa koskevan syyteoikeuden vanhentumisajan jälkeen, olisi tuomioistuimen hylättävä syyte vanhentuneena.

Rikosoikeudellinen vanhentumisjärjestelmä on edellä mainituin tavoin katsottu vakiintuneeksi osaksi rikosoikeudellista järjestelmää. Kyse on hyvin toimivasta järjestelmästä, johon tulisi tehdä muutoksia vain harkitusti ja silloin, kun poikkeuksen säätämiseksi on painavat perusteet. Pelkästään se, että jokin rikos on yksittäistapauksissa mahdollista selvittää vanhentumisajan päätyttyä, ei ole riittävä perustelu muuttaa vanhentumisjärjestelmää. Tällainen mahdollisuus nimittäin koskee kaikkia määräajassa vanhentuvia rikoksia.

Tahallisista henkirikoksista, joiden syyteoikeus vanhenee, täytetyssä tapossa on kyse kuitenkin niin vakavasta rikoksesta, että olisi perusteltua tehdä poikkeus vanhentumisjärjestelmään. Täytetyn tapon osalta voidaan katsoa, ettei rikoksen hyvitystarve vähene ajan saatossa. Kyse on arvokkaimpaan oikeushyvään, henkeen, kohdistuvasta tahallisesta rikoksesta, johon ei liity lieventäviä asianhaaroja. Tappo on tahallisen henkirikoksen perustekomuoto ja murha on tapon törkeä tekemuoto. Sen, arvioidaanko tahallinen tappo poikkeuksellisen törkeästi toteutetuksi ja näin murhan tunnusmerkistön täyttäväksi, ei tulisi vaikuttaa syyteoikeuden vanhentumisaikaan. Täytetystä taposta tulisi voida saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen ilman, että vanhentumista koskevat säännökset asettaisivat tälle estettä. Myös Ruotsissa murha sekä tappo ovat vanhentumattomia rikoksia. Norjassa ja Tanskassa ei ole erillisiä säännöksiä murhalle ja tapolle vaan tappoa koskeva säännös kattaa nämä molemmat. Sekä Norjassa että Tanskassa tappo on vanhentumaton rikos.

Ajan myötä voi olla mahdollista, että uusia todisteita epäillyn syyllisyyden tueksi ilmestyy tai esimerkiksi aiemmin kadonneeksi luullun henkilön ruumis löydetään. Sitä, milloin tällainen merkittävä seikka kävisi ilmi, on mahdotonta arvioida etukäteen. On siten perustellumpaa, että täytetty tappo muutettaisiin vanhentumattomaksi rikokseksi kuin että syyteoikeuden vanhentumisaikaa pidennettäisiin. Tällöin vanhentumisaika ei myöskään muodostuisi milloinkaan ongelmalliseksi tilanteissa, joissa murhana syytetty teko katsottaisiin tuomioistuimessa täyttävän tapon tunnusmerkistön ja todettaisiin syyteoikeuden vanhentuneen. Murhan vanhentumattomuuden perusteluna on esitetty sen suuri periaatteellinen merkitys (LaVM 15/1972 vp, s. 2/II). Samanlainen perustelu voidaan esittää täytetyn tapon osalta. Murha säilyisi kuitenkin edelleen rikoslakimme törkeimpänä rikoksena, joka kohdistuu yksittäiseen henkilöön, sillä vain murhasta voidaan tuomita elinkautiseen vankeusrangaistukseen.

Sen sijaan tapon yrityksen tai muiden tahallisten henkirikosten, eli surman ja terroristisessa *tarkoituksessa* tehdyn surman osalta ei ole samanlaista painavaa syytä tehdä poikkeusta vanhentumisjärjestelmästä. Rikoksen yritykset vanhenevat samojen sääntöjen mukaan kuin täytetyt teot. Näin ollen tapon yritys vanhenee 20 vuodessa. Tapon yritys ei ole yhtä vakava rikos kuin täytetty tappo, ei uhrin eikä yhteiskunnan näkökulmasta. Tapon yrityksestä tuomitaan lievempi rangaistus. Tapon yrityksen osalta rikoksen selvittämiseen ei lähtökohtaisesti liity samanlaisia vaikeuksia kuin täytetyssä tapossa, jossa esimerkiksi uhrin ruumiin piilottaminen tai hävittäminen voi olla esitutkintaa hankaloittava seikka ja jossa vasta ruumiin löytymisen myötä voidaan todeta kyseessä olevan henkirikos. Tapon yrityksessä rikoksen uhri jää henkiin ja voi edesauttaa rikoksen selvittämistä. Lisäksi tapon yrityksessä teon rikosoikeudellinen arviointi tapahtuu usein suhteessa (törkeään) pahoinpitelyyn. Arvioitavana on se, onko (törkeässä) pahoinpitelyssä

ollut kyse tarkoituksesta tappaa tai onko tekijä pitänyt kuolemaa menettelynsä varmana tai ainakin varsin todennäköisenä seurauksena. Tällöin rajanvedon osalta merkityksellistä olisi myös näiden rikosten vanhentumisaika. Myös Norjassa vain täytetty tappo on vanhentumaton rikos ja tapon yritys vanhenee yleisten vanhentumissääntöjen mukaan. Tapon yrityksen osalta ei ole esitettävissä sellaisia perusteita, että sen osalta tulisi tehdä muutosta vanhentumisjärjestelmään.

Surmassa on kyse lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdystä tahallisesta henkirikoksesta. Tällöin toisen surmaamista voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden vähemmän moitittavana. Rikoslain 21 luvun 3 §:n mukaan, jos tappo, huomioon ottaen rikoksen poikkeukselliset olosuhteet, rikosentekijän vaikuttimet tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvoitellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikosentekijä on tuomittava surmasta vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Lain esitöiden (HE 94/1993 vp, s. 94/II) mukaan poikkeuksellisina olosuhteina kysymykseen voisivat tulla pakkotilaa muistuttavat tai lähellä olevat tilanteet sekä toisen surmaaminen koetun poikkeuksellisen järkytyksen vuoksi ilman, että tekijän syyntakeisuuden katsottaisiin vähentyneen. Surmaksi voidaan katsoa myös säälistä tapahtuneet henkirikokset, kuten pyynnöstä surmaaminen. Surma on tarkoitettu sovellettavaksi erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa (HE 94/1993 vp, s. 94/I-II ja LaVM 22/1994 vp, s. 11–12), eikä sitä käytännössä sovelleta kuin yksittäisiä kertoja vuodessa. Poliisin tietoon tulleita surmia vuosina 2013–2022 on tilastoitu vain yksi (Rikollisuustilanne 2022, s. 20). Tilastokeskuksen oikeustilastojen mukaan vuosina 2018–2022 surmasta on tuomittu yhteensä 4 kertaa. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyä surmaa ei ole oikeuskäytännössä sovellettu. Käytännön syiden vuoksi surman vanhentumisaikaa ei ole tarvetta muuttaa. Surman osalta ei muutoinkaan ole painavaa perustetta muuttaa sitä koskevaa syyteoikeuden vanhentumisaikaa ottaen huomioon surmaan liittyvät lieventävät asianhaarat ja poikkeukselliset olosuhteet, joissa surma voi tulla sovellettavaksi. Surmaa koskevan syyteoikeuden vanhentumisaajan pidentämistä ei voida näin ollen pitää perusteltuna eikä syyteoikeuden vanhentumattomuutta voida myöskään perustella periaatteellisella merkityksellä.

Syyteoikeuden vanhentumisaikaan tehtävillä muutoksilla on vaikutus rangaistuksen tuomitsemisen estävään vanhentumiseen (RL 8:6). Jos täytetyn tapon syyteoikeus muutetaan vanhentumattomaksi, on sama muutos tehtävä rangaistuksen tuomitsemisen estävän vanhentumisen osalta. Rikosoikeudelliseen vanhentumiseen liittyvään kolmanteen ulottuvuuteen, rikoslain 8 luvun 10 §:n mukaiseen tuomitun vankeusrangaistuksen raukeamiseen sen sijaan ei ole käytännön tarvetta. Tiedossa ei ole yhtään tapausta, jossa tahallisesta henkirikoksesta tuomittu lainvoimainen rangaistus olisi vanhentunut ennen kuin se on saatu pantua täytäntöön.

2.8.4 Lapsensurma

Lapsensurmaa koskevan erillissäännöksen tausta liittyy lainsäädännön suhtautumiseen tämän rikoksen tekijöihin. Kyse on siitä vaikutuksesta, joka synnytyksellä voi olla synnyttäjään. Synnytyksestä voi johtua uupumus tai ahdistus, joka saa synnyttävän henkilön surmaamaan lapsensa. Kuten lain esitöissä (HE 94/1993 vp, s. 95/I) mainitaan, tunnetaan aivan erityinen taudin luonteinen tila, jossa nainen kohta synnytyksen jälkeen surmaa lapsensa. Tilaan liittyy myös hormonaalisia muutoksia.

Lapsensurmaa koskevan erillissäännöksen on jo aikaisemmin arvioitu olevan tarpeeton, koska synnyttämisen aiheuttamat psyykkiset rasitustilat voidaan ottaa huomioon syyntakeisuutta arvioidessa (Rikosoikeuskomitean mietintö 1976, s. 267 ja HE 94/1993 vp, s. 95/I). Erillissäännös haluttiin kuitenkin säilyttää, sillä rikosnimellä ja teon lievemmillä rangaistavuudella katsottiin olevan olennainen merkitys rikokseen pääsääntöisesti syyllistyneiden hyvin nuorien äitien tulevaisuuden kannalta. (HE 94/1993 vp, s. 95/I).

Tällaista perustelua ei voida enää pitää tarkoituksenmukaisena eikä lapsensurmaa koskevalle erillissäännökselle voida katsoa olevan perusteltua tarvetta. Käytännössä säännöstä sovelletaan vain hyvin harvoin. Erillissäännöksen säilyttämistä ei voida perustella rikosnimikkeen merkityksellä tekijälle. Myöskään erityinen lievempi rangaistussäännös ei ole vastasyntyneen lapsen hengen suojaamisen kannalta perusteltavissa. Vastasyntyneen lapsen henkeä tulisi suojata samoilla yleisillä tahallisia henkirikoksia koskevilla rangaistussäännöksillä kuin varttuneempienkin henkeä. Tekijälle synnytyksestä aiheutunut uupumuksen tai ahdistuksen tila, josta johtuen hän surmaa lapsensa, voidaan lähtökohtaisesti ottaa huomioon syyntakeisuusarvioinnissa.

Syyntakeisuutta koskevat säännökset ovat rikoslain 3 luvun 4 §:ssä. Rangaistusvastuun edellytyksenä on syyntakeisuus (RL 3:4.1). Tekijä on syyntakeeton, jos hän ei tekohetkellä kykene mielisairauden, syvän vajaamielisyyden taikka vakavan mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on sellaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt. (RL 3:4.2). Pykälän 3 momentissa säädetään alentuneesta syyntakeisuudesta. Sen mukaan jollei tekijä ole syyntakeeton, mutta hänen kykynsä ymmärtää tekonsa tosiasiallinen luonne tai oikeudenvastaisuus taikka säädellä käyttäytymistään on mielisairauden, vajaamielisyyden taikka mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi tekohetkellä merkittävästi alentunut, on rangaistusta määrättäessä otettava huomioon, mitä 6 luvun 8 §:n 3 ja 4 momentissa säädetään.

Rikoslain 6 luvun 8 §:ssä säädetään rangaistusasteikon lieventämisestä. Alentuneesti syyntakeiselle voidaan 3 momentin mukaisesti tuomita vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärä, paitsi jos rikoksesta voi seurata elinkautinen vankeus, silloin vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Käytettävissä olevaan enimmäisrangaistukseen alentunut syyntakeisuus ei vaikuta. Lain esitöiden (HE 44/2002 vp, s. 61/II-62/I) mukaan on katsottu, että alentuneesti syyntakeisen teossa voi vähäisestä syyllisyydestä huolimatta olla sellaisia piirteitä, ettei kokonaisarvostelun perusteella ole aihetta lievempään kohteluun. Alentuneesti syyntakeiselle tekijälle tuomioistuimien voi myös määrätä rangaistukseksi vankeuden sijasta sakkoa, jos siihen on erityisen painavia syitä ja kyse on rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta määrääjäksi (RL 6:8.4).

Lapsensurmasäännöksen tarkoittamassa synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa ja ahdistuksessa voi olla kyse synnytyksen jälkeisestä masennuksesta ja erityisesti lapsivuodepsykoosista. Nämä voidaan katsoa rikoslain 3 luvun 4 §:n 2 tai 3 momentin tarkoittamiksi mielenterveyden häiriöiksi.

Sen lisäksi, että synnytyksestä johtuneet psyykkiset rasitustilat voidaan ottaa huomioon syyntakeisuutta arvioitaessa, sovellettavaksi voivat tapauksesta riippuen tulla eräät rikoslain 6 luvun 6–8 §:n lieventämis- ja kohtuullistamisperusteet sekä rangaistusasteikon lieventäminen. Näin lapsensurmaa vastaavissa tilanteissa lievempi rangaistavuus voi edelleen toteutua, vaikka tahalliseen henkirikokseen sovellettaisiin yleissäännöksinä tappoa, murhaa ja surmaa.

Lisäksi on syytä ottaa huomioon rikoslaissa omaksuttu lainsäädäntötekniikka, jossa lähtökohdiana ovat yleisluontoiset rangaistussäännökset. Niitä puoltavana perusteena voidaan pitää sitä, että ne ovat lähtökohtaisesti erillissäännöksiä joustavampia yhteiskunnan muuttuessa, mikä lisää rikosoikeuden ennakoitavuutta. Lähtökohdiana on siten soveltaa yleistä säännöstä, jos erillissäännökselle ei ole mitään erityistä syytä ja osoitettua tarvetta. Murhaa, tappoa ja surmaa koskevat rangaistussäännökset ovat tahallisia henkirikoksia koskevia yleisiä säännöksiä, ja lapsensurmaa koskeva rangaistussäännös on erillissäännös. Lapsensurmaa koskevalle säännöksellä on historiallinen tausta, mutta nykypäivänä sen voidaan todeta muodostuneen tarpeettomaksi. Myös Norjassa ja Saksassa lapsensurmaa koskevat rikoslain erillissäännökset on kumottu. Lapsensurmaa vastaavassa tilanteessa voidaan soveltaa yleisiä tahallisia henkirikoksia koskevia

säännöksiä sekä rangaistusvastuuseen ja rangaistuksen määräämiseen liittyviä säännöksiä, eikä erillisäännökselle ole tarvetta.

2.8.5 Kärsimyksen korvaaminen naisen sukuelinten silpomisrikoksissa

Rikoksen tekijä on vahingonkorvauslain mukaisessa korvausvastuussa uhrille aiheutuneesta vahingosta. Vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella uhri on oikeutettu kärsimyskorvaukseen myös silloin, kun vahinko on aiheutettu tavallisella pahoinpitelyllä, mutta rikosvahinkolain 9 §:n mukaiseen kärsimyskorvaukseen uhri ei olisi oikeutettu. Rikosvahinkolain korvauksissa on kyse Valtiokonttorin toissijaisesti maksamista korvauksista. Muiden rikosvahinkolain perusteella maksettavien korvausten saaminen ei riipu siitä, pidetäänkö rikosta törkeänä vai perusmuotoisena pahoinpitelynä. Näitä korvauksia ovat hoitokulut, ansionmenetyt, tilapäinen haitta ja pysyvä haitta.

Naisen sukuelinten silpomisen törkeimmät tekemuodot voidaan katsoa lähtökohtaisesti täyttävän törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön ja ne ovat siten voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti kärsimyskorvaukseen oikeuttavia tekoja oli kyse vahingonkorvauslain tai rikosvahinkolain mukaisesta kärsimyksen korvaamisesta. Tätä lievemmät naisen sukuelinten silpomisen tekemuodot, jotka nykyisin katsotaan perusmuotoisiksi tai sitä lievemmiksi pahoinpitelyiksi eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti oikeuta rikosvahinkolain mukaiseen kärsimyskorvaukseen. Naisen sukuelinten silpomisessa on kuitenkin kyse erityisen vakavasta henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkauksesta, ja siitä tulisi olla oikeus kärsimyskorvaukseen rikosvahinkolain mukaan myös tilanteissa, joissa silpominen ei täytä törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöä. Koska törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan valmistelurikoksen osalta ei ole säädetty rikosvahinkolaissa kärsimyksen korvaamisesta, ei tällaista ole tarvetta ulottaa myöskään naisen sukuelinten silpomisen valmisteluun.

Jos naisen sukuelinten silpomisrikos on tehty muualla kuin Suomessa, vahingon korvaaminen rikosvahinkolain perusteella edellyttää lain 3 §:n 2 momentin mukaista tapauskohtaista arviointia.

3 Tavoitteet

Rikoslain 21 lukuun sijoittuvan naisen sukuelinten silpomista sekä sen valmistelua koskevien ehdotettujen säännösten tavoitteena on vahvistaa naisten ja tyttöjen hengen ja terveyden suojaa sekä heidän ruumiillista koskemattomuuttaan ja seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. Rangaistussäännökset selkeyttäisivät nykytilaa kieltämällä kaikenlaiset naisen tai tytön ulkoiseen sukuelimeen kohdistuvat vahingoittamisteot sekä tällaisten tekojen valmistelun, mukaan lukien naisen tai tytön viemisen ulkomaille silpomista varten.

Ehdotetuilla lainmuutoksilla pyritään myös vaikuttamaan asenteisiin sekä mahdollisten rikosten tekijöiden käyttäytymiseen niissä rajoissa, joissa siihen on ylipäättään mahdollista vaikuttaa rikoslain keinoin. Perimmäisenä tavoitteena on naisten ja tyttöjen ympärileikkausten estäminen kokonaan. Ehdotuksilla pyritään myös edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa ja erityisesti naisten ja tyttöjen oikeuksien toteutumista.

Täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisesta luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on varmistaa, että rikosoikeudellista vanhentumista koskevat säännökset eivät aseta estettä tekijän saattamiselle vastuuseen täytetystä taposta ottaen huomioon, että rikos voi olla selvitettävissä

hyvinkin pitkän ajan jälkeen. Muutoksella pyritään osaltaan korostamaan tahallisen henkirikoksen moitittavuutta ja vahvistamaan perustuslaissa säädettyä jokaisen oikeutta elämään.

Lapsensurmaa koskevan erityisen rangaistussäännöksen poistamisella korostetaan vastasyntyneen lapsen hengen suojaa rinnastamalla heidät muihin henkirikoksen uhreihin.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Naisen sukuelinten silpominen

Esityksen mukaan naisen tai tytön sukuelimen tahallinen vahingoittaminen säädettäisiin rangaistavaksi erillisellä rikoslain 21 lukuun lisättävällä 6 b §:llä. Pykälän mukaan naisen tai tytön ulkoisen sukuelimen poistaminen kokonaan tai osittain tai sen muu vahingoittaminen rangaistaisiin naisen sukuelimen silpomisena, josta rangaistukseksi voitaisiin tuomita vankeutta yhdestä kymmeneen vuotta. Myös yritys olisi rangaistava.

Naisen sukuelinten silpominen ei näin ollen tulisi enää rangaistavaksi pahoinpitelynä tai törkeänä pahoinpitelynä, vaan sitä koskisi erityinen rangaistussäännös, jonka piiriin kuuluisivat kaikenasteiset silpomisteot. Säännös olisi näin ollen erityissäännös suhteessa pahoinpitelyä koskeviin rangaistussäännöksiin. Se myös selkeyttäisi oikeustilaa erityisesti silpomisen lievimpien muotojen osalta, jotka nyt lähtökohtaisesti kuuluisivat säännöksen soveltamisalaan.

Säännöksen olisi tarkoitus koskea kaikkia henkilöitä, joilla on naispuoliset sukuelimet, riippumatta heidän juridisesta sukupuolestaan.

Rangaistavuuden ulkopuolelle rajattaisiin toimenpiteet, joille on hyväksyttävä lääketieteellinen peruste tai joihin täysivaltainen henkilö hakeutuu itse laillisen palvelutarjoajan luokse.

Henkilön suostumuksella ei voitaisi oikeuttaa silpomistekoa eikä huoltaja voisi antaa huollettavansa puolesta suostumusta tällaiseen tekoon.

Teon osalta ei myöskään edellytettäisi kaksoisrangaistavuutta, kuten ei tälläkään hetkellä.

Säännös vertautuisi hyvin pitkälle muissa pohjoismaissa ja Saksassa voimassa olevaan lainsäädäntöön.

4.1.2 Naisen sukuelinten silpomisen valmistelu

Esityksen mukaan naisen sukuelinten silpomisen valmistelu säädettäisiin rangaistavaksi erillisellä säännöksellä nimenomaisesti ja nykyiset vähäiset lainsäädäntöaukot täyttäen. Tämä erillissäännös lisättäisiin rikoslain henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevaan 21 lukuun uutena 6 c §:nä.

Pykälän 1 momentin mukaan naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta tuomittaisiin se, joka 6 b §:ssä tarkoitetun naisen sukuelinten silpomisen tekemistä varten 1) menettelee jollakin rikoslain 21:6a §:n mukaisen törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan säännöksen mukaisista tekoavoista eli 6 a §:n 1 momentin 1-3 kohdissa mainitulla tavalla, 2) vie naisen tai tytön ulkomaille tai 3) pakottaa tai järjestää naista tai tyttöä alistumaan

6 b §:ssä tarkoitettuun tekoon. Teosta tuomittaisiin vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan rikoslain 21:6a §:n 2 momenttia vastaavasti siitä, että jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen taikka jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa, 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta.

Naisen sukuelinten silpomisen valmistelua koskeva uusi rikoslain 21 luvun 6 c § olisi erityissäännös suhteessa rikoslain 21:6a §:n mukaiseen törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmisteluun ja eroaisi siitä valmistelun kohteena olevan päärikoksensa ja sisältämiensä uusien tekotapojen eli 1 momentin 2 kohdan mukaisen naisen tai tytön ulkomaille viemisen ja 3 kohdan mukaisen naisen tai tytön sukuelinten silpomiseen alistumaan pakottamisen tai järjestämisen osalta sekä ankaramman rangaistusasteikkonsa osalta.

Naisen sukuelinten silpomisen valmistelun osalta ei edellytettäisi kaksoisrangaistavuutta.

4.1.3 Rikosoikeudellinen vanhentuminen

Esityksessä ehdotetaan, että alle 18-vuotiaaseen henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja rikoslain 21 luvun ehdotetun 6 c §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika alkaisi siitä, kun asianomistaja on täyttänyt 18 vuotta. Ehdotuksessa on tältä osin kyse NKV-direktiivin velvoitteiden täyttämisestä. Lisäksi ehdotuksen mukainen sääntely tukisi Istanbulin sopimuksen 58 artiklan mukaisen velvoitteen huomioon ottamista kansallisessa vanhentumislainsäädännössä entistä paremmin. Sen sijaan rikoslain 21 luvun ehdotetun 6 c §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut rikokset vanhentuisivat yleisten rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten mukaan myös silloin, kun ne ovat kohdistuneet alle 18-vuotiaaseen henkilöön.

Muutos toteutettaisiin muuttamalla rikoslain 8 luvun 2 §:n 3 momenttia niin, että siinä säädettäisiin kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja 21 luvun ehdotetun 6 c §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdan poikkeuksesta. Samalla nykyinen 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi sellaisenaan pykälän 4 momentiksi. Muutoksen tekeminen 8 luvun 2 §:ään kohdistuisi suoraan myös rangaistuksen tuomitsemisen estävään vanhentumiseen (RL 8:6), koska 6 §:n 2 momentissa viitataan ajan kulumisen osalta 2 §:ssä mainittuun päivään.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan täytetyn tapon syyteoikeuden ja rangaistuksen tuomitsemisen estävästä vanhentumisesta luopumista.

Muutos toteutettaisiin lisäämällä rikoslain 8 luvun 1 §:n 1 momenttiin uusi virke, jonka mukaan syyteoikeus ei vanhentuisi myöskään, jos kysymyksessä on täytetty tappo. Syyteoikeuden vanhentumista koskevaan sääntelyyn tehtävillä muutoksilla on yhteys rikoslain 8 luvun 6 §:ään, jossa säädetään rangaistuksen tuomitsemisen estävästä vanhentumisesta. Pykälän 1 momentin mukaan oikeus tuomita rangaistus 1 §:n 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta ei vanhennu. Kun muutos täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisesta luopumisesta tehtäisiin rikoslain 8 luvun 1 §:n 1 momenttiin, muutos kohdistuisi suoraan myös rangaistuksen tuomitsemisen estävään vanhentumisaikaan. Tällöin täytetyn tapon osalta myöskään oikeus tuomita rangaistus ei vanhentuisi. Ehdotuksen myötä täytetty tappo olisi jatkossa vanhentumaton rikos.

Tapon yrityksen osalta syyteoikeuden vanhentumista ei ehdoteta muutettavaksi. Tapon yrityksen syyteoikeuden vanhentumiseen sovellettaisiin jatkossakin rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin mukaista vanhentumisaikaa.

4.1.4 Lapsensurmaa koskevan rangaistussäännöksen kumoaminen

Lisäksi esityksessä ehdotetaan lapsensurmaa koskevan säännöksen kumoamista tarpeettomana. Ehdotuksella ei ole tarkoitus poistaa säännöksessä tarkoitettujen teon rangaistavuutta. Lapsensurmaa vastaavaan tekoon sovellettaisiin jatkossa rikoslain tahallisia henkirikoksia koskevia yleisiä säännöksiä. Muutoksen tarkoituksena ei myöskään ole lähtökohtaisesti ankaroittaa lapsensurmaa vastaavista teoista tuomittavia rangaistuksia. Ehdotetulla muutoksella ei siten olennaisesti muuteta vallitsevaa oikeustilaa, vaan selkeytetään rikoslakia.

4.1.5 Kärsimyksen korvaaminen naisen sukuelinten silpomisrikoksissa

Esityksessä ehdotetaan, että rikosvahinkolain 9 §:n mukaista kärsimyksen korvaamisen soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan ehdotettua naisen sukuelinten silpomista ja sen yritystä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotetuilla naisen sukuelinten silpomisella ja sen valmistelua koskevalla säännöksellä vahvistettaisiin naisten ja tyttöjen hengen ja terveyden suojaa, heidän ruumiillista koskemattomuuttaan sekä heidän seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. Mainitut säännökset parantaisivat tällaisten rikosten uhreiksi joutuvien henkilöiden asemaa ja oikeusturvaa. Lisäksi ehdotetut säännökset ilmentäisivät nykyistä selkeämmin naisten sukuelinten silpomisen tuomittavuutta naisiin kohdistuvan väkivallan ja alistamisen muotona. Ne myös lisäisivät yleistä tietoisuutta naisten sukuelinten silpomisesta ei-hyväksyttävänä ilmiönä.

Ehdotetulla täytetyn tapon vanhentumisajan muutoksella pyritään tahalliseen henkirikokseen syyllistyneiden entistä tehokkaamman rikosoikeudelliseen vastuuseen saattamisen lisäksi yleisesti korostamaan tahallisen henkirikoksen paheksuttavuutta ja siten vaikuttamaan käyttäytymiseen, arvoihin ja asenteisiin rikollisuutta ehkäisevästi. Rikosoikeudellisesta vastuusta ei rikoslain 21 luvun 1 §:n mukaisen tapon osalta voi jatkossa välttyä syyteoikeuden vanhentumisen nojalla.

Ehdotetulla muutoksella rikosvahinkolain kärsimyskorvaukseen parannettaisiin naisen sukuelinten silpomisrikoksen uhrien asemaa. Esitykseen sisältyvillä muilla, teknisluonteisilla lainmuutoksilla ei katsota olevan itsenäisiä vaikutuksia.

Lapsivaikutukset

Perustuslaki ja useat Suomea sitovat ihmisoikeussopimukset velvoittavat suojaamaan lapsen häiriötöntä kehitystä. Ehdotetut säännökset naisen sukuelinten silpomisesta ja sen valmistelusta edistäisivät mainitun veloitteen toteutumista ja parantaisivat erityisesti silpomisvaarassa olevien lasten asemaa. Uudella nimenomaisella ja nykyistä kattavammalla silpomisen valmistelua koskevalla kriminalisoinnilla silpomistekoja voidaan arvioida voitavan estää ennalta nykyistä

tehokkaammin, sillä kriminalisointi paitsi edistää tietoisuuden lisääntymistä silpomisen kiellettyisyydestä, myös mahdollistaa silpomiseen tähtäävään toimintaan puuttumisen rikosoikeudellisesti joissakin tilanteissa nykyistä varhaisemmassa vaiheessa.

Ehdotetulla lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelun erityisellä syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdalla voidaan arvioida olevan lapsen oikeusturvan ja edun kannalta merkittävä vaikutus. Kun syyteoikeuden vanhentumisaika alkaisi vasta asianomistajan täytettyä 18 vuotta, tämä parantaisi erityisesti sellaisten asianomistajien asemaa, joille sukuelinten silpominen tai sen valmistelu ehdotetun 21 luvun 6 c §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti on tehty hyvin nuorena. Tällöin myös hyvin nuorena lapsena rikoksen uhriksi joutuneella asianomistajalla olisi riittävästi aikaa täysi-ikäistymisen ja vanhempien riippuvaisuudesta irtautumisen jälkeen saattaa asia tutkittavaksi ja rikoksen tekijät rikosoikeudelliseen vastuuseen, kun vanhentumisaika ei kuluisi sinä aikana, kun asianomistaja olisi edelleen lapsi.

Lapsensurmaa koskevassa säännöksessä tahallisen henkirikoksen uhrina on lähtökohtaisesti vastasyntynyt lapsi ja kyseisessä säännöksessä on lievempi rangaistusasteikko kuin muissa tahallisia henkirikoksia koskevissa säännöksissä. Ehdotetulla lapsensurmaa koskevan säännöksen kumoamisella voidaan arvioida olevan myönteinen vaikutus vastasyntyneen lapsen hengen suojaan, sillä ehdotuksen myötä vastasyntyneen lapsen henkeä suojattaisiin samoin säännöksin kuin varttuneimpienkin lasten ja aikuisten henkeä.

Sukupuolivaikutukset

Ehdotetuilla naisen sukuelinten silpomista ja sen valmistelua koskevilla säännöksillä suojeltaisiin tyttöjä ja naisia heihin sukupuolen perusteella kohdistuvilta vakavilta koskemattomuuden loukkauksilta. Ehdotetulla sääntelyllä parannettaisiin siten naisten ja tyttöjen asemaa.

Ehdotetulla lapsensurmaa koskevan säännöksen kumoamisella voi joltain osin olla vaikutusta lapsensurmaa vastaavan teon rangaistuksen ankaroitumiseen, koska jatkossa lapsensurmaa vastaavaan tekoon sovellettaisiin yleisiä tahallisia henkirikoksia koskevia säännöksiä, joiden rangaistusasteikot ovat korkeampia. Vaikutukset kohdistuisivat synnyttäviin henkilöihin, jotka lähtökohtaisesti ovat naisia, vaikkakin voivat oikeudelliselta sukupuoleltaan olla myös miehiä (ks. HE 189/2022 vp, s. 101). Ehdotetun muutoksen myötä naisten tekemien rikosten arviointi voisi siten osittain ankaroitua, vaikka lapsensurman kumoamisen tarkoituksena ei ole lähtökohtaisesti ankaroitaa siitä seuraavia rangaistuksia.

Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotetulla naisen sukuelinten silpomista koskevalla säännöksellä voidaan olettaa olevan vain vähäistä merkitystä viranomaisten toimintaan, sillä silpominen on jo tällä hetkellä rangaistavaa rikoslain pahoinpitelysäännösten nojalla. Silpomisen valmistelua koskevalla ehdotetulla säännöksellä laajennettaisiin rangaistavuuden alaa vain vähäisessä määrin, eikä suhteessa törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevaan säännökseen rangaistusasteikon korottaminen ole kokonaisuutena arvioiden tästä näkökulmasta merkittävä. Ottaen huomioon silpomista koskevien rikosprosessissa nykyisellään käsiteltävien asioiden vähäisen määrän, ehdotetuilla vankeusuhkaisilla silpomista tai sen valmistelua koskevilla säännöksillä ei voida katsoa olevan merkittävää taloudellista vaikutusta. Päinvastoin on mahdollista, että silpomisen ja sen valmistelun kriminalisoinnin ennaltaehkäisevä vaikutus toisi taloudellisia säästöjä naisten ja tyttöjen parantuneen terveydentilan ja sen kerrannaisvaikutusten myötä.

Vaikutusta viranomaisten toimintaan olisi kuitenkin sillä, että ehdotettu naisen sukuelinten silpomisen valmistelu tulisi kuulumaan myös niiden rikosten piiriin, joista sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöiden sekä muun muassa opettajien ja varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien on lastensuojelulain (417/2007) 25 §:n mukaan tehtävä ilmoitus poliisille, jos heidän tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu tällainen teko. Ehdotettu silpomisen valmistelua koskeva kriminalisointi laajentaisi näin jonkin verran mainittujen ammattihenkilöiden ilmoitusvelvollisuutta.

Rikosoikeudelliseen vanhentumiseen ehdotetuilla muutoksilla on vain vähäisiä vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Ehdotetun lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelun erityisen syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdan vaikutus tosiasialliseen syyteoikeuden vanhentumisajan pidentymiseen käytännössä riippuu siitä, kuinka nuoreen lapseen naisen sukuelinten silpomisrikos on kohdistunut. Mitä nuorempaan lapseen kyseinen rikos on kohdistunut, sitä pidemmäksi tosiasiallinen syyteoikeuden vanhentumisaika muodostuu verrattuna nykyiseen sääntelyyn. Kuten edellä on todettu, naisen sukuelinten silpomisrikoksia ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikoksia on rikosprosessissa vain vähäisessä määrin. Tiedossa ei myöskään ole, että lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisrikosten osalta vanhentuminen olisi käytännössä muodostunut ongelmalliseksi. Syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdan muuttamisen vaikutus kohdistuisi käytännössä oletettavasti vain yksittäisiin tapauksiin.

Ehdotuksella täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisajasta luopumisesta voi olla joltain osin vaikutusta erityisesti esitutkintaviranomaisten toimintaan, kun selvittämättömät tapot eivät vanhentumisen myötä vähentäisi työkuormaa vaan sen sijaan näitä tapauksia olisi edelleen tutkittavana. Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta seuraa kuitenkin, että vanhentumissäännöksiä ei voida rikoksentehtäjän vastuuta pidentävästi muuttaa takautuvasti koskemaan rikoksia, jotka on tehty ennen muutettujen vanhentumissäännösten voimaantuloa. Tapon syyteoikeuden vanhentumisajan poistamisen vaikutukset ilmenisivät siten aikaisintaan kahdenkymmenen vuoden päästä lainmuutoksen voimaantulon jälkeen ja silloinkin kyse olisi lähtökohtaisesti yksittäistapauksista. Vaikutuksia esitutkintaviranomaisten, syyttäjien tai tuomioistuinten toimintaan tai vankilukuun ei kohdistuisi kahteenkymmeneen vuoteen lainmuutoksen voimaantulosta.

Ehdotuksella lapsensurmaa koskevan säännöksen kumoamisesta ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia tai vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Lapsensurmaa koskevan säännöksen sijaan jatkossa tulisivat sovellettavaksi muut tahallista henkirikosta koskevat säännökset. Ehdotus ei lisäisi käsiteltäväksi tulevia tapauksia esitutkinnassa, syyttäjien toiminnassa eikä tuomioistuimissa. Ehdotuksella voi kuitenkin olla vaikutusta rangaistuksen määräämisessä ankaroitettavaan suuntaan, koska muita tahallisia henkirikoksia koskevien säännösten rangaistusasteikot ovat korkeampia kuin lapsensurmaa koskevan säännöksen rangaistusasteikko. Lapsensurmaa koskevaa rikosta on kuitenkin sovellettu oikeuskäytännössä vain harvoin. Oletettavaa on lisäksi, että lapsensurmaa koskevissa tapauksissa tulisivat sovellettavaksi syntytakeettomuutta tai alentunutta syntytakeisuutta koskevat rikoslainsäännökset (RL 3:4). Mahdolliset yksittäiset vaikutukset vankilukuun olisivat erittäin vähäisiä ja ne olisivat hoidettavissa Rikosseuraamuslaitoksen nykyisten toimintamenojen puitteissa.

Taloudelliset vaikutukset ehdotetun naisen sukuelinten silpomisrikoksen uhreille maksetun kärsimyskorvauksen osalta olisivat todennäköisesti vähäiset, koska näistä rikoksista ei juurikaan ole haettu Valtiokonttorilta korvauksia eikä korvaushakemusten määrä oletettavasti tulisi muutoksen jälkeenkään merkittävästi lisääntymään. Muutoksen toteuttaminen ei edellyttäisi Valtiokonttorilta sellaisia erityisiä toimenpiteitä, jotka tulisi lainvalmistelussa huomioida.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Jäljempänä tuodaan esiin esityksen valmistelussa arvioituja toteuttamisvaihtoehtoja siltä osin kuin ne eivät käy ilmi esityksen muista osista.

5.1.1 Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista ja sen valmistelua koskevat vaihtoehdot

Eduskunnan kirjelmässään EK 44/2020 vp edellyttämä naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen säättäminen rangaistavaksi nykyistä selkeämmin on toteutettavissa ainoastaan lainsäädäntötoimin. Sama koskee pääministeri Orpon hallituksen ohjelmaan kirjattua tavoitetta kriminalisoida alaikäisen tytön vieminen ulkomaille silvottavaksi. Tästä huolimatta kriminalisoinnit eivät korvaa muilla keinoin toteutettavaa tietoisuuden lisäämistä naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen kiellettyisyydestä ja sen haitoista. Tehokas puuttuminen mainittuun ilmiöön edellyttää myös rikostorjuntaa ja terveydenhuollon toimia.

Oikeusministeriön asettama työryhmä käsitteli toimikaudellaan 27.5.2021–30.11.2022 laajasti erilaisia vaihtoehtoja naisen ja tytön sukuelinten silpomista koskevan lainsäädännön selkeyttämiseksi (ks. Oikeusministeriön julkaisuja – Mietintöjä ja lausuntoja 2023:6).

Työryhmän tarkastelemat päävaihtoehdot voidaan jakaa erilaisiin malleihin sen mukaan, kuinka kattavasti ne koskevat silpomisen eri muotoja ja ovatko ne sukupuolineutraaleja vaiko sukupuolispesifejä. Kaikkien mallien osalta työryhmä havaitsi lainsäädännöllisiä haasteita, joista merkittävimmät liittyvät yhdenvertaisuuteen sekä silpomista koskevaan määritelmään.

Ensimmäinen työryhmän tarkastelema malli perustuisi sukupuolineutraalille säännökselle, joka kattaisi kaikki vähäistä vakavimmat silpomisteot. Mallin etuna olisi sen mahdollistama eri sukupuolten yhdenvertainen kohtelu esimerkiksi uskonnollisesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta, sillä rangaistavuus pohjautuisi ensisijaisesti teosta sukuelimelle aiheutuvaan vahinkoon. Suurimmat ongelmat liittyisivät vakavaa lievemmän sukuelimen vahingoittamisen rangaistavuuteen, miltä osin malli ei juuri lainkaan selkeyttäisi nykytilaa.

Toinen tarkasteltu malli olisi pelkästään naisia ja tyttöjä koskeva ja kattaisi kaikki vähäistä vakavimmat sukuelimen vahingoittamisteot. Työryhmä näki mallissa haasteita erityisesti perustuslain takaaman yhdenvertaisen kohtelun osalta, mitä ilmentää myös rikoslain vakiintunut sukupuolineutraali lainkirjoittamisen tapa. Työryhmä ei kuitenkaan pitänyt tällaisen mallin mukaisen rangaistussäännöksen säätämistä mahdollisena, mikäli katsottaisiin, että on olemassa erityisiä, hyväksyttäviä syitä suojata nimenomaan naisia ja tyttöjä säännönmukaisesti pelkästään heihin kohdistuvilta oikeudenloukkauksilta. Mallin suurin ongelma olisi, että se ei lähtökohtaisesti muuttaisi nykyistä oikeustilaa, sillä vähäistä vakavimmat silpomisteot ovat jo nyt pahoinpitelynä rangaistavia. Suurin etu puolestaan olisi, että tämä vaihtoehto korostaisi naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen moitittavuutta.

Kolmantena vaihtoehtona työryhmä tarkasteli mallia, joka kattaisi kaikki sukuelinten silpomisen muodot. Tämän vaihtoehdon etuna työryhmä piti sitä, että se kattaisi hyvin laajalti eri teko-
muotoja. Säännös voitaisiin kirjoittaa sukupuolineutraalisti, sukupuolispesifisti tai ainoastaan lapsia koskien. Työryhmä ei kuitenkaan tältä osin ottanut kantaa sukupuolispesifiin tai sukupuolineutraaliin vaihtoehtoon. Niiden ongelmat olisivat kuitenkin pitkälti samat kuin jo edellä esitetyt. Sen sijaan kaikki tekomuodot kattava, ainoastaan lapsia koskeva säännös olisi työryhmän näkemyksen mukaan selkeä ja parantaisi lasten oikeusturvaa, kun kaikki ilman lääketie-

teellistä syytä tehdyt lasten sukuelimiä vahingoittavat teot olisivat selkeästi rangaistavia. Tällainen lapsia koskeva malli ei kuitenkaan selkeyttäisi oikeustilaa aikuisten naisten sukuelinten silpomisen osalta.

Lisäksi työryhmä tarkasteli mallia, joka kattaisi vain sukuelimen vahingoittamisen vakavat muodot ja olisi joko sukupuolineutraali tai sukupuolispesifi. Mallin haittapuolena olisi se, että sen ulkopuolelle jäisi laaja määrä tekoja, joiden voidaan katsoa vahingoittavan sukuelimiä vakavaa vähäisemmin. Haasteita liittyisi myös vakavan ja sitä lievemmän vahingoittamisen arviointiin. Malli kuitenkin korostaisi sukuelimiä vakavasti vahingoittavien tekojen rangaistavuutta. Säännösvaihtoehdon hyvinä puolina työryhmä piti myös sen soveltamisalan selkeyttä. Säännös ei kuitenkaan juridisesti juuri selkeyttäisi silpomisen rangaistavuutta. Lisäksi se voisi vahvistaa erheellistä mielikuvaa siitä, että ainoastaan vakavat sukuelimen vahingoittamisen muodot olisivat rangaistavia.

Työryhmä tarkasteli myös säännösvaihtoehtoa, jonka mukaisesti rangaistavaa olisi sukuelimen vahingoittaminen siten, että teon tarkoituksena olisi vahingoittaa toisen terveyttä tai seksuaalisuutta. Säännös voitaisiin kirjoittaa sukupuolineutraalisti tai sukupuolispesifisti. Säännöksen etuna työryhmä piti sitä, että se mukailisi silpomisen yleiskielistä määritelmää, jonka mukaan silpominen on aina naiseen kohdistuvaa väkivaltaa ja sen taustalla on halu kontrolloida tai vahingoittaa tytön tai naisen seksuaalisuutta. Säännös selkeyttäisi siten oikeustilaa määrittelemällä silpomisen selkeästi teoksi, jonka motiivina olisi terveyden tai seksuaalisuuden vahingoittaminen. Työryhmä katsoi kuitenkin, että mikäli vahingoittamisen motiivina ei sidottaisi objektiivisesti havaittaviin seikkoihin, kuten yhteisön seksuaalista käyttäytymistä koskeviin sääntöihin, olisi tarkoitustahallisuuden toteen näyttäminen hyvin haastavaa. Lisäksi työryhmä piti tällaista tekijän motiivin osoittamista edellyttävää sääntelyä ongelmallisena rikosoikeudellisten kriminalisointiperiaatteiden kannalta.

Työryhmä käsitteli myös vaihtoehtoa, jonka mukaan rangaistavaa olisi tytön tai naisen sukuelimeen kajoaminen silloin, kun teon tarkoituksena olisi silpomisperinteen jatkaminen. Tällaisen säännöksen etuna työryhmä piti sen selkeyttä. Säännös huomioisi laajasti erilaiset naisen tai tytön sukuelimiin tehdyt teot, mikäli ne olisi tehty silpomisperinteen harjoittamiseksi. Säännös näin selkeyttäisi nykyistä oikeustilaa vähäisempien tekojen osalta ja antaisi myös selvän viestin siitä, että tyttöjen sukuelinten silpomisen perinne on tuomittavaa itsessään ja rangaistavaa riippumatta siitä, millaisia seurauksia siitä tytölle aiheutuu. Ongelmana työryhmä näki tässä vaihtoehdossa sen, että säännökseen sisältyisi silpomisperinteen harjoittamisen edellytys, jollaista ei sisälly muiden vertailumaiden tai kansainvälisten sopimusten legaalimääritelmiin. Silpomisperinteen olemassaolo voisi työryhmän arvion mukaan olla haastavaa näyttää toteen oikeuskäytännössä. Lisäksi laillisuusperiaatteen vuoksi ”silpomisperinne” tulisi tarkasti määritellä lain perusteluissa.

Työryhmä ei päätenyt esittämään muutoksia rikoslakiin silpomisen rangaistavuuden selkeyttämiseksi.

5.1.2 Lapsen kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisrikkoksen syyte oikeuden vanhentumisaikojen alkamisajankohta

Vaihtoehtona olisi, että kaikkien rikoslain 21 luvun ehdotetun 6 c §:n 1 momentin eri kohtien naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikosten tekoapojen, jotka kohdistuvat alle 18-vuotiaaseen henkilöön, syyte oikeuden vanhentumisaikojen alkamisajankohta alkaisi siitä, kun asianomistaja on täyttänyt 18 vuotta. Esityksessä on päädytty ehdottamaan erityistä syyte oikeuden vanhentumisaikojen alkamisajankohtaa naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikoksen osalta

vain siltä osin, kun kyse on tytön pakottamisesta tai järjestämisestä alistumaan naisen sukuelinten silpomiseen. Tämän taustalla on NKV-direktiivin asettamien velvoitteiden huomioon ottaminen. Suomessa ei ole käytännön tarvetta ulottaa erityistä syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohtaa muihin naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikoksen muotoihin. Rikoslain 21 luvun ehdotetun 6 c §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdissa on kyse NKV-direktiiviä laajemmasta kansallisesta sääntelystä, johon on perusteltua soveltaa yleisiä vanhentumissääntöjä.

5.1.3 Tahallisen henkirikoksen syyteoikeuden vanhentumista koskevat vaihtoehdot

Hallitusohjelman mukaisesti tarkoitus on ollut selvittää tahallisten henkirikosten syyteoikeuden vanhentumisajan pidentämistä tai siitä luopumista ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. Edellä mainituin syin esityksessä on päädytty ehdottomaan muutosta vain täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisen osalta. Tältä osin esityksessä ehdotetaan täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisesta luopumista. Vaihtoehtoisena sääntelymuutoksena on arvioitu täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisajan pidentämistä sekä syyteoikeuden vanhentumisajan jatkamista.

Esityksessä ehdotetulle lakiehdotukselle vaihtoehtoisena sääntelynä olisi pidentää täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisaikaa esimerkiksi 30 vuoteen sen sijaan, että syyteoikeuden vanhentumisesta luovuttaisiin. Esityksessä on päädytty ehdottamaan syyteoikeuden vanhentumattomuutta, koska ehdotuksen tarkoituksena on varmistaa, etteivät vanhentumista koskevat säännökset aseta estettä rikosoikeudelliseen vastuuseen saattamiseen täytetystä taposta. Tältä osin on huomioitu, että rikos voi olla selvitettävissä pitkänkin ajan kuluttua. Täytetyn tapon tilanteessa ei lähtökohtaisesti ole kyse siitä, että aika ei olisi riittävä rikoksen saattamiseksi viranomaiskäsitteilyyn. Tällaista perustelua on käytetty lähinnä lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten syyteoikeuden vanhentumisen pidentämisen osalta (ks. HE 45/2001 vp, s. 15/II–16/I). Täytetyssä tapossa kyse on pikemmin siitä, että rikosta ei ole kyetty esitutkinnassa selvittämään ennen vanhentumisajan päättymistä. Ajan myötä voi olla kuitenkin mahdollista, että uusia todisteita epäillyn syyllisyyden tueksi ilmestyy tai esimerkiksi aiemmin kadonneeksi luullun henkilön ruumis löydetään. Sitä, milloin tällainen merkittävä seikka kävisi ilmi, on mahdotonta arvioida etukäteen. On siten perustellumpaa, että syyteoikeuden vanhentumisajasta luovutaan kuin että syyteoikeuden vanhentumisaikaa pidennettäisiin.

Sääntelytekniikan osalta syyteoikeuden vanhentumisajan pidentäminen edellyttäisi lisäksi muutoksen tekemistä rikoslain 8 luvun 6 §:ään, joka koskee rangaistuksen tuomitsemisen estävää vanhentumista. Pykälään tulisi tällöin lisätä uusi momentti, jossa säädettäisiin täytetyn tapon rangaistuksen tuomitsemisen estävän vanhentumisajan pidentämisestä vastaavalla tavalla kuin syyteoikeuden vanhentumisajan pidentämisestä.

Toinen vaihtoehtoinen sääntelytapa olisi muuttaa rikoslain 8 luvun 4 §:n säännöstä syyteoikeuden vanhentumisajan jatkamisesta, jonka mukaan syyteoikeuden vanhentumisaikaa voidaan hakemuksesta jatkaa kerran yhdellä vuodella, jos muun muassa rikoksen esitutkinta vaatii erityisiä, aikaa vieviä tutkintatoimenpiteitä, joiden vuoksi tutkinta olisi vanhentumisajan päättyessä selvästi keskeneräinen tai rikos on tullut esitutkintaan poikkeuksellisen myöhään ja erittäin tärkeä yleinen etu vaatii vanhentumisajan jatkamista. Säännöksen tarkoittama erittäin tärkeä yleinen etu voi täytyä lähinnä silloin kun kyse on vakavasta rikoksesta (HE 27/1999 vp, s. 22/II ja LaVM 1/2001 vp, s. 4/II). Tahalliset henkirikokset voidaan katsoa tällaisiksi vakaviksi rikoksiksi.

Syyteoikeuden vanhentumisajan jatkamista koskevaan säännökseen voitaisiin esimerkiksi säätää poikkeus siitä, että syyteoikeutta voitaisiin jatkaa vielä toisen kerran yhdellä tai kahdella vuodella, kun kysymyksessä on täytetty tappo. Tällöin rikosoikeudellisen vanhentumisjärjestel-

män perusteisiin ei tarvitsisi tehdä muutoksia. Tältä osin on kuitenkin huomioitava, että syyte-oikeuden vanhentumisajan jatkaminen on mahdollista vain säännöksessä mainittujen edellytysten täytyessä ja syyteoikeuden vanhentumisajan jatkaminen tulee tehdä ennen kuin syyteoikeus on ehtinyt vanhentua. On huomioitava myös, että vakavat rikokset kuten täytetty tappo edellyttävät vaativia ja hankalia tutkintatoimenpiteitä. Syyteoikeuden vanhentumisajan jatkamismahdollisuus tuskin riittäisi tilanteessa, jossa tapporikos tai siihen liittyvä merkittävä todiste paljastuisivat juuri ennen vanhentumisajan päättymistä. Lisäksi rangaistuksen tuomitsemisen estävä vanhentumisaika (RL 8:6) määrittää aikarajat syyteoikeuden vanhentumisajan jatkamiselle.

Poikkeuksen säätäminen syyteoikeuden vanhentumisajan jatkamista koskevaan säännökseen ei täyttäisi tämän esityksen tavoitetta varmistaa sitä, että täytetystä taposta voidaan saattaa rikos-oikeudelliseen vastuuseen vanhentumissäännösten estämättä.

5.1.4 Lapsensurman kumoamista koskevat vaihtoehdot

Esityksessä ehdotettu lapsensurmaa koskevan erillissäännöksen kumoaminen perustuu hallitus-ohjelmakirjaukseen. Ehdotettua rikoslain muutosta voidaan pitää ainoana vaihtoehtona kirjauk-sessa asetetun tavoitteen toteuttamiseksi.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen ja sen valmistelu

Kansainvälisen vertailun tarkoituksena on selvittää sukuelinten silpomisen kriminalisoinnin sääntelymalleja Suomelle merkityksellisissä vertailuvaltioissa eli Pohjoismaissa (Ruotsi, Norja, Tanska) sekä Saksassa. Vertailussa on kiinnitetty huomiota myös siihen, onko tytön kehottaminen (inciting), pakottaminen (coercing) tai järjestäminen (procuring) alistumaan sukuelinten sil-pomiseen säädetty rangaistavaksi Istanbulin sopimuksen 38 artiklan c alakohdan edellyttämällä tavalla.

Ruotsi

Ruotsissa on erillinen laki naisten sukuelinten silpomisen kieltämisestä (Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor), eikä Ruotsin rikoskaaressa (brottsbalk 1962:700) ole sukuelinten silpomista kieltävää säännöstä. Sukuelinten silpomisen kieltämisestä annetun lain 1 §:n mukaan naisten ulkoihin sukuelimiin ei saa tehdä toimenpidettä, jonka tarkoituksena on silpoa ne tai aiheuttaa muita pysyviä muutoksia niihin (sukuelinten silpominen), riippumatta siitä, onko toimenpiteelle annettu suostumus vai ei. Sääntelyä koskevan hallituksen esityksen (Prop. 1981/82:172, s. 8-9) mukaan ulkoisilla sukuelimillä tarkoitetaan sisempiä ja ulompia hä-pyhuulia sekä klitorista. Säännös kattaa kaikki toimenpiteet (ingrepp) kaikkein kajoavimmista toimenpiteistä, kuten suurten sukuelinten osien silpomisen sekä emättimen aukon sulkemisen ompelemalla (infibulaatio), vähemmän kajoaviin toimenpiteisiin, kuten klitoriksen pistämisen terävällä esineellä. Esitöissä korostetaan, että rangaistavuudelta edellytetään tarkoitustunnus-merkin täyttymistä. Kaikkein kajoavimmat silpomisen muodot johtavat kehon luonnollisten toi-mintojen, kuten seksuaalisuuden, estämiseen tai tuhoutumiseen. Muilla pysyvillä muutoksilla (andra bestående förändringar) tarkoitetaan sellaisia lievempiä kajoamisen muotoja, joiden tar-koituksena on vähentää mahdollisuutta tavalliseen seksuaalielämään. Hallituksen esityksen mu-kaan suostumus voi kuitenkin yksittäistapauksissa poistaa rikosvastuun, jos kyse on lievästi ka-joavasta toimenpiteestä, joka on tehty aikuisen omalla suostumuksella tai jopa tämän pyynnöstä. Lääketieteellisistä toimenpiteistä ei esitöiden mukaan tarvitse mainita erikseen säännöksessä,

koska tällaisten toimenpiteiden katsotaan olevan sallittuja yleisten oikeusperiaatteiden näkökulmasta.

Lain voimassa olevan 2 §:n mukaan se, joka rikkoo 1 §:ä, tuomitaan vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Jos rikos on olosuhteet huomioon ottaen vähemmän törkeä, tuomitaan vankeutta enintään neljä vuotta. Jos teko on törkeä, tuomitaan vankeutta vähintään viisi ja korkeintaan kymmenen vuotta. Arvioitaessa rikoksen törkeyttä on otettava erityisesti huomioon, onko sukuelinten silpominen erityisen kattava ja onko teko aiheuttanut hengenvaaraa tai vakavan sairauden taikka jos tekijä on muulla tapaa toiminut erityisen piittaamattomasti. Yrityksestä, valmistelusta ja salahankkeesta (stämpling) sekä laiminlyönnistä paljastaa tai estää rikos tuomitaan rikosvastuuseen rikoskaaren 23 luvun mukaan.

Ruotsissa kauneuskirurgisia operaatioita sääntelee myös erillislaki (Lag (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar). Laissa on erilliset säännökset muun muassa toimenpiteiden suorittajalta vaadittavasta pätevyydestä sekä teon kohteen suostuksesta. Tekoja voidaan lain mukaan suorittaa vain 18 vuotta täyttäneille. Mikäli toimenpide on silpomista koskevan lain vastainen, tulevat silpomista koskevat säännökset kuitenkin sovellettaviksi. Lain perustelujen (Prop. 2020/21:57, s. 19) mukaan lääkärin on naisen omasta mieltä riippumatta, kokemukseen ja tieteeseen perustuen pääteltävä, onko toimenpiteessä kyse kielletystä sukuelinten silpomisesta.

Ruotsissa alaikäisen tytön viemisestä ulkomaille sukuelinten silpomisiksi ei ole nimenomaista säännöstä, vaan naisten sukuelinten silpomisen kieltämistä koskevan lain (1982:316) 2 §:n 4 momentin mukaan muun muassa valmistelusta ja salahankkeesta (stämpling) tuomitaan rikosvastuuseen rikoskaaren 23 luvun mukaan. Rikoskaaren 23 luvussa säädetään muun muassa valmistelusta, salahankkeesta ja osallisuudesta rikokseen. Tytön vieminen ulkomaille tämän sukuelinten silpomisiksi tulee siten arvioitavaksi näiden rikoskaaren yleisten säännösten kautta. Naisten sukuelinten silpomisen kieltämistä koskevan lain 2 §:n osalta ei edellytetä kaksoisrangaistavuutta (Ruotsin rikoskaaren 2 luvun 3 §:n 2 ja 3 momentti ja 5 §:n 2 momentin 4 f kohta).

Laissa naisten sukuelinten silpomisen kieltämisestä ei säädetä suoraan tytön kehottamisesta, pakottamisesta tai järjestämisestä alistumaan sukuelinten silpomisesta. Asiaa ei ole myöskään käsitelty lain esitöissä. Ruotsin raportissa GREVIO:lle todetaan, että tytön kehottaminen, pakottaminen tai järjestäminen alistumaan sukuelinten silpomiselle olisi todennäköisesti rangaistavaa monissa tapauksissa osallisuutena rikokseen. Lisäksi valmistelu ja salahanke sukuelinten silpomisiksi on rangaistavaa. Tällainen menettely voisi olla rangaistavaa myös rikoskaaren 4 luvun 4 §:n mukaisena pakottamisena. (Ruotsin raportti GREVIO:lle (2017), s. 62).

Rikoskaaren 2 luvun 5 §:n 1 momentin mukaisesti muualla kuin Ruotsissa tehtyjen rikosten kohdalla edellytetään tietyissä tapauksissa (2 luvun 3 §:n 2, 3 ja 5 kohdat) niin sanottua kaksoisrangaistavuutta eli sitä, että teko on myös tekopaikan lain mukaan rangaistava. Säännöksessä säädetään myös tilanteesta, jossa teko on tehty usean valtion alueella, sekä lähtökohdasta määrättävän rangaistuksen tason osalta. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa säädetty ei koske rikoksia, joita tarkoitetaan silpomisesta säädetyn erillislain (1982:316) 2 §:ssä. Mainitut säännökset ovat tulleet voimaan 1.1.2022. Tätä ennen kaksoisrangaistavuuden vaatimusta koskevista poikkeuksista säädettiin silpomisesta koskevan lain 3 §:ssä, joka kumottiin lailla 2021:1024.

Ruotsissa on annettu kolme tuomiota (2006, 2006 ja 2007) sukuelinten silpomiseen liittyen: kaksi ensimmäistä toteutuneesta teosta ja kolmas suunnittelusta. Länsi-Ruotsin hovioikeus on antanut tuomion RH 2007:7 rangaistuksen mittaamisesta sukuelinten silpomiseen liittyen.

Norja

Norjan rikoslain (straffeloven 2005) 284 §:ssä on säännös sukuelinten silpomisesta (kjønnslemlestelse) ja 285 §:ssä törkeästä sukuelinten silpomisesta. Vuonna 1995 säädettiin erillislaki sukuelinten silpomisesta kieltämisestä, mutta vuonna 2009 erillislaki kumottiin osana rikoslain kokonaisuudistusta, jossa rikossäännökset siirrettiin Norjan rikoslakiin. Vuonna 2011 muokattiin 284 §:n silpomisäännöksen 3 momenttia siten, että laiminlyöntivastuun soveltamisalaa laajennettiin kattamaan myös sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon työntekijät. Edelleen 1.1.2021 voimaan tulleella lakimuutoksella säännöksen 3 momentti kumottiin, ja laiminlyöntiä koskeva rangaistusvastuu perustuu nykyisin tiettyjen vakavien rikosten estämistä koskevaan rikoslain 196 §:ään.

Silpomista koskevan säännöksen 1 momentin mukaan se, joka tekee naisen sukuelimeen sellaisen toimenpiteen, joka vahingoittaa sukuelintä tai saa aikaan pysyviä muutoksia, tuomitaan vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi. Sukuelinten silpomisesta toistamisesta rangaistaan samalla tavalla. Toisen momentin mukaan suostumus ei vapauta vastuusta. Norjan rikoslain 285 §:n mukaan törkeästä sukuelinten silpomisesta tuomitaan vankeutta enintään 15 vuotta. Harkittaessa sukuelinten silpomisesta törkeyttä on annettava painoarvoa sille, onko toimenpiteen seurauksena aiheutunut a) sairaus tai jonkin mittainen työkyvyttömyys b) parantumaton vamma, vika tai vahinko, tai c) kuolema tai merkittävä vahinko keholle tai terveydelle.

Vuoden 2009 lainmuutoksella ei esitöiden mukaan ollut tarkoitus muuttaa jo voimassa olevia säännöksiä sisällöllisesti, vaan muutokset olivat pitkälti lakitekniisiä lukuun ottamatta rangaistusasteikon korottamista. Silpomisäännös kattaa esitöiden mukaan kaiken sukuelinten silpomisen, kuten sukuelinten osien poistamisen ja emättimen aukon ompelemisen sekä klitoriksen ympärillä olevan esinahan poistamisen. Vahingolla tarkoitetaan samaa kuin muualla rikoslain 25 luvussa. Esitöissä todetaan kuitenkin, ettei pieni pisto klitorikseen täytä sukuelinten silpomisestä määritelmää. Näitä tekoja voidaan kuitenkin arvioida rikoslain muiden säännösten mukaan (kroppskrenkelse). Sukuelinten silpomisesta toistamisella tarkoitetaan esimerkiksi tilanteita, joissa nainen on silvottu ja ommeltu, jonka jälkeen ompeleminen toistetaan myöhemmin uudelleen (Ot.prp.nr.22 (2008–2009), s. 201 ja 435).

Silpomista koskevan rikoslain 284 §:n kumotun 3 momentin mukaan ammatinharjoittaja sekä lastentarhan, lastensuojelun, sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon, koulun, koulun vapaa-ajan järjestön tai uskontokunnan työntekijä, joka laiminlöi ilmoittaa sukuelinten silpomisesta tai muulla tavalla laiminlöi yrittää estää sukuelinten silpomisesta, tuomittiin sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Sama koski myös uskontokunnan edustajia ja uskonnollisia johtajia. Ehkäisyvelvollisuus koski myös vaitiolovelvollisuuden piirissä olevia asioita. Laiminlyönti ei ollut rangaistavaa, jos silpomisrikosta ei saatettu loppuun tai rangaistavan yrityksen asteelle.

Nykyisin silpomisesta estämisen laiminlyönti on rangaistavaa rikoslain 196 §:n nojalla. Pykälän mukaan sakolla tai enintään yhden vuoden vankeudella rangaistaan sitä, joka laiminlyö ilmoittaa tai muulla tavoin laiminlyö yrittää estää rikoksen tai rikoksen seurauksen hetkellä, jolloin tämä oli mahdollista, ja vaikuttaa varmalta tai varsin todennäköiseltä, että rikos on tekeillä tai tulnaisiin tekemään. Estämisvelvollisuus on voimassa luottamuksellisuusvelvollisuudesta riippumatta ja koskee tiettyjä säännöksessä tarkoitettuja rikoksia, kuten 284 §:n mukaista sukuelinten silpomisesta.

Silpomista koskevan rikoslain 284 §:n 3 momentin kumoamista koskevassa hallituksen esityksessä Prop. 66 L (2019–2020) tuodaan esiin, että sellaisten säännösten, joissa kriminalisoidaan rikoksen estämistä koskevan velvollisuuden laiminlyönti, kokoamisella yhteen rikoslain sään-

nökseen on tiettyjä lakitekniisiä ja pedagogisia etuja. (Prop. 66 L (2019–2020). Tärkeänä pidettiin sitä, että estämisvelvollisuus koskisi kaikkia henkilöitä, ei vain määrättyjä ammattiryhmiä. Rikoslain 196 §:än perustuva sääntely koskee siten myös perheenjäseniä. Rikoslain 196 §:n 3 momenttiin sisältyy kuitenkin rajoitussäännös, jonka mukaan estämisvelvollisuuden rikkomisesta ei rangaista muun muassa, kun velvollisuutta ei voitu täyttää ilman, että henkilö saattaisi itsensä tai lähimmäisensä syytteen alaiseksi.

Sekä perusmuotoisen että törkeän silpomisrikoksen yritys on rangaistava, koska Norjan rikoslain 3 luvun 16 §:n mukaan yritys on rangaistava, jos teosta saattaa seurata yli vuosi vankeutta. Lisäksi osallisuus rikokseen on rangaistavaa rikoslain 3 luvun 15 §:n mukaan.

Norjassa tytön viemisestä ulkomaille tämän sukuelinten silpomiseksi ei ole nimenomaista säännöstä, vaan tekoa voidaan arvioida yleisen osallisuutta koskevan säännöksen kautta (Lov om straff 15, 284 ja 285 §). Norjassa ei ole myöskään erillistä säännöstä, jossa mainittaisiin tytön kehottaminen, pakottaminen tai järjestäminen alistumaan sukuelinten silpomiseen. Osallisuus silpomisrikokseen on rangaistavaa Norjan rikosoikeuden yleisten oppien mukaan.

Norjan rikoslain 1 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan sukuelinten silpomisen osalta ei edellytetä kaksoisrangaistavuutta, jos tekijä on Norjan kansalainen, hänellä on vakituinen asuinpaikka Norjassa tai Norjassa rekisteröidyn yrityksen puolesta. Saman pykälän 5 momentin mukaan myös muita tekijöitä voidaan rangaista, mikäli teon enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta tai enemmän ja teko kohdistuu henkilöön, joka on Norjan kansalainen tai jolla on pysyvä asuinpaikka Norjassa.

Tiedossa ei ole, että Norjassa olisi annettu tuomioita sukuelinten silpomisesta.

Tanska

Tanskan rikoslaisissa (straffeloven) on erilliskriminalisointi sukuelinten silpomisesta (kønsemlæstelse), joka otettiin rikoslakiin vuonna 2003. Rikoslain 245 a §:n mukaan se, joka väkivallalla (legemsangreb) ilman suostumusta tai suostumuksen kanssa leikkaa tai muulla tavoin poistaa naisen ulkoiset sukuelimet kokonaan tai osittain, tuomitaan vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi. Tunnusmerkistössä käytetty käsite “legemsangreb” on vaikeasti käännettävissä suomeksi, mutta ilmaisu tarkoittaa väkivaltaa rikosoikeudellisessa merkityksessä, jolloin sanan suomenkielinen merkityssisältö on jotakuinkin väkivallanteko tai pahoinpitely. Esitöiden mukaan säännös kattaa kaikki toimenpiteet, joilla poistetaan osia naisten ulkoisista sukuelimistä kulttuurin tai perinteen johdosta. Ulkoisilla sukuelimillä tarkoitetaan klitorista ja sen ympärillä olevaa esinahkaa sekä ulompia ja sisempiä häpyhuulia. Lain sanamuoto ei pidä sisällään emättimen aukon ompelemista, mutta se on kuitenkin teon kvalifiointiperuste. Uudelleenompelemista esimerkiksi synnytyksen jälkeen ei pidetä säännöksen tarkoittamalla tavalla sukuelinten silpomisena. Säännös ei kata lääketieteellisesti perusteltuja toimenpiteitä, joista esimerkkinä mainitaan myös sukupuolenvaihdos. (Forslag til Lov om ændring af straffeloven og udlændingeloven (2002/1 LSF 183), luku 3.1 & Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser).

Törkeästä tekemuodosta säädetään rikoslain 246 §:ssä. Pykälän mukaan, jos teko on luonteeltaan törkeä tai siitä on aiheutunut vakava vahinko tai sen seurauksena on ollut kuolema, ja tämän vuoksi olosuhteet ovat erityisen raskauttavat, rangaistus voi olla vankeutta enintään 10 vuotta.

Yritys tekoihin on rangaistavaa rikoslain 21 §:n nojalla ja osallisuus rikoslain 23 §:n nojalla.

Tanskan rikoslaisissa ei suoraan säädetä tytön kehottamisesta, pakottamisesta tai järjestämisestä alistumaan sukuelinten silpomiseen. Tanskan raportissa GREVIO:lle todetaan, että tekijän

avustamista tarkastellaan osallisuutena rikokseen (Tanskan raportti GREVIO:lle (2017), s. 40. Ks. myös s. 41-43). GREVIO:n 24.11.2017 julkaisemassa Tanskaa koskevassa arvioissa ei oteta kantaa sukuelinten silpomista koskevaan sääntelyyn, mutta GREVIO kehottaa Tanskaa tekemään tutkimusta muun muassa sukuelinten silpomisesta.

Tanskassa tytön vieminen ulkomaille tämän sukuelinten silpomiseksi on rangaistavaa rikoslain 215 a §:n mukaan, jossa säädetään rangaistavaksi lapsen lähettäminen ulkomaille olosuhteisiin, jotka vakavasti vaarantavat lapsen terveyden tai kehityksen sekä tällaisiin olosuhteisiin lähettämisen salliminen. Tanskan rikoslain 7 a §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan kaksoisrangaistavuutta ei edellytetä ulkomailta tapahtuvan sukuelinten silpomisen osalta, jos uhrilla on tekohetkellä Tanskan kansalaisuus tai pysyvä asuinpaikka Tanskassa tai hän oleskelee pysyvästi Tanskassa. Esitöissä täsmennetään, että yritys ja osallisuus tulevat kyseeseen myös tilanteessa, jossa henkilö myötävaikuttaa kotimaassa teon tekemiseen ulkomailta, jossa teko ei ole rangaistava (Forslag til Lov om ændring af straffeloven og udlændingeloven (2002/1 LSF 183), Bemærkning til lovforslagets enkelte bestemmelser Til nr. 1 (straffelovens § 7, stk. 3)).

Tanskassa sukuelinten silpomisesta on annettu kaksi tuomiota vuosina 2008 ja 2017. Molemissa tapauksissa tyttö oli joutunut silpomisen kohteeksi ulkomailta. Vuonna 2008 tuomittiin äiti kahdeksi vuodeksi vankeuteen. Isää ei tuomittu, koska toimenpide oli oletettavasti tehty hänen tietämättään. Vuonna 2017 tytön molemmat vanhemmat tuomittiin yhdeksän kuukauden vankeuteen. Korkein oikeus kuitenkin puolitti alkuperäisen tuomion pituuden, sillä toimenpiteellä ei ollut osoitettu olevan vaikutuksia tytön elämään, kuten seksuaaliterveyteen.

Saksa

Saksan rikoslaissa (Strafgesetzbuch, StGB) on erillinen säännös sukuelinten silpomisesta 226 a §:ssä, joka otettiin rikoslakiin vuonna 2013. Säännöksen mukaan se, joka silpoo naisen ulkoiset sukuelimet, tuomitaan vankeuteen vähintään yhdeksi vuodeksi. Enimmäisrangaistus määräytyy Saksan rikoslain 38.2 §:n mukaisesti, ja näin ollen naisen sukuelinten silpomisesta voidaan tuomita vankeuteen enintään viideksitoista vuodeksi. Vähemmän vakavissa tapauksissa rangaistus on vankeutta kuudesta kuukaudesta viiteen vuoteen.

Lain esitöissä viitataan sukuelinten silpomisen osalta WHO:n laajaan määritelmään, eikä tunnusmerkistön täytymisen näkökulmasta ole merkitystä sillä, millä tapaa sukuelinten silpominen on toteutettu. Silpomisäännös koskee ulkoisia sukuelimiä ja siten säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävät sisäiset elimet, kuten munasarjat ja kohtu, joihin ei ole tapana kajota uskonnollisesta syystä tai perinteen johdosta. Tunnuksmerkistön mukaisella silpomisella tarkoitetaan negatiivisten muutosten tekemistä, eivätkä siten intiimilävistyksyet tai kauneuskirurgiset toimenpiteet ole rangaistavia. Esitöiden mukaan suostumuksesta ei ole tarvetta säätää erikseen, sillä suostumusta pidetään tehottomana, jos se on hyvän tavan vastainen (Gesetzentwurf – Strafbarkeit der Verstümmelung weiblicher Genitalien 4.6.2013 (17/13707), s. 6). Saksan rikoslaissa ei suoraan säädetä tytön kehottamisesta, pakottamisesta tai järjestämisestä alistumaan sukuelinten silpomiseen.

Saksan rikoslain 227 §:ssä on säädetty erikseen rangaistavaksi kuoleman aiheuttaminen ruumiinvamman aiheuttamisen kautta. Säännöksen mukaisesti rangaistaan sitä, joka tietyissä rikoslain säännöksissä (ml. 226 a §) tarkoitetun ruumiinvamman aiheuttamisen kautta aiheuttaa loukkaantuneen henkilön kuoleman. Rangaistus on vankeutta vähintään kolme vuotta tai vähemmän vakavissa tapauksissa yhdestä vuodesta kymmeneen vuotta.

Saksan rikoslaissa ei ole erillistä säännöstä alaikäisen tytön viemisestä ulkomaille silvottavaksi. Alaikäisen tytön ja myös naisen tahallinen vieminen ulkomaille silvottavaksi on kuitenkin rangaistavaa rikoslain 27 §:n mukaisesti avunantona 226 a §:ssä tarkoitettuun naispuolisen henkilön sukuelinten silpomiseen. Saksan rikoslain 27 §:ssä säädetään avunannon rangaistavuudesta, ja sen mukaan joka tahallaan auttaa toista tahallisen laittoman teon tekemisessä, tuomitaan avunantajana. Avunantajan rangaistus määräytyy saman lainkohdan mukaan kuin rikoksen tekijän. Avunantajan rangaistusta tulee lieventää 49 §:n 1 momentin mukaisesti.

Saksan rikoslain 1 luvun 5 §:n 9 a kohdan b alakohdan mukaan kaksoisrangaistavuutta ei edellytetä sukuelinten silpomisen (226 a §) osalta, jos tekijä on Saksan kansalainen tekohetkellä tai jos teko kohdistetaan henkilöön, jonka kotipaikka tai vakinainen asuinpaikka on Saksassa. Muihin ulkomailta tehtyihin rikoksiin sovelletaan rikoslain 1 luvun 7 §:n yleissääntöä.

Tiedossa ei ole Saksassa annettuja tuomioita sukuelinten silpomisesta.

5.2.2 Rikosoikeudellinen vanhentuminen

Kansainvälisen vertailun tarkoituksena on kartoittaa, millainen vanhentumisjärjestelmä on muissa Pohjoismaissa (Ruotsi, Norja, Tanska) ja Saksassa sekä miten niissä säädellään alle 18-vuotiaaseen kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisrikoksen ja tahallisen henkirikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta.

Ruotsi

Rikosoikeudellisesta vanhentumisesta säädetään Ruotsin rikoskaaren (Brottsbalk, BrB) 35 luvussa. Vanhentumissääntöjen ulkopuolelle on jätetty rikoskaaren 35 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan 1) murha ja tappo, 2) alle 18-vuotiaaseen kohdistunut raiskaus ja törkeä raiskaus, 3) lapsenraiskaus ja törkeä lapsenraiskaus, 4) naisten sukuelinten silpomisen kieltävän lain 2 §:n 1 tai 3 momentin mukainen rikos, jos rikos on kohdistunut alle 18-vuotiaaseen, 5) joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan, törkeä sotarikos tai hyökkäysrikos, 6) terrorismirikoksia koskevan lain 4 §:n mukaiset terrorismirikokset, jotka eivät ole vähemmän vakavia, 7) yritys, joka koskee 1, 5 ja 6 kohdissa mainittuja rikoksia. Normaaleja vanhentumisaikoja sovelletaan kuitenkin, mikäli 1 momentin mukainen rikos on tehty alle 18-vuotiaana (BrB 35:2.2).

Normaalit vanhentumisajat on porrastettu enimmäisrangaistuksen mukaisesti 2–5–10–15–25 vuoteen (BrB 35:1.1). Pisin vanhentumisaika koskee rikoksia, joista voidaan tuomita elinkautinen vankeusrangaistus. Seuraavaksi pisin eli 15 vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista voidaan tuomita yli 8 vuoden määräaikainen vankeusrangaistus. Kymmenen vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista voidaan tuomita yli 2 vuotta ja enintään 8 vuotta vankeutta. Viiden vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on yli vuoden ja enintään kaksi vuotta vankeutta. Lyhyin kahden vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään yhden vuoden vankeus.

Vuoden 2020 huhtikuussa säädettiin lapsiin kohdistuvan sukuelinten silpomisen vanhentumisajan poistamisesta (Lag (2020:173) om ändring i brottsbalken). Rikoskaaren 35 luvun 2 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan seurauksen raukeamista koskevat säännöt eivät koske perusmuotoista silpomisrikosta ja törkeää silpomisrikosta, jos rikos kohdistuu henkilöön, joka ei ole täyttänyt kahdeksatoista vuotta. Sen sijaan 2 momentissa tarkoitettu vähemmän törkeä tekemuoto vanhentuu tavallisesti rikoskaaren 35 luvun sääntöjen mukaan. Rikoskaaren 35 luvun 4 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan naisten sukuelinten silpomisen kieltävän lain 2 §:n rikoksen vanhentumisaika lasketaan siitä, kun asianomistaja on täyttänyt 18 vuotta, jos rikos on kohdistunut alle 18-vuotiaaseen.

Sukuelinten silpomisesta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan se, joka rikkoo 1 §:ä tuomitaan vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Tämä rikos vanhentuu 10 vuodessa. Sukuelinten silpomisesta annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaan, jos rikos on olosuhteet huomioon ottaen lievempi, rangaistus on enintään neljä vuotta vankeutta. Tämä rikos vanhentuu 10 vuodessa. Sukuelinten silpomisesta annetun lain 2 §:n 3 momentin mukaan, jos rikos on vakava, rangaistus on vähintään viisi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Tämä rikos vanhentuu 15 vuodessa.

Ruotsissa siirryttiin vuonna 2010 lainmuutoksella (SFS 2010:60) järjestelmään, jonka mukaan tiettyjen rikosten, kuten murhan, tapon sekä eräiden kansainvälisten rikosten ja niiden yritysten syyteoikeus ei vanhennu. Ennen lainmuutosta Ruotsissa ei ollut vanhentumattomia rikoksia ja esimerkiksi murhaa koski 25 vuoden vanhentumisaika. Lainmuutos tuli voimaan 1.7.2010. Hallituksen esityksessä (Prop. 2009/10:50) käsiteltiin muun muassa murhan ja tapon muuttamista vanhentumattomiksi rikoksiksi (s. 18–19). Murhan osalta perusteluina viitattiin rikoksen erityiseen vakavuuteen sekä siihen, että DNA-tekniikan ja muiden rikostutkimuksen keinojen kehittyttyä on nyt paremmat mahdollisuudet selvittää vanhojakin rikoksia. Esityksessä viitattiin myös murhan selvittämisen suureen merkitykseen niin yleiseltä kannalta kuin uhrin omaistenkin kannalta. Tapon osalta hallituksen esityksessä todettiin, että tapolla on lievempi rangaistusasteikko ja lyhyempi vanhentumisaika kuin murhalla. Esityksessä korostettiin, että lähtökohtaisesti rikoksilla, joille on säädetty yhtä ankara enimmäisrangaistus, tulisi olla yhteneväinen vanhentumisaika. Tästä vanhentumisjärjestelmästä tulisi poiketa ainoastaan poikkeuksellisissa tapauksissa. Hallitus kuitenkin ehdotti tapon muuttamista vanhentumattomaksi ja perusteli sitä sillä, että murhalla ja tapolla on sama suojeleobjekti, murha ja tappo ovat saman teon eri vakavuusasteita ja teko itsessään, toisen hengen tahallinen riistäminen, on sama, oli kyse murhasta tai taposta. Hallituksen esityksessä katsottiin lisäksi, että yleinen ja yksityinen etu tahallisen tappamisen syytteenpanosta on yhtä vahva tapon kuin murhan osalta. Näiden syiden perusteella esityksessä ehdotettiin myös tapon muuttamista vanhentumattomaksi. Tahallisista henkirikoksista lapsensurmaa koskevaa vanhentumisaikaa hallituksen esityksessä ei ehdotettu muutettavaksi. Tätä perusteltiin sillä, että vaikka lapsensurmassa on kyse toisen tahallisesta tappamisesta, tekkoon liittyvät hyvin poikkeukselliset olosuhteet, jotka näkyvät siinäkin, että lapsensurman rangaistusasteikko on lievempi kuin tapossa ja murhassa.

Ruotsin rikoskaaren 3 luvussa säädetään henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista. Luvun tahallisia henkirikoksia ovat 1 §:n murha (mord), 2 §:n tappo (dråp) ja 3 §:n lapsensurma (barn dråp). Murhasta voidaan tuomita vähintään kymmenen ja enintään kahdeksantoista vuoden määräaikainen vankeusrangaistus tai elinkautinen vankeusrangaistus. Taposta voidaan tuomita vähintään kuusi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Lapsensurmasta voidaan tuomita enintään kuusi vuotta vankeutta.

Ruotsissa murha ja tappo tai niiden yritykset eivät vanhene, ellei rikosta ole tehty alle 18-vuotiaana. Tahallisista henkirikoksista lapsensurmaa ei ole suljettu vanhentumissääntöjen ulkopuolelle ja se vanhentuu 10 vuodessa.

Norja

Norjassa vanhentumattomia rikoksia ovat rikoslain (Straffeloven 2005) 91 §:n mukaan joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan, sotarikokset sekä tietyt terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset. Myöskään rikosoikeudellinen vastuu täytetystä taposta (drap, 275 §) ja eräistä täytetyistä seksuaalirikoksista eivät vanhene. Vanhentuminen ei koske myöskään muutamia törkeitä rikoksia, mutta näissä ei ole kyse henkirikoksista tai sukuelinten silpomisrikoksista.

Muut rikokset vanhentuvat Norjan rikoslain 86 §:n mukaisesti enimmäisrangaistuksen mukaan porrastetulla asteikolla 2–5–10–15–25 vuodessa. Pisin vanhentumisaika koskee enintään 21 vuoden vankeudella rangaistavia rikostekoja. Viidentoista vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään 15 vuotta vankeutta. Kymmenen vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään kymmenen vuotta vankeutta. Viiden vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on enintään kolme vuotta vankeutta. Lyhyin vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään yhden vuoden vankeus. Norjassa ei ole käytössä rangaistusseuraamuksena elinkautista vankeusrangaistusta.

Norjan rikoslain 87 §:n mukaan vanhentumisaika alkaa rikollisen menettelyn päättymisestä. Tästä on säädetty muutamia poikkeuksia. Naisten sukuelinten silpomisen (284 §) osalta vanhentumisaika alkaa vasta asianomistajan täytettyä 18 vuotta. Sama vanhentumisaika koskee 196 §:ssä säädetyn muun muassa naisten sukuelinten silpomisrikosten estämistä koskevan velvollisuuden rikkomista.

Norjan rikoslain 284 §:n mukaisesta perusmuotoisesta silpomisesta tuomitaan vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi. Tämä rikos vanhentuu 10 vuodessa. Törkeästä sukuelinten silpomisesta (285 §) tuomitaan vankeutta enintään 15 vuotta. Törkeä sukuelinten silpominen vanhentuu siten 15 vuodessa. Silpomisen estämisen laiminlyönti on rangaistavaa rikoslain 196 §:n nojalla ja siitä rangaistaan sakolla tai enintään yhden vuoden vankeudella. Tämä rikos vanhentuu siten 2 vuodessa.

Norjassa tuli 1.7.2014 voimaan lainmuutos, jolla täytetty tappo muutettiin vanhentumattomaksi rikokseksi. Ennen lainmuutosta täytetty tappo vanhentui 25 vuodessa. Hallituksen esityksessä tapon muuttamista vanhentumattomaksi rikokseksi perusteltiin muun muassa sillä, että uhrin omaisille ja yleisemmin yhteiskunnassa olisi loukkaavaa, jos rikoksesta epäiltyä ei voitaisi enää tuomita, vaikka uusia todisteita rikoksesta ilmestyisi. Lisäksi korostettiin, että tappoa koskevissa rikoksissa todisteilla on erityinen asema, sillä yleensä kuolemansyy, tekninen ja biologinen todistusaineisto sekä rikospaikka ovat olemassa. On siten mahdollista, että todistusaineisto voi pitkänkin ajan kuluttua mahdollistaa tekijän tunnistamisen. Hallituksen esityksessä tapon yrityksen syyteoikeuden vanhentumisen säilyttämistä koskevat perustelut liittyivät siihen, että yrityksessä teko ei ole johtanut toisen henkilön kuolemaan ja että yrityksestä rangaistaan lievemmin. Myöskään uhrin näkökulmasta yritys ei ole yhtä vakava kuin loppuunsaatettu teko. Hallituksen esityksessä ehdotettiin, että vain täytetty tappo muutettaisiin vanhentumattomaksi. (Prop. 96 L (2013–2014), s. 10–11).

Norjan rikoslaisissa ei ole Suomen tapaan erillistä säännöstä murhalle, vaan tappoa (drap) koskeva rikossäännös kattaa myös murhat. Näin ollen Norjassa ei myöskään tehdä eroa murhan ja tapon syyteoikeuden vanhentumisen välillä. Koska taposta on säädetty 275 §:ssä enintään 21 vuoden vankeusrangaistus, tapon yritys vanhenee 25 vuodessa.

Tanska

Tanskan rikoslain (straffeloven) 11 luku sisältää säännökset rikosoikeudellisesta vanhentumisesta. Rikokset, joista voidaan tuomita elinkautinen vankeusrangaistus, eivät vanhennu. Rikokset, joista voidaan tuomita enimmillään määräaikainen vankeusrangaistus, vanhentuvat enimmäisrangaistuksen mukaan porrastetusti 2–5–10–15 vuodessa (93.1 §). Pisin 15 vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on vankeutta määräajaksi. Kymmenen vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään 10 vuotta. Viiden vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty an-

karin rangaistus on neljä vuotta vankeutta. Lyhyin kahden vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään yksi vuosi vankeutta. Saman pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään eräät rikokset vanhentumaan enimmäisrangaistuksesta riippumatta aikaisintaan 5 tai 10 vuodessa, mutta nämä tilanteet eivät liity henkirikoksiin eivätkä sukuelinten silpomiseen. Yrityksen vanhentumisesta ei ole erityissäännöksiä, joten yritys vanhentuu täytettyä tekoa koskevien sääntöjen mukaisesti.

Vanhentumisaika alkaa rikollisen menettelyn tai laiminlyönnin päätyttyä (94.1 §). Vanhentumisaikojen alkamisajankohdasta on säädetty muutamia poikkeuksia. Tanskan rikoslain 94 §:n 4 momentin mukaan 245 a §:n mukaisen sukuelinten silpomisen ja 260 §:n mukaisen törkeän sukuelinten silpomisen vanhentumisaikojen laskeminen alkaa uhrin täytettyä 21 vuotta, jos tämä oli tekoajaksi alle 18-vuotias. Sukuelinten silpomisesta voidaan tuomita enintään kuuden vuoden vankeusrangaistus, joten sukuelinten silpominen vanhentuu kymmenessä vuodessa. Törkeästä sukuelinten silpomisesta voidaan tuomita enintään kymmenen vuoden vankeusrangaistus, joten törkeän sukuelinten silpomisen vanhentumisaika on niin ikään kymmenen vuotta.

Tanskan rikoslain 237 §:ssä säädetään rangaistavaksi tappo (drab), ja tästä voi seurata vähintään 5 vuoden määräaikainen vankeusrangaistus ja enintään elinkautinen vankeusrangaistus. Tanskan rikoslaki ei sisällä erillistä säännöstä murhalle, vaan tappoa koskeva rikoslainsäännös tulee sovellettavaksi sekä murhan että tapon tilanteissa. Tanskassa täytettyä tappoa ja tapon yritystä koskeva syyteoikeus ei vanhennu.

Tanskan rikoslain 239 ja 240 §:t sisältävät erityiset säännökset sellaisia tilanteita varten, joissa on kyse toisen tappamisesta uhrin erityisestä pyynnöstä tai joissa on kyse myötävaikuttamisesta toisen itsemurhaan. Tällaisista teoista voidaan tuomita enintään 3 vuoden määräaikaiseen vankeusrangaistukseen. Lisäksi 238 §:ssä säädetään lapsensurmasta, josta voidaan tuomita enintään 4 vuoden vankeusrangaistus. Näitä rikoksia koskevat siten viiden vuoden vanhentumisaikat.

Saksa

Syyteoikeuden vanhentumisesta säädetään Saksan rikoslain (Strafgesetzbuch, StGB) 78 §:ssä. Sen mukaan murhan (mord, 211 §) syyteoikeus on vanhentumaton. Muut rikokset vanhentuvat enimmäisrangaistuksen mukaan porrastetusti 3–5–10–20–30 vuodessa. Näistä 30 vuoden vanhentumisaika koskee elinkautisella vankeusrangaistuksella rangaistavia rikoksia. Toiseksi pisin 20 vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on yli kymmenen vuotta vankeutta, ja 10 vuoden vanhentumisaika rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on yli viisi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Viiden vuoden vanhentumisaika koskee rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään vuosi ja enintään viisi vuotta vankeutta. Lyhyin vanhentumisaika koskee muita rikoksia. Saksan rikoslain 78.4 §:n mukaan lain yleisessä osassa säädettyt ankaroitamis- tai lieventämisperusteet taikka erityisen osan säännöksissä mainitut erityisen vakavat tai lievät tekemuodot eivät vaikuta syyteoikeuden vanhentumisaikaan.

Saksassa kansainvälisistä rikoksista on säädetty erillisessä niitä koskevassa rikoslaissa (Völkerstrafgesetzbuch), ja sen 5 §:ssä säädetään, että yleiset vanhentumista koskevat säännöt eivät sovellu kyseisen lain mukaisiin kansainvälisiin rikoksiin.

Saksan rikoslain 78 a §:n mukaan vanhentumisaika alkaa kulua siitä, kun rikosteko on täytetty ja mikäli kyse on seurausrikoksesta, niin vanhentumisaika alkaa kulua seurauksen ilmenemisestä. Erityisestä vanhentumisaikojen keskeytyksestä on säädetty muun muassa naisen sukuelinten silpomisen (StGB 226 a §) osalta. Saksan rikoslain 78 b §:n 1 momentin mukaan näiden rikosten vanhentumisaika on keskeytyneenä siihen asti, kunnes asianomistaja on täyttänyt 30

vuotta. Naisen sukuelinten silpomisesta voidaan tuomita määräaikainen vankeusrangaistus vähintään yhdeksi vuodeksi ja enintään 15 vuodeksi. Lievempi tekomuoto vanhenee perustekomuodon mukaisesti (StGB 78.4 §). Naisen sukuelinten silpominen vanhentuu siten 20 vuodessa.

Saksan rikoslain 212 ja 213 §:ssä tappo (totschlag) on jaoteltu teon vakavuuden perusteella kolmeksi eri rangaistussäännökseksi (perusmuotoinen tekomuoto, erityisen vakava tekomuoto sekä lievä tekomuoto). Vaikka näillä tekemuodoilla on toisistaan eriävät enimmäisrangaistukset, vanhentumisaika määräytyy perusmuotoisen teon mukaisesti (StGB 78.4 §). Perusmuotoisesta taposta voidaan tuomita määräaikainen vankeusrangaistus vähintään 5 vuodeksi ja enintään 15 vuodeksi (StGB 212.1 § ja 38.2 §). Tapon syyteoikeus vanhentuu siten kahdessakymmenessä vuodessa. Koska laissa säädetty ankaroittamis- tai lievennysperusteet eivät vaikuta syyteoikeuden vanhentumisaikaan, myös tapon yritys vanhentuu kahdessakymmenessä vuodessa.

5.2.3 Lapsensurma

Ruotsi

Ruotsin rikoskaari sisältää säännöksen koskien lapsentappoa. Rikoskaaren 3 luvun 3 §:n mukaan, jos nainen tappaa lapsensa synnytyksen yhteydessä tai muutoin aikana, jolloin hän on synnytyksestä johtuvassa häiriintyneessä mielentilassa tai vaikeassa ahdingossa tuomitaan hänet lapsentaposta (barnadråp) vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.

Norja

Norjan rikoslaki (Straffeloven 2005) ei enää sisällä erillistä säännöstä lapsensurmasta. Norjan vanha rikoslaki 1902 sisälsi säännöksen lapsensurmasta, mutta tätä ei otettu enää uuteen rikoslakiin, joka tuli voimaan 2015.

Tanska

Tanskan rikoslain (straffelov) 238 §:ssä säädetään lapsensurmasta. Sen mukaan, jos äiti tappaa lapsensa synnytyksen aikana tai välittömästi sen jälkeen, ja on oletettava, että hän on toiminut ahdingossa, häpeän pelossa tai synnytyksen aiheuttamassa heikkoudessa, sekavuudessa tai hämmennyksessä voidaan hänet tuomita enintään neljäksi vuodeksi vankeuteen. Pykälän toisen momentin mukaan, jos rikosta ei ole saatettu loppuun eikä teosta ole aiheutunut lapselle haittaa, rangaistus voidaan jättää määräämättä.

Saksa

Saksan rikoslaki ei sisällä säännöstä lapsensurmasta. Saksan rikoslain aiemmin sisältämä lapsensurmaa koskeva säännös kumottiin vuonna 1998.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Rikoslaki

1 luku Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §. *Kaksoisrangaistavuuden vaatimus.* Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään poikkeuksista kaksoisrangaistavuuden vaatimukseen. Poikkeukset koskevat muun muassa 21 luvun 5 §:ssä säädettyä pahoinpitelyä ja 6 §:ssä säädettyä törkeää pahoinpitelyä siltä osin kuin teko on Istanbulin yleissopimuksen 38 §:ssä tarkoitettu naisen sukuelinten silpominen (ks. HE 155/2014 vp, s. 81).

Kun nyt säädettäisiin naisen sukuelinten silpomisesta ja sen valmistelusta omissa pykälissään, ei olisi tältä osin enää tarvetta viitata Istanbulin yleissopimuksen asianomaisiin säännöksiin. Mainitut viittaukset voitaisiin korvata viittaamalla suoraan ehdotettuihin uusiin rikoslain 21 luvun 6 b ja 6 c §:iin.

2 c luku Vankeudesta ja yhdistelmärangaistuksesta

11 §. *Yhdistelmärangaistus.* Pykälän 2 momentin 1 kohdassa säädetään rikoksista, joiden johdosta rikoksenteikijä voidaan tuomita yhdistelmärangaistukseen (ks. HE 268/2016 vp). Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi naisen sukuelinten silpominen rikokseksi, josta voidaan tuomita yhdistelmärangaistukseen.

8 luku Vanhentumisesta

1 §. *Syyteoikeuden vanhentuminen.* Pykälän 1 momentissa säädetään, että oikeus syyttää rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on elinkautinen vankeus, ei vanhennu. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan nyt lisäksi säädettäväksi, että syyteoikeus ei vanhentuisi myöskään, jos kysymyksessä on täytetty tappo. Tapon yrityksen osalta syyteoikeuden vanhentumista ei ehdoteta muutettavaksi. Tapon yrityksen syyteoikeuden vanhentumiseen sovellettaisiin jatkossakin rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin mukaista vanhentumisaikaa.

Pykälän 2–5 momentit säilyisivät muuttamattomina.

2 §. *Syyteoikeuden vanhentumisajan alkaminen.* Pykälän 3 momentti ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä säädettäisiin 1 ja 2 momenttiin liittyvästä poikkeuksesta syyteoikeuden vanhentumisajan alkamiseen koskien kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuvaa naisen sukuelinten silpomisrikosta tai rikoslain 21 luvun ehdotetun 6 c §:n 1 momentin 3 kohdan tarkoittamaa rikosta. Samalla nykyinen 3 momentti siirrettäisiin sellaisenaan pykälän 4 momentiksi. Tältä osin kyse olisi siten vain teknisluonteisesta muutoksesta.

Ehdotetun 3 momentin mukaan kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja 21 luvun ehdotetun 6 c §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika laskettaisiin siitä, kun asianomistaja täyttää kahdeksantoista vuotta. Pykälän uuden 3 momentin lisäys liittyy valmisteilla olevan NKV-direktiivin 13 artiklaan, jonka mukaan jos uhri on lapsi, 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten vanhentumisaika alkaa kulua aikaisintaan siitä, kun uhri on täyttänyt 18 vuotta. Rikoslain 21 luvun 6 c §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen rikosten vanhentumisajan alkamisajankohta määräytyisi yleisten syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohtien mukaan, joista säädetään pykälän 1 ja 2 momentissa.

15 luku Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §. *Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen.* Pykälässä säädetään rangaistavaksi törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen (HE 6/1997 vp, s. 41/I–43/II, HE 188/2002 vp, s. 27/I–29/II, HE 34/2004 vp, s. 72/II–73/I, HE 55/2007 vp, s. 37/I, HE 76/2009 vp, s. 34/II ja HE 289/2014 vp, s. 30/II–31/I). Säännökseen lisättäisiin naisen sukuelinten silpominen tällaiseksi törkeäksi rikokseksi.

21 luku Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

4 §. *Lapsensurma.* Säännös lapsensurmasta ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Lapsensurmasäännöksen tarkoittama teko tulisi jatkossa sovellettavaksi yleisten tahallisia henkirikoksia koskevien säännösten kautta. Yleisiä tahallisia henkirikoksia ovat tappo, murha ja surma. Synnytyksestä johtuva uupumus ja ahdistus otettaisiin huomioon syyntakeisuutta arvioitaessa. Synnytyksen jälkeinen masennus ja erityisesti lapsivuodepsykoosi olisivat rikoslain 3 luvun 4 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuja mielenterveyden häiriöitä. Tapaukset, joihin on aiemmin sovellettu pelkästään lapsensurmaa koskevaa säännöstä, arvioitaisiin lähtökohtaisesti edellä mainitun pykälän 3 momentin nojalla alentuneesti syyntakeisena tehtyinä tekoina.

Joissain tilanteissa sovellettavaksi voisivat tulla myös rikoslain rangaistuksen määräämistä koskevan 6 luvun 6–8 §:n lieventämis- ja kohtuullistamisperusteet ja rangaistusasteikon lieventäminen.

Muutoksen myötä lapsensurmaa vastaavasta teosta olisi mahdollista tuomita ankarampia rangaistuksia, koska yleisten tahallisia henkirikoksia koskevien rikosten rangaistusasteikot ovat korkeampia kuin lapsensurman rangaistusasteikko. Muutoksen tarkoituksena ei kuitenkaan olisi lähtökohtaisesti ankaroittaa lapsensurmasta tuomittavia rangaistuksia. Lapsensurmaa vastaavista teoista voitaisiin tuomita alempi rangaistus kuin yleisesti alentuneesti syyntakeisena tehdyissä henkirikoksissa tuomitaan.

Syyntakeisuusarvioinnille ei lapsensurmaa koskevissa tilanteissa ole aiemmin välttämättä ollut tosiasiallista tarvetta, kun alempi rangaistus on seurannut suoraan rangaistussäännöksestä. Muutoksen myötä syyntakeisuusarviointi olisi lapsensurmasäännöksen tarkoittamissa tilanteissa syytä tehdä.

6 b §. *Naisen sukuelinten silpominen.* Rikoslain 21 lukuun lisättäisiin uusi 6 b § koskien naisen sukuelinten silpomista.

1 momentti. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi naisen ulkoisen sukuelimen poistamista joko kokonaan tai osittain taikka ulkoisen sukuelimen muuta vahingoittamista. Sukuelimen vahingoittamisena voitaisiin pitää esimerkiksi terveyteen kohdistuvan vahingon, kuten arven tai muun muutoksen, aiheuttamista ulkoiseen sukuelimeen. Myös esimerkiksi tilapäisen vahingon tai vamman, kuten mustelman tai nirhauman, aiheuttaminen sukuelimeen olisi säännöksen mukaan rangaistavaa.

Säännöksen soveltamisalaan kuuluisivat esimerkiksi kudoksen poistaminen, kuten häpyhuulten tai klitoriksen osien poistaminen. Häpyhuulten yhteen ompelu, polttaminen, jäädyttäminen tai syövyttäminen, ovat esimerkkejä teoista, jotka voivat teon asteesta riippuen vahingoittaa sukuelimiä vähäisesti tai hyvin vakavasti. Myös vähäinen vahingoittaminen kuuluisi säännöksen soveltamisalaan.

Pelkkää kivun aiheuttamista esimerkiksi hankaamalla tai nipistämällä ei katsottaisi säännöksessä tarkoitetuksi vahingoittamiseksi, ellei teko tosiasiallisesti myös aiheuttaisi sukuelimeen joko pysyvää tai tilapäistä vahinkoa. Nämä säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävät teot tulisivat arvioitavaksi yleisten pahoinpitelyä koskevien säännösten mukaan.

Sukuelimen vahingoittaminen voi sisältää vakavuudeltaan ja kestoltaan hyvin vaihtelevia tekoja, kuten esimerkiksi ihon arpeuttamista, kudoksen poistoa tai mustelman tai ruhjeen aiheuttamisen. Myös lievät vahingoittamisteot, kuten pistot ja viillot, kuuluisivat säännöksen soveltamisalaan. Siinä missä vähäistä vakavammissa tapauksissa vahingon aiheutuminen on yleensä selvää, lievissä teoissa vahingon tosiasiallinen aiheutuminen voi olla vaikeammin arvioitavissa. Esimerkiksi pisto tai viilto voi parantua jättämättä pysyviä jälkiä, jolloin teon toteennäyttäminen pitkän ajan kuluttua voi olla vaikeaa. Tällöin vahingon aiheutumista voitaisiin arvioida esimerkiksi siitä aiheutuvan haitan avulla. Teon aiheuttama haitta voi kohdistua esimerkiksi virtsaamiseen, menstruaatioon, sukupuolielämään, seksuaaliseen nautintoon tai lasten hankintaan ja synnytykseen. Haitta voi olla myös psyykkistä. Pieniä lapsia koskevissa tapauksissa vahingon todellinen vaikutus saattaa ilmetä vasta myöhemmällä iällä.

Sukuelimen vahingoittamista tulisi myös arvioida objektiivisin kriteerein. Sukuelimet ja esimerkiksi seksuaalisuus ja kehonkuva ovat hyvin yksilöllisiä, ja teon aiheuttaman haitan kokemus voi siten vaihdella suurestikin. Säännöksen soveltaminen ei siten edellyttäisi, että teon kohde tai tekijä itse mieltäisi tai kokisi teosta aiheutuvan haittaa sukuelimen toiminnalle.

Merkitystä ei olisi sillä, millä keinolla sukuelimen vahingoittaminen tapahtuisi. Teko voitaisiin tehdä millä tahansa menetelmällä ja myös kirurgiseen operaatioon sopimattomalla välineellä, kuten lasinpalalla, saksilla, neulalla tai partaterällä. Välineeltä ei sinänsä edellytettäisi vaarallisuutta. Teko voitaisiin tehdä myös esimerkiksi jäädyttämällä, polttamalla tai syövyttämällä.

Säännöksen soveltaminen edellyttäisi myös, ettei teolle ole lääketieteellistä perustetta. Lääketieteellisestä perusteesta tehtyjen toimenpiteiden on katsottu jäävän erilaisin oikeuttamisperustein myös pahoinpitelysäännösten soveltamisalan ulkopuolelle. Oikeustila ei siten muuttuisi näiltä osin.

Lääketieteellisiin perusteisiin voi kuulua niin fyysisiä kuin psyykkisiä tekijöitä. Fyysisiin tekijöihin kuuluvia perusteita voisivat olla esimerkiksi terveyttä uhkaavien tai haittaa aiheuttavien kasvainten poisto, haittaa aiheuttavien suurten häpyhuulten pienennys, synnytykseen liittyvät avaus-toimenpiteet, synnytyksestä aiheutuneiden vaurioiden ompelu- tai muut korjaustoimenpiteet sekä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen avaus- ja korjausleikkaukset. Myös intersukupuolisille lapsille tehtävät toimenpiteet, joille on hyväksyttävä lääketieteellinen peruste, jäisivät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät myös teot, joissa päätösvaltainen henkilö vapaaehtoisesti hakeutuu laillisesti tarjottavaan esteettisen kirurgian toimenpiteeseen tai esimerkiksi sukuelinlävistykseen.

Silpomista koskevan säännöksen soveltaminen edellyttäisi myös, että teko kohdistuu ulkoisiin naisen sukuelimiin. Ulkoisia naisen sukuelimiä ovat muun muassa sisemmät ja ulommat häpyhuulet sekä klitoriksen näkyvä osa. Säännöksessä tarkoitettuna naisen tai tytön ulkoisena sukuelimenä ei pidettäisi esimerkiksi emätintä tai munasarjoja. Muiden kuin ulkoisten sukuelinten vahingoittamista voitaisiin arvioida yleisten pahoinpitelysäännösten nojalla.

Merkitystä ei sen sijaan olisi sillä, onko naisen sukuelinten silpomisen uhriksi joutuva henkilö oikeudellisesti nainen, vaan säännös soveltuisi kaikkiin henkilöihin, joilla on naistyyppilliset sukuelimet, ts. ”naispuoliset” sukupuolielimet tai ”naissukuelimet”.

Oikeuskirjallisuudessa ja käytännössä on vakiintuneesti katsottu, että teon merkityksen ymmärtävä aikuinen henkilö voi antaa pätevän, teon oikeudenvastaisuuden poistavan suostumuksen lieviin terveyden loukkauksiin. Rangaistavuuden rajana on pidetty törkeän pahoinpitelyn vakavuusasteelle yltäviä terveydenloukkauksia. Tätä lievemmän pahoinpitelyn asteelle jäävät teot voisivat olla rankaisemattomia, mikäli teon kohde on antanut tekoon suostumuksensa.

Naisen sukuelinten silpomisen osalta teon oikeudenvastaisuus ei kuitenkaan voisi poistua uhrin antamalla suostumuksella edes lievissäkin tapauksissa. Säännös merkitsisi siis poikkeusta vallitsevaan suostumusoppiin. Vastaavanlainen tulkinta on voimassa myös muun muassa Ruotsissa ja Norjassa. Naisen sukuelinten silpomisessa voidaan katsoa olevan kysymys sellaisesta vakavasta ihmisoikeusloukkauksesta, johon ei voida pätevästi antaa suostumusta. Lisäksi sukuelinten silpomisella pyritään kontrolloimaan uhria, ja uhri on usein muutoinkin sillä tavalla alisteisessa ja haavoittuvassa asemassa, että hänen suostumuksensa vapaaehtoisuudesta ei voitaisi käytännössä varmistua.

Myöskään huoltaja ei voisi antaa huollettavansa puolesta pätevää suostumusta naisen sukuelinten silpomiseen, eikä lapsen omalla tahdolla olisi vaikutusta asiassa. Naisen sukuelinten silpomisen ei voitaisi myöskään koskaan katsoa olevan lapsen edun mukaista, vaikka lapsen voitaisiin toimenpiteen johdosta esimerkiksi katsoa liittyvän kiinteämmin osaksi kulttuurista, sosiaalista tai muuta yhteisöä.

Teko edellyttäisi tahallisuutta. Tahallisuuteen sisältyvät yleiset lähtökohdat soveltuisivat.

Rangaistuksena naisen sukuelinten silpomisesta tuomittaisiin vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta. Teon vakava luonne huomioon ottaen vankeusrangaistus on perusteltu. Rangaistusasteikko rinnastuisi törkeän pahoinpitelyn rangaistusasteikkoon.

2 momentti. Naisen tai tytön sukuelinten silpomisen yritys olisi rangaistava.

6 c §. *Naisen sukuelinten silpomisen valmistelu.* Rikoslain 21 lukuun lisättäisiin uusi säännös naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta. Pykälässä viitattaisiin saman luvun 6 b §:ään, jossa säädettäisiin naisen sukuelinten silpomisesta. Tällaisen teon valmistelu kriminalisoitaisiin viidessä tilanteessa.

Näistä kolme ensimmäistä vastaisivat rikoslain 21:6a §:n mukaisen törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan säännöksen tekotapoja. Rangaistavaksi säädettäisiin 1 kohdassa menetteleminen jollakin 6 a §:n 1 momentin 1-3 kohdissa mainitulla tavalla. Mainitun pykälän 1 momentin 1 kohdassa rangaistavaksi on säädetty ampuma- ja teräaseen, muun niihin rinnastettavan hengenvaarallisen välineen tai rikoksen täytäntöönpanoon erityisesti soveltuvan välineen hallussapito tarkoituksin toteuttaa jokin pykälässä mainituista rikoksista. Momentin 2 kohdassa on säädetty rangaistavaksi toisen kanssa sopiminen tai yksityiskohtaisen suunnitelman laatiminen jonkin pykälässä mainitun rikoksen tekemisestä ja 3 kohdassa palkkaaminen, käskeminen tai muu yllyttäminen, lupautuminen tai tarjoutuminen sellaisen rikoksen tekemiseen.

Kaksi jälkimmäistä tilannetta, joissa naisen sukuelinten silpomisen valmistelu olisi rangaistavaa, olisivat 6 c §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti se, että henkilö vie naisen tai tytön ulkomaille ja 3 kohdan mukaisesti se, että henkilö pakottaa tai järjestää naista tai tyttöä alistumaan 6 b §:ssä tarkoitettuun tekoon.

NKV-direktiivissä ei ole kyse vain tytön vaan myös naisen pakottamisesta tai järjestämisestä alistumaan silvottavaksi. Myös ulkomaille viemistä koskevan hallitusohjelmakirjauksen osalta on perusteltua ulottaa ehdotetun tytön tai naisen ulkomaille viemistä koskeva tekotapa koskemaan hallitusohjelmakirjauksessa mainittujen tyttöjen lisäksi myös naisia, koska ulkomaille vieminen ei eroa alistumaan pakottamisesta tai järjestämisestä siinä määrin, että olisi perusteltua rajoittaa ulkomaille vieminen koskemaan vain tyttöjä, kun alistumaan järjestäminen tai pakottaminen on NVK-direktiivin mukaisten velvoitteiden vuoksi ulotettava koskemaan myös naisia.

Tekotapoja koskevat erot ehdotetun naisen sukuelinten silpomisen valmistelua koskevan uuden pykälän ja törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan pykälän välillä ovat perusteltavissa sillä, että ensiksi mainittuun ehdotetut 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaiset tekotavat liittyvät tyypillisesti nimenomaan kyseessä olevaan päärikokseen.

Naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta tuomittaisiin vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi. Viiden vuoden enimmäisrangaistuksessa on kyse NKV-direktiivin velvoitteiden huomioon ottamisesta. Neljän kuukauden vähimmäisrangaistuksen tarkoituksena taas on asettaa teolle rangaistusasteikko, joka olisi johdonmukainen rikoslain muiden rangaistuusteikkojen kanssa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen taikka jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa, 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta.

Naisen sukuelinten silpomisen valmistelua koskeva ehdotettu rikoslain 21 luvun 6 c § olisi erityissäännös suhteessa rikoslain 21:6a §:n mukaiseen törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmisteluun.

Kuten 6 a §:n säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 141/2012 vp, s. 37) todetaan, tekoja, jotka valmisteluvaiheessa merkitsevät valmistelua tai osallisuutta siihen, arvioidaan täytetyn rikoksen tai yrityksen taikka niihin osallisuuden näkökulmasta, jos rikos etenee yritykseksi tai täytetyksi teoksi. Vastaavasti naisen sukuelinten silpomisen valmistelua koskeva rikoslain 21 luvun ehdotettu 6 c § ei tällaisissa täytetyn rikoksen tai yrityksen tilanteissa tulisi sovellettavaksi.

1 momentti. Momentin alkukappaleen mukaan valmisteluteko tulisi tehdä 6 b §:ssä tarkoitettun rikoksen tekemistä eli naisen sukuelinten silpomista varten. Alkukappale vastaisi siinä mainittua päärikosta lukuun ottamatta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan rikoslain 21:6a §:n 1 momentin alkukappaletta, ja sitä olisi tarkoitus tulkita yhdenmukaisesti 6 a §:n 1 momentin alkukappaleen kanssa, jonka soveltamista käsitellään muun muassa 6 a §:n säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä HE 141/2012 vp, ottaen kuitenkin huomioon naisen sukuelinten silpomisen valmistelun 6 c §:n päärikoksena. Ilmaisuihin ”rikoksen tekemistä varten” merkitsisi korotettua tahallisuusvaatimusta. Ehdotetussa tunnusmerkistössä henkilön olisi tavoiteltava nimenomaan 6 b §:ssä tarkoitettun rikoksen tekemistä. Teolla voisi olla muitakin tarkoituksiperiä, mutta ne eivät saisi muodostaa olennaista osaa tekijän tavoitteenasettelusta.

Momentin 1 kohdassa viitattaisiin 6 a §:n 1 momentin 1–3 kohdissa mainittuihin tekotapoihin. Ensimmäistä kohtaa tulisi tulkita ja soveltaa yhtenäisesti 6 a §:n 1 momentin 1–3 kohtien kanssa, ottaen kuitenkin huomioon naisen sukuelinten silpomisen valmistelun 6 c §:n päärikoksena. Päärikoksen erityisyys merkitsisi erityisesti sitä, ettei naisen sukuelinten silpomisen valmistelua koskien silpomisen tekemiseksi tiettyjen välineiden hallussapidon osalta voitaisi käytännössä ajatella tulevan kyseeseen ainakaan 6 a §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittu ampuma-ase.

Momentin 2 kohdassa tekotapana olisi se, että henkilö ”vie naisen tai tytön ulkomaille”. Naisen tai tytön ulkomaille vieminen edellyttäisi, että tekijä toimittaa tämän ulkomaille ollen itse mukana matkalla. Siten esimerkiksi lentolipun ostaminen naiselle tai tytölle tämän ulkomaan matkaa varten ei olisi ulkomaille viemistä, jos tekijä ei lähde itse matkalle mukaan. Tällaisen menettelyn rangaistavuutta voitaisiin sen sijaan arvioida osana 1 kohdassa tarkoitettua, 6 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yksityiskohtaisen suunnitelman laatimista. Viemiseltä ei kuitenkaan edellytettäisi sellaista aktiivisuutta, että tekijän tulisi itse kuljettaa kulkuneuvoa, kuten esimerkiksi kuljettaa itse autoa ajaen nainen tai tyttö ulkomaille, vaan viemistä olisi myös mukana oleminen esimerkiksi lentokoneen matkustajana. Viemiseltä ei myöskään edellytettäisi tytön tai naisen fyysistä tai muutakaan varsinaista pakottamista matkalle.

Tunnusmerkistön alkukappaleen ilmaisu ”6 b §:ssä tarkoitettun rikoksen tekemistä varten” rajoittaisi 2 kohdan soveltamista. Naisen tai tytön ulkomaille vievän henkilön olisi tavoiteltava tämän sukuelinten silpomista. Ulkomaille viemisellä voisi olla muitakin tarkoituseriä, kuten esimerkiksi sukulaisten tapaamista, mutta ulkomaille vietävän naisen tai tytön sukuelinten silpomisen olisi muodostettava olennainen osa tekijän tavoitteenasettelusta.

Momentin 3 kohdassa tekotapana olisi se, että henkilö pakottaa tai järjestää naista tai tyttöä alistumaan 6 b §:ssä tarkoitettuun tekoon eli naisen sukuelinten silpomiseen. Silpomiseen alistumaan pakottamista tai järjestämistä tulisi tulkita yhdenmukaisesti Istanbulin sopimuksen 38 artiklan b ja c kohdassa käytettyjen vastaavien tekotapojen kanssa.

Ehdotetussa momentin 3 kohdassa tarkoitettussa silpomiseen alistumaan pakottamisessa tai järjestämisessä olisi kyse naiseen tai tyttöön vaikuttamisesta, joka voisi ilmentyä esimerkiksi tytön tai naisen sukulaisten tai hänen yhteisönsä jäsenten puolesta tapahtuvana pakottamisena tai suostuttelemisena.

Momentin 3 kohdassa pakottamisella tarkoitettaisiin naisen tai tytön tahtoon vaikuttamista siten, että tämä alistuu sukuelintensä silpomiseen oman itsenäisen tahtonsa vastaisesti. Pakottamiskeinot voisivat olla moninaisia, kuten esimerkiksi erilaisilla kielteisillä seurauksilla uhkailua tai painostamista.

Momentin 3 kohdan mukaisella järjestämisellä ei tarkoitettaisi itse silpomisteon ja esimerkiksi siinä tarvittavan toimenpiteen suorittajan, ajan, paikan ja välineiden järjestämistä silpomista varten, mihin liittyvien järjestelyjen rangaistavuutta voitaisiin sen sijaan arvioida 6 a §:n 1 momentin 1–3 kohdissa mainittujen tekotapojen kautta. Momentin 3 kohdassa tarkoitettussa järjestämisessä olisi kyse nimenomaan naiseen tai tyttöön kohdistuvasta järjestämisestä.

Järjestämisellä tarkoitettaisiin naisen tai tytön tahtoon vaikuttamista pakottamista vähemmän voimakkaasti siten, että tämä alistuu sukuelintensä silpomiseen. Kyse olisi tilanteesta, jossa nainen tai tyttö ei esimerkiksi ikänsä, kehitystasonsa tai alistaiseen asemansa vuoksi kykene itsenäisesti muodostamaan niin selkeää omaa tahtoaan sukuelintensä silpomisesta, että häntä tarvitsisi tahtonsa vastaisesti pakottaa alistumaan silpomiseen, vaan hyväksyy tekijän tahdon. Järjestäminen voisi olla suurempaa suostuttelua tai epäsuurempaa ohjailua liittyen esimerkiksi käsityksiin

kunniasta tai naimakelpoisuudesta. Järjestämistä koskevaa tekotapatunnusmerkkiä ei kuitenkaan sovellettaisi tilanteisiin, joissa nainen tai tyttö ei kykene lainkaan muodostamaan omaa tahtoaan silpomisestaan, koska tällöin ei ole myöskään ajateltavissa, että hänen tahtonsa olisi mahdollista vaikuttaa. Näin on esimerkiksi pienten lasten kohdalla. Tilanteissa, joissa naisen tai tytön tahtoon ei ole mahdollista vaikuttaa, voisivat sovellettavaksi tulla muut tekotapatunnusmerkit.

Ilmaisulla ”naista tai tyttöä” ja siinä käytetyillä sijapääteillä viitattaisiin siihen, ettei päärikoksena oleva naisen sukuelinten silpominen välttämättä toteudu eikä etene myöskään rangaistavan yrityksen asteelle. Päärikoksen edessä vähintään rangaistavan yrityksen asteelle tytön tai naisen pakottamista tai järjestämistä alistumaan naisen sukuelimen silpomiseen arvioitaisiin valmistelukriminalisoinnin sijaan osallisuuden näkökulmasta suhteessa täytettyyn rikokseen tai rikoksen yritykseen.

Ilmaisun ”alistumaan” osalta sen sijaan edellytettäisiin pakottamisen tai järjestämisen lopullisuutta siinä merkityksessä, että pakottamisen tai järjestämisen seurauksena nainen tai tyttö alistuu siihen, että hänen sukuelimensä on tarkoitus silpoa. Riittävää ei siten olisi se, että henkilö uhkaa, ohjaa tai muuten pyrkii vaikuttamaan naisen tai tytön tahtoon, jos menettelyllä ei kuitenkaan ole naisen tai tytön tahtoon vaikutusta.

2 momentti. Toisessa momentissa valmistelukriksen edellytykseksi asetettaisiin vaaravaatimus. Sen mukaan 1 momenttia ei sovellettaisi, jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen taikka jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa. Säännös vastaisi törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevan rikoslain 21:6a §:n 2 momenttia, ja sitä olisi tarkoitus tulkita yhdenmukaisesti 6a §:n 2 momentin kanssa, jonka soveltamista käsitellään muun muassa 6a §:n säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä HE 141/2012 vp. Tavoitteena olisi rajata rikokseen nähden kaukaiset ja vähemmän vaaralliset teot rangaistusvastuun ulkopuolelle. Henkilö olisi ehdotetun 2 momentin perusteella rangaistusvastuusta vapaa lisäksi silloin, jos hän vapaaehtoisesti luopuu valmistelusta, estää sen jatkumisen tai muuten poistaa oman toimintansa merkityksen siinä. (HE 141/2012 vp, s. 34).

7.2 Esitutkintalaki

Esitutkintalain 3 luvun 10 a §:n 5 momentin mukaan esitutkintaa ei jätetä toimittamatta tai lopeteta eikä tehdä säännöksen 2 momentissa tarkoitettua sitoumusta siltä osin kuin epäillystä rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi vuotta vankeutta tai epäilty rikos on rikoslain 20 luvun 1, 3–5, 9, 14–16 tai 18 §:ssä tai 21 luvun 4, 5, 6 a tai 7–15 §:ssä tarkoitettu rikos taikka tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii esitutkinnan toimittamista. Momentin sisältämä viittaus kumottavaksi ehdotettuun lapsensurmaa koskevaan rikoslain 21 luvun 4 §:n säännöksen poistettaisiin. Lisäksi momenttiin lisättäisiin ehdotettu naisen sukuelinten silpomisen valmistelua vastaava 6 c §.

Esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä säädetään oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta (HE 66/2015 vp, s. 42–43). Säännöksen 1 momentin mukaan kun tutkittavana on muun muassa törkeä pahoinpitely tai törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, esitutkintaviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentissa, tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetystä oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja van-

kilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta. Säännöksen luetteloon lisättäisiin naisen sukuelinten silpominen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelu rikoksiksi, joista on oikeus saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

7.3 Laki liikenteen palveluista

Lain 25 § koskee taksinkuljettajaa koskevia vaatimuksia. Säännöksen 3 momentin 1 kohdan mukaan taksinkuljettajan ajolupaa ei saa myöntää henkilölle, joka on rikosrekisteristä ilmenevällä tavalla syyllistynyt ajolupahakemuksen ratkaisemista edeltäneen viiden vuoden aikana muun ohella rikoslain 21 luvun 1–3 tai 6 §:ssä tarkoitettuun henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen tai 2 kohdan mukaan muun ohella rikoslain 21 luvun 4, 5, 6 a tai 7–15 §:ssä tarkoitettuun henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen.

Säännöksen 3 momentin 1 kohdan tarkoittamaksi rikoslain 21 luvun henkeen tai terveyteen kohdistuvaksi rikokseksi lisättäisiin naisen sukuelinten silpominen viittaamalla sitä koskevaan ehdotettuun 6 b §:ään. Saman momentin 2 kohtaan tehtäisiin vastaava viittaus ehdotettuun naisen sukuelinten silpomisen valmistelua koskevaan 6 c §:ään. Lisäksi säännöksen 3 momentin 2 kohdan viittaus kumottavaksi ehdotettuun lapsensurmaa koskevaan rikoslain 21 luvun 4 §:n säännökseen poistettaisiin.

7.4 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

Lain 2 luvun 1 a § koskee oikeudenkäyntiavustajan määräämistä esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten. Säännöksen 1 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuimien voi määrätä oikeudenkäyntiavustajan rikoslain 21 luvun 1–6 ja 6 a §:ssä tarkoitetussa rikosasiassa, jos sitä rikoksen vakavuus ja rikoksesta epäillyn välinen suhde huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna.

Momentin 2 kohdan sisältämä viittaus kumottavaksi ehdotettuun lapsensurmaa koskevaan rikoslain 21 luvun 4 §:n säännökseen poistettaisiin. Lisäksi säännöksen soveltamisalaan lisättäisiin ehdotetut naisen sukuelinten silpominen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelu lisäämällä säännöksen 1 momentin 2 kohtaan viittaukset 6 b ja 6 c §:iin.

7.5 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta

Lain 16 luvun 2 § koskee ilmoitusta vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta. Pykälän 2 momentissa säädetään poliisin velvollisuudesta ilmoittaa tutkintavangin vapauttamisesta ja karraamisesta asianomistajalle, joka on ilmoittanut haluavansa tällaisen ilmoituksen (ks. HE 66/2015 vp, s. 55–56). Ilmoitusvelvollisuus koskee muun muassa törkeää pahoinpitelyä ja törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua. Säännöksen soveltamisalaan lisättäisiin esityksessä ehdotetut naisen sukuelinten silpominen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelu rikoksina, joita poliisin ilmoitusvelvollisuus koskisi.

7.6 Pakkokeinolaki

Pakkokeinolain 10 luku koskee salaisia pakkokeinoja ja luvun 3 § koskee telekuuntelua ja sen edellytyksiä. Pykälän 2 momentissa säädetään telekuuntelun edellytyksistä (ks. HE 222/2010 vp s. 318). Säännöksen 6 kohdan mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos tätä on syytä epäillä muun muassa törkeästä pahoinpitelystä. Säännöstä muutettaisiin siten, että 6 kohdan perusteella voitaisiin antaa lupa

telekuunteluun myös tapauksissa, joissa on syytä epäillä henkilöä naisen sukuelinten silpomisesta. Säännöksen 6 kohtaan lisättäisiin siten viittaus ehdotettuun rikoslain 6 b §:ään.

7.7 Rikosrekisterilaki

Rikosrekisterilain 6 §:ssä säädetään yksityishenkilön oikeudesta saada itseään koskevan rikosrekisteriote. Säännöksen 2 momentissa säädetään siitä, että yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi annetun lain (504/2002) 2 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla hänet on tuomittu muun muassa rikoslain 21 luvun 1 §: nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä. Momentin listausta tarkastettavista rikosnimikkeistä sovelletaan viittausten perusteella myös 6 §:n 4 ja 5 momentin tilanteissa sekä 6 a §:n tilanteissa.

Säännöksen 2 momenttia muutettaisiin siten, että otteeseen merkittäisiin myös tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu ehdotetun rikoslain 21 luvun 6 b §:n nojalla naisen sukuelinten silpomisesta.

7.8 Riksovahinkolaki

Lain 2 luku sisältää säännökset korvattavista vahingoista. Luvun 9 §:ssä säädetään kärsimyksen korvaamisesta. Säännöksen 1 momentin 2 kohdassa säädetään henkilökohtaisen koskemattomuuden erityisen vakavasta loukkaamisesta tietyillä rikoksilla ja niiden yrityksillä. Säännökseen lisättäisiin ehdotettu naisen sukuelinten silpominen ja sen yritys.

7.9 Vankeuslaki

Vankeuslain 19 luvun 4 §:ssä säädetään ilmoituksesta vangin vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta. Säännöksen 2 momentissa on lueteltu rikoksia, joihin syyllistyneen vankilasta poistumisesta on ilmoitettava rikoksen asianomistajalle. Säännökseen lisättäisiin ehdotetut rikokset naisen sukuelinten silpomisesta ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta.

Luvun 5 §:n 2 momentissa säädetään Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuudesta ilmoittaa poliisille sellaisen vangin vapauttamisesta, joka on syyllistynyt muun muassa törkeään pahoinpitelyyn. Säännökseen lisättäisiin ehdotettu naisen sukuelinten silpominen rikoksena, johon syyllistyneen vangin vapauttamisesta Rikosseuraamuslaitoksella on velvollisuus ilmoittaa poliisille.

8 Voimaantulo

Esityksessä ehdotetaan, että lait tulisivat voimaan mahdollisimman pian.

Selvyyden vuoksi on syytä todeta, että rikoksen vanhentumiseen sovelletaan rikoksen tekohetkellä voimassa ollutta vanhentumislainsäädäntöä, jollei tuomitsemishetken vanhentumislainsäädäntö johda vastaajan kannalta lievempään lopputulokseen (ks. RL 3:2.1–2). Tämä ilmenee muun muassa lain esitöistä (HE 44/2002 vp, s. 37; HE 169/2005 vp, s. 60/I; LaVM 15/2005 vp, s. 3/II; HE 13/2022 vp, s. 79) ja korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2007:83. Täytettyä tappoa koskevan syyteoikeuden vanhentumisen muuttaminen vanhentumattomaksi ei merkitse kohtelun lieventymistä, joten ennen tämän lainmuutoksen voimaantuloa sovelletaan rikoksen tekohetkellä voimassa ollutta vanhentumislainsäädäntöä. Tältä osin on huomioitava myös se,

että tapon tunnusmerkistössä edellytetään määrätyn seurauksen syntymistä, toisen hengen menettämistä. Vanhentumisaika lasketaan rikoslain 8 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan seurauksen ilmenemispäivästä. On mahdollista, että rikoksen edellyttämä teko on tehty vanhan lain aikana, mutta seuraus syntyy uuden lain ollessa voimassa. Myös tällaiset oletettavasti harvinaisiksi jäävät tapaukset ratkaistaisiin lievemmän lain perusteella.

9 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Perustuslain 1 §:n 2 momentissa turvataan ihmisarvon loukkaamattomuus. Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Uskonnon ja omantunnon vapaus on puolestaan turvattu perustuslain 11 §:ssä.

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsen oikeudet on turvattava tarjoamalla erityistä suojelua perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan (ks. erit. HE 309/1993 vp, s. 45; PeVL 64/2018 vp, s. 2 ja PeVL 17/2016 vp, s. 5).

Perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle on asetettu velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perusoikeuksia on mahdollista suojata myös rikoslain tarjoamin keinoin, kun perustuslain asettamat reunaehdot rikosoikeudelliselle sääntelylle täyttyvät (esimerkiksi PeVL 48/2017 vp, s. 7–8; PeVL 26/2014 vp, s. 2; PeVL 15/2010 vp, s. 4; PeVL 17/2006 vp, s. 2; PeVL 20/2002 vp, s. 6; PeVL 23/1997 vp, s. 2–3).

Perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattu henkilökohtainen vapaus on luonteeltaan yleisperusoikeus, joka suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan (HE 309/1993 vp, s. 46).

Perustuslain 11 §:n takaamaan uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Perusoikeusuudistuksen (1995) yhteydessä mainittua oikeutta koskevan 9 §:n (nyk. perustuslain 11 §) yksityiskohtaisissa perusteluissa todettiin, että kyseinen perusoikeus ei tarkoittaisi sitä, että ”uskonnon ja omantunnon vapauteen vedoten voitaisiin harjoittaa toimia, jotka loukkaavat ihmisarvoa tai muita perusoikeuksia tai ovat oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia. Ehdotettu säännös ei siten voi esimerkiksi oikeuttaa missään olosuhteissa ihmisyksilöiden silpomista, kuten naisten ympärileikkausta, huolimatta tällaisen toimenpiteen mahdollisesta yhteydestä johonkin uskonnolliseen suuntaukseen.” Edelleen todetaan, että ”uskonnon ja omantunnon vapauden perustuslain tuoma turva ei myöskään estä lailla antamasta yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen moraalisten ja eettisten arvojen mukaisia järjestysluonteisia säännöksiä, jotka eri uskonnollisten suuntausten tulee ottaa huomioon uskonnollisissa tai niitä vastaavissa menoissaan. Erityisesti muiden ihmisten perusoikeuksiin liittyvät näkökohdat olisi muutoinkin otettava huomioon tulkittaessa, miten pitkälle säännöksen antama perusoikeus-suoja, esimerkiksi uskonnon harjoittamisen käsite, ulottuu.” Esitöissä myös nimenomaisesti todetaan, että lapsen perusoikeuksia, kuten oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, ei saa loukata muun henkilön uskonnon ja omantunnon vapauteen vedoten. (HE 309/1993 vp, s. 55–56.)

Perustuslain perusoikeussäännöksiin sisältyy myös oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriin (17 §), mutta senkin osalta on todettu, että säännös ei merkitsisi siinä tarkoitettujen ryhmien oikeutta omaan kulttuuriinsa vedoten poiketa suomalaisen oikeusjärjestyksen asettamista säännöistä (HE 309/1993 vp).

Yhdenvertaisuuden osalta perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään vakiintuneesti todennut, ettei perustuslain 6 §:n 1 momentin yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (vrt. esim. PeVL 37/2010 vp, s. 3/I; PeVM 11/2009 vp, s. 2/I ja PeVL 59/2002 vp, s. 2/II). Erottelut eivät kuitenkaan tällöinkään saa olla mielivaltaisia, eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (vrt. esim. PeVL 37/2010 vp, s. 3/I; PeVM 11/2009 vp, s. 2; PeVL 18/2006 vp, s. 2/II). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että lainsäädännölle on toisaalta ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa tai lapsen edun toteutumista (PeVL 12/2001 vp, s. 3; PeVL 59/2002 vp, s.3; ks. myös HE 309/1993 vp, s. 43/I).

Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkiellon ei ole katsottu kieltvän kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi säännöksessä nimenomaan mainittuun syyhyn. Olennaista on, voidaanko henkilöön liittyvään syyhyn perustuva erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (PeVL 46/2006 vp, s. 2; PeVL 31/2013 vp). Perustelulle asetettavat vaatimukset ovat erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla kuitenkin korkeat (mm. HE 309/1993 vp, s. 44; PeVL 57/2016 vp; PeVL 31/2013 vp ja siinä mainitut PeVL 1/2006 vp, s. 2; PeVL 38/2006 vp, s. 2, sekä HE 309/1993 vp, s. 44). Hyväksyttävän perusteen on valiokunnan käytännössä edellytetty olevan asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen. (ks. esim. PeVL 44/2010 vp, s. 5–6; PeVL 57/2016 vp, s. 3). Esimerkiksi ikärajoihin perustuvan erottelun hyväksyttävyyden perustuslakivaliokunta on tiivistänyt siten, että huomioon on otettava ensinnäkin normatiivinen näkökulma, erityisesti perusoikeusjärjestelmä, toiseksi ehdotetun erottelun perusteluiksi esitetyt tosiasiat ja kolmanneksi tosiasialliset mahdollisuudet saavuttaa ehdotetulla erottelulla sääntelylle asetetut päämäärät (PeVL 44/2010 vp, s. 6/II; PeVL 57/2016 vp, s. 3). Sukupuolten erilaiseen kohteluun perustuvaa sääntelyä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota myös tavoitteen saavuttamiseksi ehdotetun keinon hyväksyttävyyteen samoin kuin sääntelyn oikeasuhtaisuuteen (PeVL 10/2003 vp, s. 3/I).

Kuten perusoikeussäännös edellyttää, naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 §:llä on vahvistettu ja konkretisoitu viranomaisen tasa-arvon edistämisvelvollisuutta täsmentämällä tasa-arvon edistämiskeinoja. Tasa-arvolain mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Erityisesti tulee muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumista. Merkityksellinen on myös lakiin sisältyvä välillisen sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltö (7 § 3 momentti). Säännös kieltää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella. Myös perustuslaissa (6 §) kielletään välillinen syrjintä eli sellaiset toimenpiteet, joiden vaikutukset tosiasiallisesti – vaikkakin vain välillisesti – johtaisivat syrjivään lopputulokseen. Suosinta tai jonkin yksilön tai ryhmän asettaminen etuoikeutettuun asemaan on niin ikään kiellettyä, jos se asiallisesti merkitsisi toisiin kohdistuvaa syrjintää.

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Säännöksellä on haluttu

korostaa, että lapsia tulee kohdella sekä aikuisväestöön nähden tasa-arvoisina, periaatteessa yhtäläiset perusoikeudet omaavina ihmisinä että keskenään yhdenvertaisesti. Tämän ohella se osoittaa, että jokaista lasta tulee kohdella yksilönä, ei pelkästään passiivisena toiminnan kohteena. (HE 309/1993 vp, s. 45.)

Rangaistussääntely on Suomessa yhdenvertaisuusperiaatteen ja vakiintuneen lainkirjoittamistavan mukaisesti sukupuolineutraalia, eli sekä tekijä että teon kohde voivat olla mitä sukupuolta tahansa. Ehdotettu naisen sukuelinten silpominen merkitsisi poikkeusta tähän pääsääntöön, sillä naisen sukuelimen silpomisteon kohde voisi olla vain henkilö, jolla on naistyyppilliset sukupuolielimet eli useimmiten tyttö tai nainen. Ehdotettuja säännöksiä ei kuitenkaan voida pitää yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena, sillä Suomea koskevien kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti julkisella vallalla on velvollisuus suojella naisia heihin kohdistuvalta väkivallalta, mitä myös naisen ja tytön sukuelinten silpominen on.

Perustuslaista rangaistussäännöksille seuraavat rajoitukset liittyvät ennen kaikkea perusoikeuksiin. Ne asettavat valtiosääntöiset rajat paitsi sille, mitä tekoja voidaan säätää rangaistavaksi, myös sille millaisia rangaistuksia rikoksiin voidaan liittää. Perustuslakivaliokunnan perusoikeuksien rajoittamisedellytyksiin palautuva käytäntö koskee rikoslainsäädäntöä yleisesti (esimerkiksi PeVL 48/2017 vp, s. 7–8; PeVL 15/2010 vp, s. 4; PeVL 17/2006 vp, s. 2; PeVL 20/2002 vp, s. 6; PeVL 23/1997 vp, s. 2–3).

9.1 Hyväksyttävyyshaatimus

Perusteen, jolla perusoikeutta rajoitetaan, tulee ensinnäkin olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Rikosoikeudellisessa sääntelyssä hyväksyttävänä rajoitusperusteena voi olla esimerkiksi pyrkimys suojata jonkin muun kuin rajoituksen kohteena olevan perusoikeuden toteutumista tai saavuttaa jokin muu sellainen päämäärä, joka on perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta objektiivisin perustein arvioituna normatiivisessa mielessä hyväksyttävä (PeVL 9/2016 vp ja PeVL 61/2014 vp, s. 3/I).

Rajoitussääntelyn tulee lisäksi olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Perusoikeuksia ei siten pidä rajoittaa tarpeettomasti tai vain varmuuden vuoksi, vaikka käsillä olisikin sinänsä hyväksyttävä rajoitusperuste. Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi katsonut, ettei tekoja pidä säätää rangaistavaksi, jos rangaistussäännöksellä on lähinnä symbolinen merkitys (ks. PeVL 5/2009 vp, s. 3/II ja PeVL 29/2001 vp, s. 4/I). Perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin sisältyvä hyväksyttävyyshaatimus koskee myös rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää ja voi olla käytännössä merkittävä rangaistuksia koskevan sääntelyn kannalta (ks. esim. PeVL 9/2016 vp, s. 4–6).

Esityksessä ehdotetuilla rangaistussäännöksillä ja vanhentumissääntelyn muutoksilla turvataan perusoikeuksien toteutumista perustuslain 22 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Ehdotetut naisen sukuelinten silpomista ja sen valmistelua koskevat säännökset määrittelevät rangaistavaksi teot, joilla loukataan henkeä ja terveyttä (oikeutta elämään), seksuaalista itsemääräämisoikeutta, henkilökohtaista koskemattomuutta ja lasten oikeutta terveelliseen ja turvalliseen kehitykseen. Rangaistavat teot määriteltäisiin näiden oikeuksien kannalta nykyistä kattavammin ja selkeämmin. Tällä myös korjattaisiin lainsäädännön osalta vallitsevaa tulkinnallista epäselvyyttä. Ehdotetuille säännöksille on siten perusoikeuksien kannalta hyväksyttävä peruste ja painava yhteiskunnallinen tarve.

Ehdotetuille rikosoikeudellisen vanhentumisjärjestelmän muutoksille on perus- ja ihmisoikeusjärjestelmien kannalta hyväksyttävät perusteet. Ehdotetulla täytettyä tappoa koskevalla syyteoikeuden vanhentumisajasta luopumisella suojataan viime kädessä jokaiselle kuuluvaa oikeutta

elämään siihen kohdistuvilta loukkauksilta. Lapsiin kohdistuneiden naisen sukuelinten silpomisen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelun osalta erityisestä syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdasta säätämällä taas suojataan viime kädessä jokaiselle kuuluvaa oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. On lapsen edun mukaista, että silloin kun naisen sukuelinten silpomisrikos on kohdistunut lapseen, hänellä on riittävästi aikaa täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeen saattaa asia tutkittavaksi ja rikoksenteikijät vastuuseen. Ehdotetulla muutoksella parannetaan lapsen asemaa, koska huolimatta siitä, minkä ikäiseen lapseen naisen sukuelinten silpomisrikos tai naisen sukuelinten silpomisrikoksen valmistelu on kohdistunut, jokaisella lapsella olisi yhtä pitkä syyteoikeuden vanhentumisaika. Ei ole perusteltua, että mitä pienempään lapseen silpomisrikos kohdistuu, sitä vähemmän aikaa uhrilla on täysi-ikäiseksi tultuaan saattaa rikos tutkittavaksi.

Myös lapsensurman kumoamisella suojattaisiin jokaiselle kuuluvaa oikeutta elämään. Lisäksi kyseisellä muutoksella edistettäisiin lasten yhdenvertaista kohtelua, kun jatkossa vastasyntyneen lapsen henkeä suojattaisiin samoilla säännöksillä kuin varttuneempien lasten ja aikuisten henkeä.

9.2 Suhteellisuusvaatimus

Rikoslain tunnusmerkistöjen ja rangaistusasteikkojen ankaruuden osalta merkityksellinen on myös oikeasuhtaisuutta koskeva vaatimus. Tämä suhteellisuusvaatimus edellyttää sen arvioimista, onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla tavalla kuin rangaistussäännöksellä. Myös rangaistuksen ankaruus on yhteydessä suhteellisuusvaatimukseen (ks. esim. PeVL 20/2002 vp, s. 6/I; PeVL 23/1997 vp, s. 2/II). Rangaistusseurauksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset (PeVL 9/2016 vp, s. 2; PeVL 56/2014 vp, s. 2–3; PeVL 16/2013 vp, s. 2/I; PeVL 23/1997 vp, s. 2/II).

Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomistekoja voidaan ehkäistä ja niihin voidaan puuttua erilaisin keinoin, esimerkiksi koulutuksella, kasvatuksella ja tietoisuuden lisäämiseen tähtäävillä kampanjoilla sekä seksuaalineuvonnalla. Nämä keinot ovat jatkossakin tärkeitä ja niitä on pidettävä rikosoikeuteen nähden ensisijaisina, mutta ei voida olettaa, että naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista voitaisiin riittävästi torjua ilman rikosoikeudellisia keinoja.

Ehdotettu sääntely ei määritteli naisen sukuelinten silpomista tai sen valmistelua rangaistavaksi laajemmin kuin on tarkoituksenmukaista ja mitä seuraa Suomen kansainvälisistä velvoitteista ja EU-lainsäädännöstä. Tyttöjen osalta otettaisiin huomioon heidän erityinen suojelutarpeensa. Ehdotettu sääntely olisi myös muihin rangaistussäännöksiin nähden oikeasuhtainen. Näin ollen ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa olevan suhteellisuusvaatimuksen mukainen.

Ehdotettu täytetyn tapon syyteoikeuden vanhentumisesta luopuminen on oikeasuhtainen suhteessa siihen oikeushyvään, mitä muutoksella suojataan. Henki on arvokkain oikeushyvä ja sitä tulee voida suojata varsin pitkälle muihin perusoikeuksiin puuttuvilla tavoilla.

9.3 Laillisuusperiaate

Rikosoikeudellista sääntelyä valmisteltaessa erityinen merkitys on rikosoikeudellisella laillisuusperiaatteella (perustuslain 8 §, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artikla ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artikla). Periaate edellyttää rikostunnusmerkistön tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä. Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Säännöksessä turvattu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää myös lain

sisältöön kohdistuvan niin sanotun korostetun täsmällisyysvaatimuksen. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että lain sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin teko tai laiminlyönti rangaistava (esim. PeVL 20/2018 vp, s. 2 viitteineen).

Naisen sukuelimen silpominen määriteltäisiin siten, että se kattaisi kaikenlaiset naisen sukuelimen vahingoittamiset. Silpomisen valmistelu puolestaan määriteltäisiin siten, että nykyisen törkeän henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun lisäksi silpomista voitaisiin valmistella viemällä nainen tai tyttö ulkomaille tai pakottamalla tai järjestämällä naista tai tyttöä alistumaan silpomistekoon. Rangaistussäännöksissä ei ole mahdollista kuvata tyhjentävästi kaikkia mahdollisia tekotapoja, joilla mainitut rikokset voidaan toteuttaa. Tekotapoja on kuitenkin täsmennetty säännökohtaisissa perusteluissa. Tilanne on vastaava kuin useissa muissa rikoslain 21 luvun säännöksissä, jotka koskevat henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, joissa niin ikään ei ole voitu säännöksessä tyhjentävästi kuvata kaikkia tekotapoja. Ehdotetut rangaistussäännökset on laadittu edellä mainitut reunaehdot ja tavoitteet huomioon ottaen mahdollisimman täsmällisiksi ja tarkkarajaisiksi siten, että niiden voidaan katsoa täyttävän laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset.

Perustuslain 8 §:n laillisuusperiaatteeseen liittyy rikoslain 3 luvun 2 §:n rikoslainsäädännön ajallista sovellettavuutta koskeva sääntely, jonka mukaisesti edellytyksenä on, että uutta, ankarampaa lakia sovelletaan vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin tekoihin. Ehdotettuja muutoksia on laillisuusperiaatteen mukaisesti tarkoitus soveltaa vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin tekoihin. Tältä osin on huomioitu ehdotuksessa myös se, että tapon tunnusmerkistössä edellytetään määrätyn seurauksen syntymistä, toisen hengen menettämistä. Vanhentumisaika lasketaan rikoslain 8 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan seurauksen ilmenemispäivästä. On mahdollista, että rikoksen edellyttämä teko on tehty vanhan lain aikana, mutta seuraus syntyy uuden lain ollessa voimassa. Myös tällaiset tapaukset ehdotetaan ratkaistavaksi lievemmän lain perusteella.

9.4 Kriminalisointiperiaatteet

Suomessa voidaan puhua tietystä vakiintuneesta rikosoikeuden käytön eli kriminalisointien hyväksyttävyyden edellytyksiä koskevasta näkemyksestä, joka on vakiintunut oikeuskirjallisuudessa, lainvalmistelukäytännössä ja eduskunnan lainsäädäntökäytännössä ja ilmenee kriminalisointiperiaatteina, joilla on läheinen yhteys perustuslakivaliokunnan muotoilemiin perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin.

Oikeushyvien suojelun periaate edellyttää hyväksyttäviltä kriminalisoinneilta sitä, että niillä suojellaan jotakin oikeushyvä. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten kohdalla suojelun kohteina ovat henki ja terveys, jotka ovat jännöksettä palautettavissa perustuslain 7 §:n mukaiseen oikeuteen elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tässä ehdotetuilla naisen sukuelinten silpomista ja sen valmistelua koskevalla uusilla rikoslain 21 luvun 6 b ja 6 c §:llä voidaan katsoa pyrittävän suojelemaan vahvan perusoikeuskytkentänsä vuoksi erityisen merkittäviä oikeushyviä. Naisen ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun mukaisten erilliskriminalisointien osalta oikeushyvien suojelun voidaan ajatella jossain määrin toteutuvan silpomisen kiellettyisyyttä koskevan tietoisuuden lisääntymisen sekä sen kautta, että silpomisen valmistelun osalta kriminalisointi mahdollistaa silpomiseen tähtäävään toimintaan puuttumisen rikosoikeudellisesti joissain tilanteissa nykyistä varhaisemmassa vaiheessa.

Ultima ratio -periaate edellyttää, että kriminalisointiin turvaudutaan vain silloin, kun kyseessä olevaa ongelmaa ei voida ratkaista muulla keinolla. Naisen sukuelinten silpomisen valmistelua koskevan kriminalisoinnin osalta on erityisesti huomattava, että valmistelukriminalisoinnit ovat

Suomen rikosoikeusjärjestelmässä poikkeuksellisia ja että rangaistavuuden alan laajentamiseen koskemaan rikosten valmistelutoimia on perinteisesti suhtauduttu pidättyvästi (HE 141/2012 vp, s. 4–5 ja LaVM 8/2013 vp, s. 2). Mitä tärkeemmän oikeushyvän suojelemisesta on kyse, sitä laajemmin oikeuksiin puuttuva keino voidaan valita, minkä vuoksi naisen sukuelinten silpomisen valmistelun kriminalisoinnista voidaan pitää sallittuna. Kriminalisointia ei voida korvata rikosoikeudelle vaihtoehtoisilla keinoilla, joihin ei liity kriminalisointiin sisältyvää moitearvos-
telua. Erilliskriminalisointia taas puoltavat erityisesti NKV-direktiivin asettamat vaatimukset koskien sääntelyn nimenomaisuutta ja rangaistusasteikkoa. Kriminalisoinnin ei voida kuitenkaan katsoa korvaavan muilla keinoin toteutettavaa tietoisuuden lisäämistä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen haitoista ja kiellettyisyydestä, rikostorjuntaa ja terveydenhuollon toimia.

Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaateeseen sisältyvät perusoikeuden ydinalueen koske-
mattomuusvaatimus, syyllisyysperiaate ja ihmisarvoa loukkaamattomien seuraamusten vaati-
mus. Esityksen mukaiset rikoslain 21 luvun uudet 6 b ja 6 c § eivät ole periaatteen kannalta
miltään osin ongelmallisia.

Laillisuusperiaate sisältää sekä lailla säätämisen vaatimuksen että epätasällisyyskiellon. Lail-
lisuusperiaatteen kannalta tunnusmerkistöt on pyritty kirjoittamaan niin tarkkarajaisiksi ja täs-
mällisiksi kuin mahdollista. Hyöty-haitta-punninnan periaatteen mukaan punnittaessa rikosoi-
keudellisen järjestelmän käytöstä seuraavia hyötyjä ja haittoja on saavutettavien hyötyjen oltava
suurempia. Kokonaisuutena arvioiden, ottaen huomioon erityisesti naisen sukuelinten silpomi-
sen ja sen valmistelun suojelukohteina olevien oikeushyvien erityinen painavuus ja NKV-di-
rektiivistä seuraavien velvoitteiden ottaminen huomioon osana Suomen EU-jäsenyyttä, esityk-
sen mukaiset rikoslain uudet 6 b ja 6 c § eivät näyttäyty hyöty-haitta-punninnan periaatteen
vastaisina, ja niitä voidaan siten pitää hyväksyttävänä.

Lakiehdotukset voidaan edellä esitetyn perusteiden käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyk-
sessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain (39/1889) 21 luvun 4 §, sellaisena kuin se on laissa 305/2023,
muutetaan 1 luvun 11 §:n 2 momentin 8 kohta, 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohta, 8 luvun 1 §:n 1 momentti ja 15 luvun 10 §:n 1 momentti,
sellaisina kuin ne ovat 1 luvun 11 §:n 2 momentin 8 kohta laissa 368/2019, 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohta laissa 723/2022, 8 luvun 1 §:n 1 momentti laissa 212/2008 ja 15 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 723/2022, sekä
lisätään 8 luvun 2 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi ja 21 lukuun uusi 6 b ja 6 c § seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa, siihen sovelletaan Suomen lakia, jos sen on tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja teosta säädetään rangaistus:

8) 21 luvun 6 b tai 6 c §:ssä taikka 21 luvun 5 tai 6 §:ssä, 22 luvun 1 tai 2 §:ssä tai 25 luvun 8 §:ssä, jos teko on naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 53/2015) 37 artiklassa tarkoitettu avioliittoon pakottaminen tai 39 artiklassa tarkoitettu pakotettu raskauden keskeyttäminen tai pakkosterilointi;

2 c luku

Vankeudesta ja yhdistelmärangaistuksesta

11 §

Yhdistelmärangaistus

Edellytyksenä yhdistelmärangaistuksen tuomitsemiselle on, että:

1) rikoksentehtyjä tuomitaan määräaikaiseen, vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, naisen sukuelinten silpomi-

sesta, törkeästä raiskauksesta, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen;

8 luku

Vanhentumisesta

1 §

Syyteoikeuden vanhentuminen

Oikeus syyttää rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on elinkautinen vankeus, ei vanhennu. Syyteoikeus ei vanhennu myöskään, jos kysymyksessä on täytetty tappo.

2 §

Syyteoikeuden vanhentumisajan alkaminen

Kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja 21 luvun 6 c §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika lasketaan siitä, kun asianomistaja täyttää kahdeksantoista vuotta.

Syyteoikeus osallisuudesta rikokseen alkaa vanhentua samana päivänä kuin syyteoikeus pääteosta.

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksen, hyökkäysrikoksen valmistelun, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, jalkaväkimiinakiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, naisen sukuelinten silpomisen, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tar-

koituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna tietoa siitä viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

21 luku

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

6 b §

Naisen sukuelinten silpominen

Joka poistaa kokonaan tai osittain tai muuten vahingoittaa naisen tai tytön ulkoista sukuelintä, on tuomittava *naisen sukuelinten silpomisesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

6 c §

Naisen sukuelinten silpomisen valmistelu

Joka 6 b §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemistä varten

1) menettelee jollakin 6 a §:n 1 momentin 1-3 kohdissa mainitulla tavalla,

2) vie naisen tai tytön ulkomaille tai

3) pakottaa tai järjestää naista tai tyttöä alistumaan 6 b §:ssä tarkoitettuun tekoon on tuomittava *naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

Jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen taikka jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa, 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

esitutkintalain 3 luvun 10 a §:n ja 4 luvun 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:n 5 momentti ja 4 luvun 19 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 724/2022, seuraavasti:

3 luku

Esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset

10 a §

Esitutkinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella

Tämän pykälän nojalla esitutkintaa ei jätetä toimittamatta tai lopeteta eikä tehdä 2 momentissa tarkoitettua sitoumusta siltä osin kuin epäilyistä rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi vuotta tai epäilty rikos on rikoslain 20 luvun 1, 3–5, 9, 14–16 tai 18 §:ssä tai 21 luvun 5, 6 a, 6 c tai 7–15 §:ssä tarkoitettu rikos taikka tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii esitutkinnan toimittamista.

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

19 §

Ilmoitus oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta

Kun tutkittavana on raiskaus, törkeä raiskaus, seksuaalinen kajoaminen, törkeä seksuaalinen kajoaminen, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsenraiskaus, törkeä lapsenraiskaus, seksuaalinen kajoaminen lapseen, törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, naisen sukuelinten silpominen, naisen sukuelinten silpomisen valmistelu, törkeä kotirauhan rikkominen, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, panttivaningin ottaminen, panttivaningin ottamisen valmistelu, vainoaminen, törkeä ryöstö tai törkeän ryöstön valmistelu taikka sellaisen rikoksen yritys tai osallisuus sellaiseen rikokseen, esitutkintaviranomaisen on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentissa, tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetystä oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 25 §:n 3 momentin 1 ja 2 kohta, sellaisina kuin ne ovat 25 §:n 3 momentin 1 kohta laissa 726/2022 ja 2 kohta laissa 299/2021, seuraavasti:

25 §

Taksinkuljettajaa koskevat vaatimukset

Liikenne- ja viestintävirasto ei kuitenkaan saa myöntää taksinkuljettajan ajolupaa henkilölle, joka on rikosrekisteristä ilmenevällä tavalla syylistynyt ajolupahakemuksen ratkaisemista edeltäneen viiden vuoden aikana:

1) rikoslain (39/1889) 17 luvun 18 §:ssä tarkoitettuun sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämiseen, 20 luvussa tarkoitettuun seksuaalirikokseen, 21 luvun 1–3 tai 6 §:ssä tai 6 b §:ssä tarkoitettuun henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen, 25 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun ihmiskauppaan tai 3 a §:ssä tarkoitettuun törkeään ihmiskauppaan, 31 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun törkeään ryöstöön taikka 50 luvussa tarkoitettuun huumausainerikokseen;

2) rikoslain 21 luvun 5, 6 a, 6 c tai 7–15 §:ssä tarkoitettuun henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen, 28 luvun 1–9 sekä 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuihin omaisuusrikoksiin, 31 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun ryöstöön tai 32 luvun 1–10 §:ssä tarkoitettuihin kätkemis- ja rahanpesurikoksiin;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 1 a §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 436/2013, seuraavasti:

2 luku

Asianosaisen avustamisesta

1 a §

Tuomioistuin voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten:

2) rikoslain 21 luvun 1–3, 5, 6 ja 6 a–6 c §:ssä tarkoitetussa rikosasiassa, jos sitä asianomistajan ja rikoksesta epäillyn välinen suhde huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 16 luvun 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 729/2022, seuraavasti:

16 luku

Ilmoituksen ja tiedon antaminen

2 §

Ilmoitus vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta

Raiskauksen, törkeän raiskauksen, seksuaalisen kajoamisen, törkeän seksuaalisen kajoamisen, seksuaalisen hyväksikäytön, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, seksuaalisen kajoamisen lapseen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, tapon, murhan, surman, törkeän pahoinpitelyn, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun, naisen sukuelinten silpomisen, naisen sukuelinten silpomisen valmistelun, törkeän kotirauhan rikkomisen, törkeän vapaudenriiston, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, panttivangin ottamisen valmistelun, vainoamisen, törkeän ryöstön tai törkeän ryöstön valmistelun taikka sellaisen rikoksen yrityksen tai osallisuuden sellaiseen rikokseen johdosta vangitun tutkintavangin vapauttamisesta ja karkaamisesta on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle, joka on esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä tarkoitettulla tavalla ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen. Ilmoituksen tekeminen edellyttää, että siitä ei arvioida aiheutuvan vaaraa tutkintavangin hengelle tai terveydelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 3 §:n 2 momentin 6 kohta, sellaisena kuin se on laissa 452/2023, seuraavasti:

10 luku

Salaiset pakkokeinot

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

6) taposta, murhasta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, naisen sukuelinten silpomisesta tai rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua mainitun luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeästä henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 733/2022, seuraavasti:

6 §

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla hänet on tuomittu rikoslain 17 luvun 18 §:n nojalla sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisestä, 20 luvussa tarkoitettua seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta, 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä tai 6 b §:n nojalla naisen sukuelinten silpomisesta, 25 luvun 3 §:n nojalla ihmiskaupasta tai 3 a §:n nojalla törkeästä ihmiskaupasta, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitettuja huumausainerikoksista. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17 luvun 18 §:ssä, 20 luvussa taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettuja rikoksista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla hänet on ennen edellä mainittujen lainkohtien voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla tuomittu edellä mainittua rikosta vastaavasta rikoksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

rikosvahinkolain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosvahinkolain (1204/2005) 9 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

9 §

Kärsimyksen korvaaminen

Loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä suoritetaan korvaus sille:

2) jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on erityisen vakavasti loukattu tapon, murhan tai surman yrityksellä, törkeällä pahoinpitelyllä tai sen yrityksellä, naisen sukuelinten silpomisella tai sen yrityksellä taikka muulla näihin rinnastettavalla rikoksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

vankeuslain 19 luvun 4 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentti ja 5 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 734/2022, seuraavasti:

19 luku

Ilmoitukset ja tiedon antaminen

4 §

Ilmoitus vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta

74

Raiskauksesta, törkeästä raiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta, seksuaalisesta hyväksikäytöstä, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, taposta, murhasta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta, naisen sukuelinten silpomisesta, naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta, törkeästä kotirauhan rikkomisesta, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, panttivangin ottamisen valmistelusta, vainoamisesta, törkeästä ryöstöstä tai törkeän ryöstön valmistelusta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen tuomitun vangin vapauttamisesta, karkaamisesta, vankilasta luvatta poistumisesta, vankilaan palaamatta jäämisestä poistumisluvassa tai muussa luvassa määrättyä ajankohtana sekä tälle ennen tämän lain 14 luvun 3 §:ssä tarkoitettua ajankohtaa myönnetystä luvasta poistua vankilasta ilman valvontaa tai mainitun luvun 8 §:n 3 momentissa tarkoitettua valvonnan alaisena on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle, jos asianomistaja on esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä tarkoitettulla tavalla ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen ja asianomistajan pyynnöstä on ilmoitettu Rikosseuraamuslaitokselle siten kuin tämän lain 2 luvun 1 a §:ssä tai tutkintavankeuslain 2 luvun 2 §:ssä säädetään. Asianomistajalle on ilmoitettava myös edellä mainitusta tämän lain 14 luvun 3 §:ssä tarkoitettua ajankohdasta, josta lähtien vangille voidaan myöntää poistumislupia rangaistusajan pituuden perusteella ja ensimmäisestä tällä perusteella myönnetystä poistumisluvasta sekä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon siirrosta toiseen valtioon. Edellä mainittujen ilmoitusten tekeminen edellyttää, että niistä ei arvioida aiheutuvan vaaraa vangin hengelle tai terveydelle.

5 §

Ilmoitukset poliisille

Murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, naisen sukuelinten silpomisesta, törkeästä raiskauksesta, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen taikka yhdistelmä-rangaistukseen tuomitun vangin vankilasta vapauttamisesta on ilmoitettava poliisille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Petteri Orpo

Oikeusministeri Leena Meri

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:
kumotaan rikoslain (39/1889) 21 luvun 4 §, sellaisena kuin se on laissa 305/2023,
muutetaan 1 luvun 11 §:n 2 momentin 8 kohta, 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohta, 8 luvun 1 §:n 1 momentti ja 15 luvun 10 §:n 1 momentti,
sellaisina kuin ne ovat 1 luvun 11 §:n 2 momentin 8 kohta laissa 368/2019, 2 c luvun 11 §:n 2 momentin 1 kohta laissa 723/2022, 8 luvun 1 §:n 1 momentti laissa 212/2008 ja 15 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 723/2022, sekä
lisätään 8 luvun 2 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi ja 21 lukuun uusi 6 b ja 6 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta teko-
paikan laissa, siihen sovelletaan Suomen la-
kia, jos sen on tehnyt Suomen kansalainen tai
6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu hen-
kilö ja teosta säädetään rangaistus:

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta teko-
paikan laissa, siihen sovelletaan Suomen la-
kia, jos sen on tehnyt Suomen kansalainen tai
6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu hen-
kilö ja teosta säädetään rangaistus:

8) 21 luvun 5 tai 6 §:ssä, 22 luvun 1 tai 2
§:ssä taikka 25 luvun 8 §:ssä, jos teko on nain-
siin kohdistuvan väkivallan ja perheväkival-
lan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 53/2015) 37 artiklassa tarkoitettu avioliittoon pakottaminen, 38 artiklassa tarkoitettu naisen sukuelinten silpominen tai 39 artiklassa tarkoitettu pakotettu raskauden keskeyttäminen tai pakkosterilointi;

8) 21 luvun 6 b tai 6 c §:ssä taikka 21 luvun 5 tai 6 §:ssä, 22 luvun 1 tai 2 §:ssä tai 25 luvun 8 §:ssä, jos teko on nain-
siin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 53/2015) 37 artiklassa tarkoitettu avioliittoon pakottaminen tai 39 artiklassa tarkoitettu pakotettu raskauden keskeyttäminen tai pakkosterilointi;

2 c luku

Vankeudesta ja yhdistelmärankaistuksesta

11 §

Yhdistelmärankaistus

Edellytyksenä yhdistelmärankaistukseen tuomitsemiselle on että:

1) rikoksentehtäjä tuomitaan määräaikaiseen, vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen;

8 luku

Vanhentumisesta

1 §

Syyteoikeuden vanhentuminen

Oikeus syyttää rikoksesta, josta säädetty ankaran rangaistus on elinkautinen vankeus, ei vanhennu.

2 c luku

Vankeudesta ja yhdistelmärankaistuksesta

11 §

Yhdistelmärankaistus

Edellytyksenä yhdistelmärankaistukseen tuomitsemiselle on että;

1) rikoksentehtäjä tuomitaan määräaikaiseen, vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, *naisen sukuelinten silpomisesta*, törkeästä raiskauksesta, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen;

8 luku

Vanhentumisesta

1 §

Syyteoikeuden vanhentuminen

Oikeus syyttää rikoksesta, josta säädetty ankaran rangaistus on elinkautinen vankeus, ei vanhennu. *Syyteoikeus ei vanhennu myöskään, jos kysymyksessä on täytetty tappo.*

2 §

Syyteoikeuden vanhentumisajan alkaminen

Syyteoikeus osallisuudesta rikokseen alkaa vanhentua samana päivänä kuin syyteoikeus pääteosta.

2 §

Syyteoikeuden vanhentumisajan alkaminen

Kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja 21 luvun 6 c §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun rikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika lasketaan siitä, kun asianomistaja täyttää kahdeksantoista vuotta.

Syyteoikeus osallisuudesta rikokseen alkaa vanhentua samana päivänä kuin syyteoikeus pääteosta.

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksen, hyökkäysrikoksen valmistelun, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, jalkaväkimiinakiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhoamisen, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähdერიoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksen, hyökkäysrikoksen valmistelun, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, jalkaväkimiinakiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, *naisen sukuelinten silpomisen*, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhoamisen, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähdერიoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terro-

Voimassa oleva laki

törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Ehdotus

ristisessä tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

21 luku

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

4 §

Lapsensurma

Joka synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa surmaa lapsensa, on tuomittava lapsensurmasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

(uusi)

(uusi)

21 luku

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

4 §

(kumotaan)

6 b §

Naisen sukuelinten silpominen

Joka poistaa kokonaan tai osittain tai muuten vahingoittaa naisen tai tytön ulkoista sukuelintä, on tuomittava *naisen sukuelinten silpomisesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

6 c §

Naisen sukuelinten silpomisen valmistelu

Joka 6 b §:ssä tarkoitetun rikoksen tekestä varten

Voimassa oleva laki

Ehdotus

- 1) menettelee jollakin 6 a §:n 1 momentin 1–3 kohdissa mainitulla tavalla,
- 2) vie naisen tai tytön ulkomaille tai
- 3) pakottaa tai järjestää naista tai tyttöä alistumaan 6 b §:ssä tarkoitettuun tekoon
on tuomittava *naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

Jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen taikka jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa, 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

2.

Laki

esitutkintalain 3 luvun 10 a §:n ja 4 luvun 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:n 5 momentti ja 4 luvun 19 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 724/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 luku

3 luku

Esitutinnan toimittamisen yleiset säännökset

Esitutinnan toimittamisen yleiset säännökset

10 a §

10 a §

Esitutinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella

Esitutinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella

Tämän pykälän nojalla esitutkintaa ei jätetä toimittamatta tai lopeteta eikä tehdä 2 momentissa tarkoitettua sitoumusta siltä osin kuin epäilystä rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi vuotta vankeutta tai epäilty rikos on rikoslain 20 luvun 1, 3–5, 9, 14–16 tai 18 §:ssä tai 21 luvun 4, 5, 6 a tai 7–15 §:ssä tarkoitettu rikos taikka tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii esitutinnan toimittamista.

Tämän pykälän nojalla esitutkintaa ei jätetä toimittamatta tai lopeteta eikä tehdä 2 momentissa tarkoitettua sitoumusta siltä osin kuin epäilystä rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi vuotta vankeutta tai epäilty rikos on rikoslain 20 luvun 1, 3–5, 9, 14–16 tai 18 §:ssä tai 21 luvun 5, 6 a, 6 c tai 7–15 §:ssä tarkoitettu rikos taikka tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii esitutinnan toimittamista.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 luku

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

19 §

19 §

Ilmoitus oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta

Ilmoitus oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta

Kun tutkittavana on raiskaus, törkeä raiskaus, seksuaalinen kajoaminen, törkeä seksuaalinen kajoaminen, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsenraiskaus, törkeä lapsenraiskaus, seksuaalinen kajoaminen lapseen, törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, törkeä kotirauhan rikkominen, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen, panttivangin ottamisen valmistelu, vainoaminen, törkeä ryöstö tai törkeän ryöstön valmistelu taikka sellaisen rikoksen yritys tai osallisuus sellaiseen rikokseen, esitutkintaviranomaisen on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentissa, tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetystä oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

Kun tutkittavana on raiskaus, törkeä raiskaus, seksuaalinen kajoaminen, törkeä seksuaalinen kajoaminen, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsenraiskaus, törkeä lapsenraiskaus, seksuaalinen kajoaminen lapseen, törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, *naisen sukuelinten silpominen, naisen sukuelinten silpomisen valmistelu*, törkeä kotirauhan rikkominen, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen, panttivangin ottamisen valmistelu, vainoaminen, törkeä ryöstö tai törkeän ryöstön valmistelu taikka sellaisen rikoksen yritys tai osallisuus sellaiseen rikokseen, esitutkintaviranomaisen on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentissa, tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n 2 momentissa säädetystä oikeudesta saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta ja vankilasta tai muusta säilytystilasta poistumisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 25 §:n 3 momentin 1 ja 2 kohta, sellaisina kuin ne ovat 25 §:n 3 momentin 1 kohta laissa 726/2022 ja 2 kohta laissa 299/2021, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 §

25 §

Taksinkuljettajaa koskevat vaatimukset

Taksinkuljettajaa koskevat vaatimukset

Liikenne- ja viestintävirasto ei kuitenkaan saa myöntää taksinkuljettajan ajolupaa henkilölle, joka on rikosrekisteristä ilmenevällä tavalla syyllistynyt ajolupahakemuksen ratkaisemista edeltäneen viiden vuoden aikana:

1) rikoslain (39/1889) 17 luvun 18 §:ssä tarkoitettuun sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämiseen, 20 luvussa tarkoitettuun seksuaalirikokseen, 21 luvun 1–3 tai 6 §:ssä tarkoitettuun henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen, 25 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun ihmiskauppaan tai 3 a §:ssä tarkoitettuun törkeään ihmiskauppaan, 31 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun törkeään ryöstöön taikka 50 luvussa tarkoitettuun huumausainerikokseen;

2) rikoslain 21 luvun 4, 5, 6 a tai 7–15 §:ssä tarkoitettuun henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen, 28 luvun 1–9 sekä 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuihin omaisuusrikoksiin, 31 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun ryöstöön tai 32 luvun 1–10 §:ssä tarkoitettuihin kätkemis- ja rahanpesurikoksiin;

Liikenne- ja viestintävirasto ei kuitenkaan saa myöntää taksinkuljettajan ajolupaa henkilölle, joka on rikosrekisteristä ilmenevällä tavalla syyllistynyt ajolupahakemuksen ratkaisemista edeltäneen viiden vuoden aikana:

1) rikoslain (39/1889) 17 luvun 18 §:ssä tarkoitettuun sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämiseen, 20 luvussa tarkoitettuun seksuaalirikokseen, 21 luvun 1–3 tai 6 tai 6 b §:ssä tarkoitettuun henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen, 25 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun ihmiskauppaan tai 3 a §:ssä tarkoitettuun törkeään ihmiskauppaan, 31 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun törkeään ryöstöön taikka 50 luvussa tarkoitettuun huumausainerikokseen;

2) rikoslain 21 luvun 5, 6 a, 6 c tai 7–15 §:ssä tarkoitettuun henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen, 28 luvun 1–9 sekä 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuihin omaisuusrikoksiin, 31 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun ryöstöön tai 32 luvun 1–10 §:ssä tarkoitettuihin kätkemis- ja rahanpesurikoksiin;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

4.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioista annetun lain 2 luvun 1 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 1 a §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 436/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Asianosaisen avustamisesta

Asianosaisen avustamisesta

1 a §

1 a §

Tuomioistuin voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten:

Tuomioistuin voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten:

2) rikoslain 21 luvun 1–6 ja 6 a §:ssä tarkoitetussa rikosasiassa, jos sitä asianomistajan ja rikoksesta epäillyn välinen suhde huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna;

2) rikoslain 21 luvun 1–3, 5, 6 ja 6 a–6 c §:ssä tarkoitetussa rikosasiassa, jos sitä asianomistajan ja rikoksesta epäillyn välinen suhde huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

5.

Laki

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 16 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 16 luvun 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 729/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 luku

16 luku

Ilmoituksen ja tiedon antaminen

Ilmoituksen ja tiedon antaminen

2 §

2 §

Ilmoitus vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta

Ilmoitus vapauttamisesta ja säilytystilasta poistumisesta

Raiskauksen, törkeän raiskauksen, seksuaalisen kajoamisen, törkeän seksuaalisen kajoamisen, seksuaalisen hyväksikäytön, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, seksuaalisen kajoamisen lapseen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, tapon, murhan, surman, törkeän pahoinpitelyn, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun, törkeän kotirauhan rikkomisen, törkeän vapaudenriiston, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, panttivangin ottamisen valmistelun, vainoamisen, törkeän ryöstön tai törkeän ryöstön valmistelun taikka sellaisen rikoksen yrityksen tai osallisuuden sellaiseen rikokseen johdosta vangitun tutkintavangin vapauttamisesta ja karkaamisesta on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle, joka on esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen. Ilmoituksen tekeminen edellyttää, että siitä ei arvioida aiheutuvan vaaraa tutkintavangin hengelle tai terveydelle.

Raiskauksen, törkeän raiskauksen, seksuaalisen kajoamisen, törkeän seksuaalisen kajoamisen, seksuaalisen hyväksikäytön, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, seksuaalisen kajoamisen lapseen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, tapon, murhan, surman, törkeän pahoinpitelyn, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun, *naisen sukuelinten silpomisen, naisen sukuelinten silpomisen valmistelun*, törkeän kotirauhan rikkomisen, törkeän vapaudenriiston, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, panttivangin ottamisen valmistelun, vainoamisen, törkeän ryöstön tai törkeän ryöstön valmistelun taikka sellaisen rikoksen yrityksen tai osallisuuden sellaiseen rikokseen johdosta vangitun tutkintavangin vapauttamisesta ja karkaamisesta on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle, joka on esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen. Ilmoituksen tekeminen edellyttää, että siitä ei arvioida aiheutuvan vaaraa tutkintavangin hengelle tai terveydelle.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
..

6.

Laki

pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 3 §:n 2 momentin 6 kohta, sellaisena kuin se on laissa 452/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

10 luku

Salaiset pakkokeinot

Salaiset pakkokeinot

3 §

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

6) taposta, murhasta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä tai rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua mainitun luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

6) taposta, murhasta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, *naisen sukuelinten silpomisesta* tai rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua mainitun luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

7.

Laki

rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
733/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla hänet on tuomittu rikoslain 17 luvun 18 §:n nojalla sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämisestä, 20 luvussa tarkoitettua seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä, 25 luvun 3 §:n nojalla ihmiskaupasta tai 3 a §:n nojalla törkeästä ihmiskaupasta, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumausainerikoksista. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17 luvun 18 §:ssä, 20 luvussa taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetuista rikoksista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla hänet on ennen edellä mainittujen lainkohtien voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla tuomittu edellä mainittua rikosta vastaavasta rikoksesta.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla hänet on tuomittu rikoslain 17 luvun 18 §:n nojalla sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämisestä, 20 luvussa tarkoitettua seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta, 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä tai 6 b §:n nojalla naisen sukuelinten silpomisesta, 25 luvun 3 §:n nojalla ihmiskaupasta tai 3 a §:n nojalla törkeästä ihmiskaupasta, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumausainerikoksista. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17 luvun 18 §:ssä, 20 luvussa taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetuista rikoksista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla hänet on ennen edellä mainittujen lainkohtien voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla tuomittu edellä mainittua rikosta vastaavasta rikoksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

8.

Laki

rikosvahinkolain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosvahinkolain (1204/2005) 9 §:n 1 momentin 2 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Kärsimyksen korvaaminen

Kärsimyksen korvaaminen

Loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä suoritetaan korvaus sille:

Loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä suoritetaan korvaus sille:

2) jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on erityisen vakavasti loukattu tapon, murhan tai surman yrityksellä, törkeällä pahoinpitelyllä tai sen yrityksellä taikka muulla näihin rinnastettavalla rikoksella.

2) jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on erityisen vakavasti loukattu tapon, murhan tai surman yrityksellä, törkeällä pahoinpitelyllä tai sen yrityksellä, *naisen sukuelinten silpomisella tai sen yrityksellä* taikka muulla näihin rinnastettavalla rikoksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

9.

Laki

vankeuslain 19 luvun 4 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:n 2 momentti ja 5 §:n 2 momentti, sellaisina
kuin ne ovat laissa 734/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 luku

19 luku

Ilmoitukset ja tiedon antaminen

Ilmoitukset ja tiedon antaminen

4 §

4 §

Ilmoitus vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta

Ilmoitus vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta

Raiskauksesta, törkeästä raiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta, seksuaalisesta hyväksikäytöstä, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, taposta, murhasta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta, törkeästä kotirauhan rikkomisesta, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, panttivangin ottamisen valmistelusta, vainoamisesta, törkeästä ryöstöstä tai törkeän ryöstön valmistelusta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen tuomitun vangin vapauttamisesta, karkaamisesta, vankilasta luvatta poistumisesta, vankilaan palaamatta jäämisestä poistumisluvassa tai muussa luvassa määrättyä ajankohtana sekä tälle ennen tämän lain 14 luvun 3 §:ssä tarkoitettua ajankohtaa myönnetystä luvasta poistua vankilasta ilman valvontaa tai mainitun luvun 8 §:n 3 momentissa tarkoitettua valvonnan alaisena on ilman aiheutonta viivy-

Raiskauksesta, törkeästä raiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta, seksuaalisesta hyväksikäytöstä, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, taposta, murhasta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta, *naisen sukuelinten silpomisesta, naisen sukuelinten silpomisen valmistelusta*, törkeästä kotirauhan rikkomisesta, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, panttivangin ottamisen valmistelusta, vainoamisesta, törkeästä ryöstöstä tai törkeän ryöstön valmistelusta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen tuomitun vangin vapauttamisesta, karkaamisesta, vankilasta luvatta poistumisesta, vankilaan palaamatta jäämisestä poistumisluvassa tai muussa luvassa määrättyä ajankohtana sekä tälle ennen tämän lain 14 luvun 3 §:ssä tarkoitettua ajankohtaa myönnetystä luvasta poistua vankilasta ilman valvontaa tai mainitun luvun 8 §:n 3 momentissa tarkoitettua valvonnan alaisena on

Voimassa oleva laki

tystä ilmoitettava asianomistajalle, jos asianomistaja on esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen ja asianomistajan pyynnöstä on ilmoitettu Rikosseuraamuslaitokselle siten kuin tämän lain 2 luvun 1 a §:ssä tai tutkintavankeuslain 2 luvun 2 §:ssä säädetään. Asianomistajalle on ilmoitettava myös edellä mainitusta tämän lain 14 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta ajankohdasta, josta lähtien vangille voidaan myöntää poistumislupia rangaistusajan pituuden perusteella ja ensimmäisestä tällä perusteella myönnetystä poistumisluvasta sekä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon siirrosta toiseen valtioon. Edellä mainittujen ilmoitusten tekeminen edellyttää, että niistä ei arvioida aiheutuvan vaaraa vangin hengelle tai terveydelle.

5 §

Ilmoitukset poliisille

Murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapsen taikka yhdistelmä-rangaistukseen tuomitun vangin vankilasta vapauttamisesta on ilmoitettava poliisille.

Ehdotus

ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava asianomistajalle, jos asianomistaja on esitutkintalain 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilmoittanut haluavansa saada tällaisen ilmoituksen ja asianomistajan pyynnöstä on ilmoitettu Rikosseuraamuslaitokselle siten kuin tämän lain 2 luvun 1 a §:ssä tai tutkintavankeuslain 2 luvun 2 §:ssä säädetään. Asianomistajalle on ilmoitettava myös edellä mainitusta tämän lain 14 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta ajankohdasta, josta lähtien vangille voidaan myöntää poistumislupia rangaistusajan pituuden perusteella ja ensimmäisestä tällä perusteella myönnetystä poistumisluvasta sekä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon siirrosta toiseen valtioon. Edellä mainittujen ilmoitusten tekeminen edellyttää, että niistä ei arvioida aiheutuvan vaaraa vangin hengelle tai terveydelle.

5 §

Ilmoitukset poliisille

Murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, *naisen sukuelinten silpomisesta*, törkeästä raiskauksesta, lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapsen taikka yhdistelmä-rangaistukseen tuomitun vangin vankilasta vapauttamisesta on ilmoitettava poliisille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..